

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

მეორე სექცია

საქმე „ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ“

(საჩივარი no. 71503/01)

გადაწყვეტილება

სტრასბურგი

2004 წლის 8 აპრილი

საქმეზე ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ,

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდმა პალატამ, შემდეგი შემადგენლობით:

ბ-ნები ლ. ვილდჰაბერი, *პრეზიდენტი*,

კ.ლ. როზაკისი,

ჟ.-პ. კოსტა,

გ. რესსი,

სერ ნიკოლა ბრატზა,

ბ-ნები ლ. კაფლიში,

ლ. ლუკაიდესი,

ი. კაბრალ ბარეტო,

ქ-ნი ვ. სტრაჟნიცკა,

ბ-ბი კ. იუნგვიერტი,

ჯ. კასადევალი,

ბ. ზუპანჩიჩი,

ქ-ნები ვ. ტომასსენი,

ს. ბოტუჩაროვა,

ბ-ნები მ. უგრეხელიძე,

ვ. ზაგრებელსკი,

ქ-ნი ა. მულარონი, *მოსამართლეები*

და ბ-ნი პ.ჯ. მაჰონი - *განმწესრიგებელი*

განიხილა რა საქმე პალატის 2003 წლის 19 ნოემბრის, 2004 წლის 10 და 24 მარტის სხომებზე,

ბოლოს მითითებულ დღეს გამოიტანა შემდეგი გადაწყვეტილება:

პროცედურა

1. საქმის საფუძველია საჩივარი (no. 71503/01), რომელიც სასამართლოში, საქართველოს წინააღმდეგ, 2001 წლის 2 ივლისს, შეიტანა საქართველოს მოქალაქემ - ბ-ნმა *თენგიზ ასანიძემ* („მომჩივანი“), ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის („კონვენცია“) 34-ე მუხლის საფუძველზე.

2. მომჩივანს, რომელსაც გაეწია სამართლებრივი დახმარება, წარმოადგენდნენ ქ-ნი *ლია მუხაშავერია*, ადვოკატი ასოციაცია „კონსტიტუციის 42-ე მუხლიდან“, რომლის მთავარი ოფისი თბილისში მდებარეობს და ბ-ნი *ზ. ხატიაშვილი*, ადვოკატი და საქართველოს დამოუკიდებელ ადვოკატთა გაერთიანების წევრი. საქართველოს მთავრობას („მთავრობა“) წარმოადგენდა ბ-ნი *ლ. ჭელიძე*, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენელი, ასევე და ბ-ნი *ლ. ჰინკერი*, ადვოკატი სტრასბურგიდან.

3. მომჩივანი განსაკუთრებით ასაჩივრებდა თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლების დარღვევას. მისი მტკიცებით, ის ფაქტი, რომ იგი პატიმრობაში ჰყავდა აჭარის ა/რ ხელისუფლებას, მიუხედავად იმისა, რომ იგი 1999 წელს შეიწყალა პრეზიდენტმა 1-ლი დანაშაულისთვის, ხოლო საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გაამართლა მეორე დანაშაულთან მიმართებით 2001 წელს, აჭარის სასამართლოების მიერ მსჯავრდების შემდგომ, წარმოადგენდა კონვენციის მე-5 (§§ 1, 3 და 4), მე-6 (§1), მე-10 (§1) მუხლის და მე-13 მუხლებით, აგრეთვე მე-4 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლით გარანტირებული უფლებების დარღვევას.

4. საჩივარი გადაეცა სასამართლოს მეორე სექციას (სასამართლოს რეგლამენტის 52-ე (§1) მუხლი). 2002 წლის 26 თებერვალს იგი გაეგზავნა მოპასუხე მთავრობას (54-ე (§2 „ბ“) მუხლი). 2002 წლის 18 აპრილს სასამართლოსთვის წარდგენილ მიმოხილვაში მთავრობა შემოიფარგლა ფაქტებით და არ წარმოადგინა არავითარი სამართლებრივი არგუმენტაცია საჩივრის დასაშვებობასთან და არსებით მხარესთან დაკავშირებით. 2002 წლის 30 მაისს მომჩივანმა წარმოადგინა კომენტარი მთავრობის მიმოხილვაზე.

5. 2002 წლის 12 ნოემბერს საჩივარი გამოცხადდა ნაწილობრივ დაშვებულად მეორე სექციის პალატის მიერ, რომელიც შედგებოდა შემდეგი მოსამართლეებისგან: ჟ.-პ. კოსტა, თავმჯდომარე, ა. ბ. ბაკა, გოკურ იორუნდსონი, კ. იუნგვიერტი, ვ. ბუტკევიჩი, ვ. ტომასსენი, მ. უგრეხელიძე და ს. დოლე, სექციის განმწესრიგებელი.

6. 2002 წლის დეკემბრიდან 2003 წლის თებერვლამდე ადგილი ჰქონდა საქმეზე მორიგების მცდელობას (კონვენციის 38-ე (§1 „ბ“) მუხლი და რეგლამენტის 62-ე მუხლი). 2003 წლის 10 თებერვალს მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ ცენტრალური მთავრობის მოლაპარაკებები აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასთან უშედეგო იყო და შესაბამისად, მას არ შეეძლო სასამართლოსთვის წინადადებების წარდგენა მორიგებასთან დაკავშირებით.

7. 2003 წლის 18 მარტს პალატამ სხვა შემადგენლობით (ლ. ლოკაიდესმა შეცვალა გაკურ იორუნდსონი, რომელმაც შემდგომში ვერ შეძლო საქმის განხილვაში მონაწილეობის მიღება) უარი განაცხადა იურისდიქციაზე დიდი პალატის სასარგებლოდ, რაზეც არც ერთი მხარე არ ყოფილა წინააღმდეგი (კონვენციის 30-ე და რეგლამენტის 72-ე მუხლები).

8. დიდი პალატის შემადგენლობა განისაზღვრა კონვენციის 27-ე (§§ 2 და 3) და რეგლამენტის 24-ე მუხლების შესაბამისად.

9. ვინაიდან მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე სამართლებრივი არგუმენტაცია არსებით მხარესთან დაკავშირებით, როდესაც საქმე გადაეცა მეორე სექციას, 2003 წლის 11 ივლისს, დიდი პალატის პრეზიდენტმა მხარეებს სთხოვა წერილობითი კომენტარების წარდგენა იმ პრეტენზიების არსებით მხარესთან მიმართებით, რომლებიც გამოცხადდა დასაშვებად (რეგლამენტის 59-ე (§1) და 71-ე (§§ 1 და 2) მუხლები). მომჩივანმა და მთავრობამ წარმოადგინეს წერილობითი მიმოხილვები საჩივრის არსებით მხარესთან დაკავშირებით.

10. 2002 წლის 18 ივლისს, 2003 წლის 17 თებერვალსა და 15 სექტემბერს ბ-ნმა ჰინკერმა, ადვოკატმა სტრასბურგიდან, მოითხოვა ერთი მხრივ „თამაზ და თენგიზ

ასანიძეებისა და მათი კრიმინალური დაჯგუფების მიერ ჩადენილი დანაშაულების მსხვერპლთა გაერთიანებისა“ და მეორე მხრივ, აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილის, ვ. ხახუტაიშვილის, ასევე აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლების, სახელით რომელსაც წარმოადგენდა ავთანდილ აბაშიძე, აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე, სამართალწარმოებაში მესამე მხარედ ჩართვის ნებართვა (კონვენციის 36-ე (§2) მუხლი).

11. 2003 წლის 9 ოქტომბერს მთავრობამ სთხოვა სასამართლოს აჭარის ხელისუფლების საქმეში მესამე მხარედ ჩართვა.

12. 2003 წლის 30 ოქტომბერს, დიდი პალატის მოსამართლეებთან კონსულტაციების გამართვის შემდეგ, პრეზიდენტმა უარი განაცხადა მიმართვებზე მესამე მხარედ ჩართვის თაობაზე ნებართვის მიცემასთან დაკავშირებით. რაც შეეხება თხოვნას აჭარის ა/რ ხელისუფლების სახელით, მან მიუთითა, რომ სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოებისას მოპასუხე სახელმწიფოს ხელისუფლებას, მათ შორის რეგიონის ხელისუფლებას (თუნდაც ეს უკანასკნელი სარგებლობდეს ავტონომიის სტატუსით), პრინციპში, მოეთხოვებოდა, წარმოდგენილი ყოფილიყო ცენტრალური მთავრობის მიერ და შესაბამისად, არ შეეძლო მესამე მხარედ ჩართვა სამართალწარმოებაში.

13. თუმცა, 2003 წლის 9 ოქტომბრის თხოვნის თვალსაზრისით, პრეზიდენტმა შეახსენა მთავრობას, რომ იგი უფლებამოსილი იყო, დელეგაციაში შეეყვანა რეგიონის ხელისუფლების წარმომადგენლები, სასამართლოს 2003 წლის 19 ნოემბრის მოსმენაზე გამოცხადების უფლებამოსილებით.

14. 2003 წლის 8 ნოემბერს მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ დელეგაციაში შედიოდნენ აჭარის ხელისუფლების წარმომადგენლები.

15. 2003 წლის 17 ნოემბერს ბ-ნმა ჰინკერმა, ბ-ნმა აბაშიძემ და ბ-ნმა ხახუტაიშვილმა, ბ-ნი ჭელიძის, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენლის, მეშვეობით მიმართეს სასამართლოს მოსმენის გადავადების თხოვნით, რადგან აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებას არ ჰქონდა საკმარისი დრო მომზადებისთვის ცენტრალური მთავრობის მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ დელეგაციაში მათი წევრობის შესახებ. 2003 წლის 18 ნოემბერს სასამართლოს პრეზიდენტმა არ დააკმაყოფილა ეს მიმართვა.

16. ამგვარად, საქმის მოსმენა გაიმართა ადამიანის უფლებათა სასახლეში, სტრასბურგში, 2003 წლის 19 ნოემბერს (რეგლამენტის 59-ე (§3) მუხლი).

სასამართლოს წინაშე წარსდგნენ:

- მთავრობის სახელით :

ბ-ნები ლ. ჭელიძე, სასამართლოში საქართველოს გენერალური წარმომადგენელი;

ა. აბაშიძე, აჭარის ა/რს უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარე;

ვ. ხახუტაიშვილი, აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილე;

ლ. ჰინკერი, ადვოკატი;

ნ-ნი გ. ნუსსი, მრჩეველი.

- მომჩივნის სახელით :

ლ. მუხაშავერია,

ზ. ხატიაშვილი, ადვოკატები;

ქ-ნები ვ. ვანდოვა,

მ. გიომვილი, მრჩეველები;

ბ-ნი დ. ასანიძე, მომჩივნის ვაჟი.

სასამართლომ მოისმინა ქ-ნი მუხაშავერიას, ბ-ნი ჭელიძისა და ბ-ნი ჰინკერის გამოსვლები და მათი პასუხები მოსამართლეთა შეკითხვებზე.

17. 2003 წლის ნოემბერში საქართველოში განვითარებული მოვლენების კუთხით, რამაც განაპირობა, პრეზიდენტის, ედუარდ შევარდნაძის, გადადგომა, 2003 წლის 28 ნოემბერს დიდი პალატის პრეზიდენტმა სთხოვა მხარეებს, ეცნობებინათ ნებისმიერი ცვლილების შესახებ, რომელიც გავლენას მოახდენდა სასამართლოსთვის მათ მიერ უკვე წარდგენილ მიმოხილვებზე.

18. 2003 წლის 15 დეკემბერს მხარეებმა წარმოადგინეს მიმოხილვები მას შემდეგ, რაც მიეცათ დამატებით ვადა.

19. 2004 წლის 15 იანვარს მთავრობამ წარადგინა კომენტარები მომჩივნის საჩივარზე სამართლიან დაკმაყოფილებასთან მიმართებით, რეგლამენტის მე-60 (§3) მუხლის შესაბამისად.

ფაქტები

I. საქმის გარემოებები

20. მომჩივანი დაიბადა 1944 წელს საქართველოში. ამჟამად იგი იმყოფება პატიმრობაში ბათუმში, აჭარის ა/რ („აჭარის ა/რ“) დედაქალაქში (საქართველო).

ა. მომჩივნის პირველად მსჯავრდება და შეწყალება პრეზიდენტის მიერ

21. მომჩივანი იყო ბათუმის, აჭარის ა/რ დედაქალაქის, მერი და აჭარის უზენაესი საბჭოს წევრი. იგი დაკავებულ იქნა 1993 წლის 4 ოქტომბერს ბათუმის თამბაქოს კომბინატის, კერძო საწარმოს, შიგნით უკანონო ფინანსური მაქინაციებისა და საბრძოლო იარაღის უკანონო ფლობისა და ტარებისთვის. მას მსჯავრი დაედო 1994 წლის 28 ნოემბერს და შეეფარდა 8 წლით თავისუფლების აღკვეთა; მისი ქონების

კონფისკაციის შესახებ მიღებულ იქნა ბრძანება, რომლითაც მას აგრეთვე დაეკისრა კომპანიისთვის მიყენებული მატერიალური ზარალის ანაზღაურება. 1995 წლის 27 აპრილს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, საკასაციო ინსტანციით, დაადასტურა 1994 წლის 28 ნოემბრის ბრალდება უკანონო ფინანსური მაქინაციებისთვის, ხოლო სხვა ბრალდებები გააუქმა. იმის მაგივრად, რომ ციხეში გადაყვანათ სასჯელის მოხდის მიზნით, მომჩივანი კვლავ რჩებოდა პატიმრობაში აჭარის ა/რ უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლატორში.

22. 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრის №1200 განკარგულებით საქართველოს პრეზიდენტმა შეიწყალა მომჩივანი და სასჯელის დარჩენილი 2 წელი შეუცვალა გამოსაცდელი ვადით. განკარგულების შესაბამისი დებულებები ასე იკითხება:

„... შეწყალებულ იქნენ:

1. თენგიზ დავითის ძე ასანიძე, დაბადებული 1944 წელს, მსჯავრდებული აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენით და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 238-ე მუხლის მე-2 ნაწილის, 96 და 45-ე მუხლების საფუძველზე მისჯილი 8 წლიდან მოუხდელი 2 წელი შეეცვალა პირობით 2 წლის გამოსაცდელი ვადით...;

2. ნ. ვ. გ., დაბადებული 1983 წელს...;

3. მ. ა. მ., დაბადებული 1953 წელს...“

23. პრეზიდენტის შეწყალების მიუხედავად, მომჩივანი კვლავ რჩებოდა პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლატორში.

24. მიიჩნევდა რა, პრეზიდენტის 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრის №1200 განკარგულება უკანონო იყო, ბათუმის თამბაქოს კომბინატმა ის მაშინვე გაასაჩივრა აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს წინაშე („აჭარის უმაღლესი სასამართლო“). ამგვარად, შეწყალების აღსრულება შეჩერდა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად.

25. 1999 წლის 11 ნოემბერს აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ შეწყალება ბათილად მიიჩნია იმ საფუძველით, რომ ნორმატიული აქტით დადგენილი პროცედურები, რომლებიც დაცული უნდა ყოფილიყო საქართველოს პრეზიდენტის მიერ ამ უფლების განხორციელებამდე, არ იქნა დაცული.

26. ხსენებული გადაწყვეტილება 1999 წლის 28 დეკემბერს გააუქმა საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ, რომელმაც, მაშინ მოქმედი სამოქალაქო კოდექსის 360-ე მუხლის შესაბამისად, საქმე გადასცა თბილისის საოლქო სასამართლოს ადმინისტრაციული სამართლისა და საგადასახადო საქმეთა კოლეგიას.

ხსენებული სასამართლოსთვის წარდგენილ არგუმენტაციაში ბათუმის თამბაქოს კომბინატი კვლავ ამტკიცებდა, რომ შეწყალება ეწინააღმდეგებოდა პრეზიდენტის 1998 წლის 13 მაისის ბრძანებულებას საქართველოს პრეზიდენტის მიერ შეწყალების უფლების განხორციელების შესახებ და, რომ მომჩივანს ჯერ უნდა აენაზღაურებინა საწარმოსთვის მიყენებული ზიანი.

27. ამავდროულად, 1999 წლის 11 დეკემბერს, მომჩივანს ბრალი დაედო სისხლის სამართლის სხვა დანაშაულის ჩადენაში (იხ. §33 და შემდეგ.).

28. 2000 წლის 24 მარტის გადაწყვეტილებით თბილისის საოლქო სასამართლომ უარყო ბათუმის თამბაქოს კომბინატის სარჩელი დაუსაბუთებლობის მოტივით. სასამართლომ დაადგინა, რომ პროცედურული ხარვეზები (შეწყალების კომისიის მოსაზრებისა და მომჩივნის სინანულის არარსებობა), რომლებსაც ასაჩივრებდნენ, არ ხდიდა პრეზიდენტის ბრძანებას უკანონოს, რამეთუ შეწყალების უფლება იყო საქართველოს პრეზიდენტისთვის მინიჭებული აბსოლუტური კონსტიტუციური უფლება. გადაწყვეტილებაში ნათქვამი იყო, რომ, რამდენადაც მომჩივნის შეწყალება არ ეხებოდა მატერიალური ზიანის დამატებით ანაზღაურებას, საწარმოს შეეძლო შემდგომი სამართალწარმოების აღძვრა ამ მიზნით; რაც შეეხება დანარჩენ საკითხებს, საწარმოს არ ჰქონდა პრეზიდენტის შეწყალების ან კანონიერების გასაჩივრების საფუძველი. საოლქო სასამართლომ აგრეთვე აღნიშნა, რომ კანონმდებლობის შესაბამისად, საწარმოს არ შეეძლო მოეთხოვა მომჩივნის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოების განახლება. სასამართლომ განაცხადა, რომ, მისი აზრით, მომჩივნის პატიმრობა არღვევდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-5 (§1) მუხლს.

29. 2000 წლის 11 ივლისს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო სარჩელი დაუსაბუთებლობის მოტივით. მან აღნიშნა, რომ სადავო გადაწყვეტილება მომჩივნის შეწყალების თაობაზე უცვლელად ტოვებდა მომჩივნის ძირითად სასჯელსა და საწარმოსთვის მიყენებული მატერიალური ზიანის ანაზღაურების ვალდებულებას, რაც იმით იყო განპირობებული, რომ სასჯელის დარჩენილი 2 წელი შეიცვალა პირობით 2 წლის გამოსაცდელი ვადით. უზენაესმა სასამართლომ განაცხადა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება ცალსახად ისახავდა მიზნად მომჩივნის დაუყოვნებლივ განთავისუფლებას, მაშინ როდესაც უცვლელად ტოვებდა ძირითად და დამატებით სასჯელს. რაც შეეხება საქართველოს პრეზიდენტის მიერ მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესების შეუსრულებლობას, უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ 1998 წლის 13 მაისის ბრძანებულება ითვალისწინებდა ქვეყნის პრეზიდენტის კანცელარიის მუშაობის წესებსა და პრინციპებს და რომ მათ შეუსრულებლობას არავითარ შემთხვევაში არ შეეძლო ხელი შეეშალა საქართველოს პრეზიდენტისთვის შეწყალების კონსტიტუციური უფლების განხორციელებაში.

30. 2000 წლის 11 ივლისის შემდეგ აჭარის ა/რ ადგილობრივ ხელისუფლებას მომჩივანი კვლავ პატიმრობაში ჰყავდა ბათუმში, აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლატორში.

31. მომჩივნის შეწყალების კანონიერების საკითხი პარლამენტის ბიურომ 2002 წლის 24 ივნისს გადასცა ცალკეული თანამდებობის პირების ქმედებათა კანონიერების შემსწავლელ დროებით საგამომიებო კომისიას, რომელმაც შეიმუშავა დასკვნა 2002 წლის 26 სექტემბერს (იხ. §72 და შემდგ.).

32. 2002 წლის 4 ოქტომბერს საქართველოს პრეზიდენტმა გამოსცა ბრძანებულება „*მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესის შესახებ*“ 1998 წლის 13 მაისის ბრძანებულებაში ცვლილებისა და დამატების შეტანის თაობაზე. ბრძანებულების ახალი მე-10.1 მუხლი საქართველოს პრეზიდენტს კონსტიტუციის 73

(§1 „ო“) მუხლის საფუძველზე ანიჭებდა მსჯავრდებული პირების შეწყალების უფლებამოსილებას ამ ბრძანებულებით დადგენილ სხვა დამატებითი მოთხოვნების შესრულების გარეშე.

ბ. მომჩივნის მეორედ მსჯავრდება და შემდგომი გამართლება

33. 1999 წლის 12 ნოემბერს, *დავით ასანიძემ*, მომჩივნის ახლო ნათესავმა, რომელსაც 1996 წლის 20 სექტემბერს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ 20 წლამდე თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა, აჭარის ა/რ სატელევიზიო არხისთვის მიცემულ ინტერვიუში განაცხადა, რომ მომჩივანი მისი ერთ-ერთი თანამონაწილე იყო.

34. ხსენებული ინტერვიუს შემდეგ, მომჩივანს, რომელიც კვლავ პატიმრობაში რჩებოდა 1999 წლის 1-ლ ოქტომბერს პრეზიდენტის შეწყალების შემდეგ, ბრალი დაედო 1999 წლის 11 დეკემბერს, კრიმინალური დაჯგუფების წევრობაში 1993 წელს და ვ. გ.-ს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს ხელვაჩაურის რაიონის პოლიციის უფროსის (აჭარის ა/რ), გატაცების მცდელობაში.

35. 1999 წლის 28 დეკემბერს ბათუმის 1-ლი ინსტანციის სასამართლომ მომჩივანი კვლავ პატიმრობაში დატოვა ახალი ბრალდებების გამოძიების დასრულებამდე. მომჩივნის თანახმად, საქმის წინასწარი გამოძიება დამთავრდა 1999 წლის 29 დეკემბერს. საქმის მასალებმა 5 ტომი შეადგინა.

36. 2000 წლის 2 მარტის გადაწყვეტილებით საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ შეწყვიტა საქმის წარმოება იმ მოტივით, რომ მომჩივნის ბრალდება არ ეფუძნებოდა დასაბუთებულ ფაქტებს და, რომ ვ. გ.-ს მკვლელობასთან დაკავშირებით ყველა გარემოება და მტკიცებულება შესწავლილ და დამოუკიდებლად შეფასებულ იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 1996 წელს, დ. ასანიძის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართლის საქმის ფარგლებში. გენერალური პროკურატურის აზრით, რამდენადაც ვ. გ.-ს გატაცებასა და მკვლელობასთან დაკავშირებით საქმის სრულყოფილმა შესწავლამ არ გამოავლინა რაიმე მტკიცებულება, რომ მომჩივანი იმ კრიმინალური დაჯგუფების წევრი იყო, რომელსაც დ. ასანიძე ხელმძღვანელობდა, არ არსებობდა იმავე საქმეზე მისი ბრალდების საფუძველი მომხდარიდან 6 წლის შემდეგ.

37. 2000 წლის 20 მარტს ხსენებული გადაწყვეტილება გააუქმა ბათუმის 1-ლი ინსტანციის სასამართლომ სამოქალაქო მხარის სარჩელის საფუძველზე. შესაბამისად, 2000 წლის 28 აპრილს აჭარის ა/რ პროკურატურამ მიიღო გადაწყვეტილება მომჩივნის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოების განახლების თაობაზე. ბრძანება წინასწარი გამოძიების დასრულების შესახებ მიღებულ იქნა 2000 წლის 29 აპრილს.

38. აჭარის უმაღლესი სასამართლოს წინაშე, მომჩივანმა უარყო ყველა ბრალდება. მისი მტკიცებით, მეორე ბრალდება წარმოადგენდა შეთქმულების შედეგს, რაც მიზნად ისახავდა მის დადანაშაულებას. მან უარყო ყოველგვარი

კავშირის არსებობა დ. ასანიძესა და მის თანამონაწილეებთან, რომლებიც დაპატიმრებამდე აჭარის ტყეებში ემალებოდნენ მართლმსაჯულებას. მომჩივანმა აგრეთვე აღნიშნა, რომ ვ. გ.-ს გატაცების მიზნით ისინი არასოდეს დაუქირავებია. ვ. გ. მოკლულ იქნა დ. ასანიძის დაჯგუფების მიერ და, ბრალდების 3 მოწმის მტკიცების საწინააღმდეგოდ, სახელმწიფო მოხელის გატაცება ვერ დაეხმარებოდა მომჩივანს მისი, როგორც ბათუმის მერის, უფლებამოსილების განმტკიცებას. მომჩივანმა თხოვნით მიმართა სასამართლოს, ეცნოთ მისი უდანაშაულობა.

39. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ მართალია, მომჩივანმა უარყო ყველანაირი მონაწილეობა გატაცების ორგანიზებაში, რაც მსხვერპლის მკვლელობით დამთავრდა, მისი ბრალი დადგენილ იქნა ბრალდების 3 მოწმის: დ. ასანიძის, კრიმინალური დაჯგუფების ხელმძღვანელისა და დაჯგუფების 2 წევრის, მამუკა მოსიავასა და თამაზ ჯინჭარაძის, ჩვენებებით. 1996 წლის 20 სექტემბერს სამივე მათგანს თამაზ ასანიძესთან, მომჩივნის ძმასთან, ერთად მსჯავრი დაედო, სხვებს შორის, ვ. გ.-ს მკვლელობაში.

40. მომჩივნის სასამართლო პროცესზე დაპირისპირება მოეწყო დ. ასანიძესა და მომჩივანს შორის. პირველის მტკიცებით, გატაცების განხორციელების მიზნით მომჩივანმა იგი უზრუნველყო ფულადი სახსრებითა და 2 ავტომატით.

41. მ. მოსიავამ განაცხადა, რომ არ იცნობდა მომჩივანს და არასდროს შეხვედრია მას. მისივე განმარტებით, მხოლოდ თვალი მოჰკრა მომჩივანს, როდესაც თან ახლდა დ. ასანიძეს მასთან შეხვედრისას და მოისმინა, როგორ მისცა მითითება დ. ასანიძეს ვ. გ.-ს გატაცების თაობაზე.

42. განაჩენიდან ჩანს, რომ თ. ჯინჭარაძეს, მესამე მოწმეს, არ შეეძლო სასამართლოში გამოცხადება ავადმყოფობის გამო, რის გამოც მოსამართლეებმა მას მოუსმინეს აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლაციის უფროსის ოთახში. როგორც მან განაცხადა, იგი არ იცნობდა მომჩივანს და მხოლოდ ტელევიზიით ჰყავდა ნანახი. მან დ. ასანიძის მეშვეობით გაიგო, რომ მომჩივნის ძმამ, თამაზ ასანიძემ, ვ. გ.-ს მოკვლის მითითება მისცა დაჯგუფებას. დ. ასანიძეს არ უნდოდა მკვლელობაში მონაწილეობის მიღება და იძულებული გახდა, ენახა მომჩივანი, რომელიც, როგორც მან იცოდა, ამ შეთქმულების უკან იდგა. სწორედ ამ შეხვედრის დროს უთხრა მომჩივანმა დ. ასანიძეს, რომ არ არსებობდა ვ. გ.-ს განადგურების აუცილებლობა, არამედ მხოლოდ უნდა გაეტაცებინათ იგი. 1993 წლის 2 ოქტომბერს დაჯგუფების 3 წევრი ბათუმის ერთ-ერთ ქუჩაზე დაუდარაჯდა დაზარალებულს და მომჩივნის მითითებების შესაბამისად მისი გატაცების მცდელობისას, შემთხვევით მოკლა იგი.

43. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნის ბრალეულობა დადასტურდა არა მხოლოდ 3 მოწმის ჩვენებებით, არამედ ასევე იმ ფაქტით, რომ ისინი მსჯავრდებულ იქნენ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 1996 წლის 20 სექტემბერს. ამ საკითხის თაობაზე შემდგომი არგუმენტაციის გარეშე აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ დაასკვნა, რომ თუნდაც მჭიდრო კავშირი ყოფილიყო მომჩივნის საქმესა და დ. ასანიძისა და მისი თანაბრალდებულების საქმეს შორის, იგი წარმოადგენდა დამოუკიდებელ სისხლისსამართლებრივ ქმედებას, რომელიც

მოიცავდა დ. ასანიძის კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობასა და ვ. გ.-ს მკვლელობას. სასამართლოს აზრით, მომჩივანი, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით, თავის მხრივ უშუალოდ იყო პასუხისმგებელი ამ მოვლენებზე.

44. შესაბამისად, 2000 წლის 2 ოქტომბერს, მომჩივანს მსჯავრი დაედო და შეეფარდა 12 წლით თავისუფლების აღკვეთა მკაცრი რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში.

45. აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ 1993 წლის 4 ოქტომბერს მისი დაკავების შემდეგ, მომჩივანი კვლავ რჩებოდა პატიმრობაში მთელი ამ ხნის განმავლობაში და არც 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრის პრეზიდენტის შეწყალების შემდეგ განთავისუფლდა. შესაბამისად, იგი სასჯელს იხდის 1993 წლის 4 ოქტომბრიდან.

46. მომჩივანმა საკასაციო საჩივრით მიმართა საქართველოს უზენაეს სასამართლოს. ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოებმა რამდენიმე მცდელობა განახორციელეს, უზრუნველყოთ მისი გადაყვანა ბათუმიდან თბილისში მოსმენის დღისთვის. საქართველოს იუსტიციის მინისტრმა სთხოვა აჭარის ხელისუფლებას საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების მინისტრისა და სახალხო დამცველის მეშვეობით, უზრუნველყოთ მომჩივნის დედაქალაქში გადაყვანა, მაგრამ უშედეგოდ.

47. 2001 წლის 29 იანვარს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატამ მოისმინა სააპელაციო საჩივარი მომჩივნის დაუსწრებლად; მან გააუქმა 2000 წლის 2 ოქტომბრის განაჩენი და გაამართლა მომჩივანი.

48. კერძოდ, საკასაციო პალატამ აღნიშნა:

„წინასწარი და სასამართლო გამოძიება მოცემულ საქმეზე წარმოებულია კანონის უხეში დარღვევით. საქმეში არ მოიპოვება ის უტყუარი მკიცებულებები, რომლებსაც უნდა ეყრდნობოდეს გამამტყუნებელი განაჩენი, ის წინააღმდეგობრივია, ეფუძნება სავარაუდო და ურთიერთგამომრიცხავ მოსაზრებებს და საქმის შედეგით დაინტერესებულ პირთა კანონის დარღვევით მიღებულ ჩვენებებს.

მსჯავრდებული თენგიზ ასანიძე წინასწარი და სასამართლო გამოძიების პროცესში წარდგენილ ბრალდებებში თავს დამნაშავედ არ სცნობდა, მიუთითებდა, რომ მის მიმართ ბრალდება ინსპირირებულია და დაინტერესებულ პირთა მსხვერპლია.

საკასაციო პალატა ასკვნის, რომ მსჯავრდებულის ზემოაღნიშნული ვერსია საქმის მასალებით უარყოფილი არ არის. დადგენილია, რომ დ. ასანიძეს, რომელიც თამაზ ასანიძესთან ერთად მსჯავრდებულ იქნა 1996 წლის 20 სექტემბრის განაჩენით, და რომელიც ვაჟა გოგიტიძეზე განხორციელებულ თავდასხმაში კატეგორიულად ამხელდა თამაზ ასანიძეს, მაშინ არ მიუთითებია ამ დანაშაულში თენგიზ ასანიძის მონაწილეობის შესახებ. ამის თაობაზე მან განცხადება გააკეთა (ინტერვიუ მისცა) 1999 წლის 12 ნოემბერს აჭარის ა/რ ტელევიზიით, ე.ი. შემთხვევიდან 6 წლისა და ერთი თვის შემდეგ. იგი აშკარად და დაუფარავად მიუთითებს იმის შესახებ, რომ განაწყენებული და აღშფოთებულია თენგიზ ასანიძის შეწყალების გამო, რომლის პიროვნება უნდათ „უცოდველ კრავად“ წარმოაჩინონ.“

49. საკასაციო პალატამ დაადგინა, რომ გამოძიების ორგანოებსა და საქმის განმხილველ 1-ლი ინსტანციის სასამართლოს არ უცდიათ, გამოერკვიათ, თუ რატომ

იცდიდა დ. ასანიძე ამდენი ხნის განმავლობაში, სანამ ამხელდა განმცხადებლს და არ გაუკეთებია ეს თავის სასამართლო პროცესზე. ამის ნაცვლად, მათ მხოლოდ დაადასტურეს: „დ. და თენგიზ ასანიძეებს შორის იყო ნორმალური ნათესავური ურთიერთობა და წარმოუდგენელია, რომ დ. ასანიძის დაგვიანებული განცხადებები გაკეთებული იყოს დაინტერესების გარეშე“. უზენაესი სასამართლოს აზრით, ამის მიუხედავად, საქმის მასალებში არსებული მტკიცებულება საწინააღმდეგოზე მიუთითებდა და „გამორიცხავდა დ. ასანიძის მხრიდან რაიმე პირად ინტერესს თენგიზ ასანიძის მიმართ ან რომ ისინი იყო დასაბუთებული და სინამდვილეს შეეფერებოდა“. სასამართლომ აღნიშნა, რომ მომჩივნის თქმით, დ. ასანიძესთან ურთიერთობა დაიძაბა საგვარეულო სასაფლაოს გაყოფის თაობაზე დავის შედეგად, სადაც დასაფლავებული არიან მათი მამები. დ. ასანიძეს 1999 წლის 20 სექტემბრის მოსმენაზე არ უარუყვია ამ დავის არსებობა. შესაბამისად, პალატამ მიიჩნია, რომ დ. ასანიძის მტკიცება მათ შორის არაჯანსაღი დამოკიდებულების არარსებობის შესახებ არ შეესაბამებოდა სიმართლეს.

50. საკასაციო პალატამ დაადგინა, რომ არ შეიძლებოდა მომჩივანი ეცნოთ დამნაშავედ მხოლოდ დ. ასანიძის მიერ მოვლენებიდან 6 წლის შემდეგ გაკეთებული განცხადებების საფუძველზე.

51. მან დაასკვნა, დ. ასანიძის გარდა, მ. მოსიავამ და თ. ჯინჭარაძემ შემდგომში ასევე დაადანაშაულეს მომჩივანი დ. ასანიძის კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობაში. ამასთანავე, მათ მომჩივანი ამხილეს მათი სასამართლო პროცესებიდან მხოლოდ რამდენიმე წლის შემდეგ. თუმცა ორივე მათგანმა აღნიშნა, რომ არ იცნობდნენ მომჩივანს და გატაცებაში მისი მონაწილეობის ამბავი იცოდნენ დ. ასანიძესგან. უზენაესმა სასამართლომ დაადგინა, რომ ასეთ გარემოებებში მ. მოსიავასა და თ. ჯინჭარაძის განცხადებები არ შეიძლებოდა ყოფილიყო ნამდვილი და უტყუარი მტკიცებულება.

52. გარდა ამისა, აღნიშნა, რომ მათი მტკიცებები მომჩივნის მიერ ვ. გ.-ს გატაცების მიზნით დაჯგუფების ფულითა და 2 ავტომატით უზრუნველყოფის შესახებ არ იქნა დამტკიცებული.

53. მომჩივნის საქმეზე 1-ლი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოყენებული მტკიცებულების შესწავლისა და 1996 წლის სასამართლო პროცესზე ბ-ნი დ. ასანიძის მიერ მიცემული ჩვენებების შემდეგ, პალატამ დაადგინა:

„საბრალოდ დასკვნა და განაჩენი ემყარება მხოლოდ და მხოლოდ საქმის შედეგით დაინტერესებულ პირთა ჩვენებებს და მეტი მტკიცებულება სისხლის სამართლის საქმეში არ მოიპოვება. ეს კი იმაზე მიუთითებს, რომ თენგიზ ასანიძეს არ ჩაუდენია სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება.“

54. გარდა ამისა, საკასაციო პალატამ მიიჩნია, რომ მომჩივნის წინააღმდეგ სისხლის სამართალწარმოება სერიოზული პროცედურული დარღვევებით განხორციელდა. სხვა საკითხების გარდა, მან აღნიშნა, რომ 2000 წლის 6 მარტს პროკურატურის გამომძიებელმა არ დააკმაყოფილა მომჩივნის თხოვნა დ.

ასანიძესთან დაპირისპირების შესახებ გატაცების ბრალდებასთან დაკავშირებით იმ მოტივით, რომ არ უკავშირდებოდა დ. ასანიძის საქმეს და მიზნად ისახავდა სამართალწარმოების გაჭიანურებას. უზენაესი სასამართლოს აზრით, მოკვლევის ორგანოებმა არ განახორციელეს მომჩივნის მამხილებელი ბრალდების სათანადო გამოძიება.

55. უზენაესმა სასამართლო აღნიშნა: „განაჩენით მიჩნეულია, რომ ეს საქმე, მართალია, რამდენადმე უკავშირდება ... დავით ასანიძისა და მისი თანაბრალდებულების სა ქმეს, მაგრამ არის სულ სხვა დანაშაულებრივი ეპიზოდი. თუმცა მასვე დადგენილად მიაჩნია, რომ თენგიზ ასანიძის ბრალი, სხვა გარემოებებთან ერთად, დადასტურებულია ... უკვე კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით.“ უზენაესმა სასამართლომ ამის განცხადებისას აგრეთვე აღნიშნა: „განაჩენში საერთოდ არაა ახსნილი, როგორ დასტურდება თენგიზ ასანიძის ბრალი იმ განაჩენით, რომლითაც დ. ასანიძე და სხვები არიან მსჯავრდებული ... პოლიციის უფროსის ... განზრახ მკვლელობისთვის მაშინ როცა თენგიზ ასანიძეს წინამდებარე განაჩენით მსჯავრი დაედო მისი მოტაცების ორგანიზებაში.“ ამგვარად, უზენაესი სასამართლოს აზრით, საქმის განმხილველ სასამართლოს ფაქტიურად არ გადაუწყვეტია, მომჩივნის საქმე უნდა განხილულიყო როგორც დ. ასანიძის საქმის შემადგენელი ნაწილი თუ დამოუკიდებელი სისხლის სამართლებრივი ქმედება.

პალატამ აგრეთვე დაასკვნა, რომ მომჩივნის მსჯავრდება უკანონო იყო სხვა საფუძვლების გამო, სასამართლო კოლეგიამ არასწორი სამართლებრივი შეფასება მისცა საქმის ფაქტობრივ გარემოებებს.

56. საკასაციო პალატამ დაადგინა:

„გაუქმდეს აჭარის ა/რ უმაღლესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიის 2000 წლის 2 ოქტომბრის განაჩენი თენგიზ დავითის ძე ასანიძის მიმართ და საქმე წარმოებით შეწყდეს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედების არარსებობის გამო.

თენგიზ ასანიძე პატიმრობიდან დაუყოვნებლივ გათავისუფლდეს.

განაჩენი საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება.

განემართოს გამართლებულ თენგიზ ასანიძეს, რომ აქვს უფლება, მოითხოვოს სისხლის სამართალწარმოების ორგანოების უკანონო და დაუსაბუთებელი მოქმედების შედეგად მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.“

57. უზენაესი სასამართლოს პალატის თავმჯდომარემ 2001 წლის 29 იანვარს მომჩივნის გამამართლებელი გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი აღსასრულებლად გადასცა იუსტიციის მინისტრს, იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარესა და აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლატორის უფროსს. პალატის თავმჯდომარემ მათ აცნობა, რომ შემდგომში ისინი მიიღებდნენ გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილს.

58. 2001 წლის 5 თებერვალს პალატის პრეზიდენტმა მათ აღსასრულებლად გაუგზავნათ მომჩივნის გამამართლებელი გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილი.

59. გადაწყვეტილება არასოდეს აღსრულებულა. მომჩივანი კვლავ იმყოფება პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლატორში.

60. მომჩივნის უკანონო პატიმრობა არაერთხელ გააპროტესტეს საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ, სახალხო დამცველმა, საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ და საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტმა. მათ მიამრთეს შესაბამის ადგილობრივ ხელისუფლებას მომჩივნის დაუყოვნებლივ განთავისუფლების მიზნით.

61. 2001 წლის 20 აპრილისა და 22 მაისის წერილებით საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ მომჩივნის მეუღლეს აცნობა შემდეგი:

„...თქვენი წერილის პასუხად გაცნობებთ, რომ საქართველოს გენერალური პროკურატურა ყველანაირად ცდილობს, უზრუნველყოს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილების აღსრულება და გაათავისუფლოს თენგიზ ასანიძე უკანონო პატიმრობიდან.“

62. 2001 წლის 20 აპრილის წერილით საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოადგილემ აცნობა მომჩივნის მეუღლეს, რომ 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი იმავე დღეს ფაქსით გაეგზავნა აღსასრულებლად საქართველოს იუსტიციის მინისტრს, იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარეს, აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლატორის უფროსსა და აჭარის უშიშროების სამინისტროს საპრობილის უფროსს. მანვე აცნობა, რომ მათ გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილი 2001 წლის 5 თებერვალს გაეგზავნათ ფოსტით. თავმჯდომარის მოადგილემ თავის წერილში აგრეთვე აღნიშნა, რომ 2001 წლის 9 თებერვალს საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ მიიღო შეტყობინება, ხელმოწერილი აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლატორის უფროსის მიერ, რომლითაც ადასტურებდა წერილის მიღებას.

63. 2001 წლის 18 მაისს სახალხო დამცველმა უშუალოდ წერილით მიმართა ბ-ნ ასლან აბაშიძეს, აჭარის ა/რ მეთაურს:

„...თქვენმა ხელისუფლებამ ჯერ კიდევ არ მოახდინა რეაგირება ჩემს 2001 წლის 31 იანვრის რეკომენდაციაზე, თენგიზ ასანიძე კვლავ იმყოფება პატიმრობაში აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამომიებო იზოლატორში კანონიერების უხეში დარღვევით.სახალხო დამცველის შესახებ“ კანონის შესაბამისად, როგორც ადმინისტრაციულ, ისე სისხლის სამართლებრივ სამართალდარღვევას წარმოადგენს სახალხო დამცველის რეკომენდაციების შეუსრულებლობა, თუ სახალხო დამცველმა ესეთი რეკომენდაცია მიიღო თავისი უფლებომოსილების განხორციელებისას.ამგვარად, გთხოვთ, შეასრულოთ ჩემი, როგორც სახალხო დამცველის, კანონიერი მოთხოვნები და დააყენოთ აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საგამომიებო იზოლატორის უფროსისა და თვითონ მინისტრის პასუხისმგებლობის საკითხი.“

64. 2001 წლის 10 მაისს საქართველოს პარლამენტის იურიდიულ საკითხთა კომიტეტის თავმჯდომარემ მისწერა საქართველოს გენერალურ პროკურატურას:

„...2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილებით საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გაამართლა თენგიზ ასანიძე. თუმცა, იგი კვლავ იხდის სასჯელს აჭარის ა/რ საგამომიებო

იზოლატორის საკანში. ...ეს წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-5 მუხლის სერიოზულ დარღვევას. ...ამგვარად, გთხოვთ, მიიღოთ ყველა აუცილებელი ზომა იმ პირების დასასჯელად, რომლებსაც ზემოხსენებული სასამართლო განაჩენის აღუსრულებლობისთვის ეკისრებათ პასუხისმგებლობა.“

65. 2001 წლის 7 ივნისს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის თავმჯდომარემ შეატყობინა მომჩივნის მეუღლეს, რომ მის მეუღლეს ჰქონდა სრული უფლება, საქართველოს წინააღმდეგ საჩივართ მთავრად ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის. წერილში ნათქვამი იყო: „*ვთვლით, რომ აჭარის ა/რ ხელისუფლება მოქმედებს კანონიერებისა და ადამიანის უფლებების უხეში დარღვევით.*“

66. ცენტრალური ხელისუფლების ძალისხმევა, უზრუნველყო მომჩივნის განთავისუფლება, წარუმატებლად დამთავრდა.

67. მთავრობის თქმით, 2001 წლის 3 სექტემბერს საქართველოს სამხედრო პროკურატურამ ბრძანა აჭარის უშიშროების სამინისტროს იმ თანამდებობის პირების სამართალში მიცემა, რომლებიც სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისად, ეჭვმიტანილი იყვნენ 2001 წლის 29 იანვრის მომჩივნის გამამართლებელი გადაწყვეტილების აღუსრულებლობაში. ხსენებული პირები იძებნებოდნენ პოლიციის მიერ.

68. 2002 წლის 8 იანვრის წერილით მომჩივნის ვაჟმა შეატყობინა სასამართლოს მამის ჯანმრთელობის გაუარესების შესახებ. 2001 წლის 4 დეკემბრის სამედიცინო ცნობის მიხედვით, მომჩივანს აწუხებდა გასტრიტი, გულის უკმარისობა და საყლაპავი მილის ანთება. რადგან ყოველივე ეს მკაცრ სადიეტო პრობლემებს უქმნიდა, იგი მოითხოვდა გადაუდებელ სამედიცინო დახმარებას.

69. 2003 წლის 28 მაისს მთავრობამ სასამართლოს გაუგზავნა ბ-ნი შევარდნაძის მიერ ბ-ნი აბაშიძისთვის, აჭარის ა/რ მეთაურისთვის, 2003 წლის 4 მარტს გაგზავნილი წერილი, რომელშიც ნათქვამი იყო:

„თქვენ სახელმწიფოებრივად მოაზროვნე ბრძანდებით და ვფიქრობ, გაგებით მოეციდებით არსებულ სიტუაციას. როგორც თქვენთვის ცნობილია, ადამიანის უფლებათა ევროპის სასამართლო უახლოეს დღეებში გადაწყვეტს მთავარი სხდომის საკითხს ასანიძეთა საჩივრის განხილვის თაობაზე. მატერიალურ-მორალური ზიანის ასანაზღაურებლად ოჯახი სამ მილიონ ევროს ითხოვს. თითქმის ცხადია, რომ საქარველო ამ პროცესს წააგებს და ქვეყნის მიმართ მკაცრი სანქციები გატარდება. შექმნილი მდგომარეობიდან გამოსავალი არსებობს. თუ ასანიძე გათავისუფლდება, ოჯახი თანახმაა, საჩივარი გამოიტანოს.“

დარწმუნებული ვარ, ამ სიტუაციაში თქვენ იმ ერთადერთი სწორი გადაწყვეტილების მიღებას შეუწყობთ ხელს, რომელიც საქართველოს ინტერესებს შეესაბამება.“

70. 2003 წლის 3 აპრილს აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ საპასუხო წერილი გაუგზავნა საქართველოს პრეზიდენტს. იგი ბრალს სდებდა სახელმწიფოს მეთაურს აჭარული წარმოშობის იმ პირებისთვის თავშესაფრის მიცემაში, რომლებიც გაიქცნენ ბათუმიდან, რათა თბილისში ეძიათ თავშესაფარი აჭარის ა/რ მეთაურზე ტერორისტული თავდასხმების ორგანიზაციის მცდელობის

მიზნით. შემდგომ პრეზიდენტის ყურადღება მიაპყრო პარლამენტის კომისიის დასკვნაზე (იხ. §72 და შემდგ.), რომელშიც ხაზგასმული იყო სამართალწარმოებისას დაშვებული მრავალი ხარვეზი, რომლებმაც განაპირობა მომჩივნის შეწყალება და გამართლება. პარლამენტის კომისიის დასკვნასა და კონვენციის მე-7 დამატებითი ოქმის მე-2 მუხლზე დაყრდნობით, აჭარის უმაღლესი სასამართლოს თავმჯდომარემ წინადადებით მიმართა საქართველოს პრეზიდენტს მომჩივნის სასამართლო პროცესის განახლების თაობაზე, რათა მისი საქმე განხილულიყო მოხსენებაში ჩამოყალიბებული საკითხების კუთხით.

71. წერილში აგრეთვე აღნიშნა, რომ მომჩივნის მიმართვა ევროპული სასამართლოსთვის წარმოადგენდა მიმართვის უფლების ბოროტად გამოყენებას კონვენციის 35-ე (§3) მუხლის მნიშვნელობისთვის და რომ მას ამ კუთხით დახმარება აღმოუჩინეს საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ, სახალხო დამცველმა, საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ და ეროვნული უშიშროების საბჭომ. მან აგრეთვე აღნიშნა, რომ, რადგან პარლამენტის კომისია წარმოადგენდა ეროვნულ ხელისუფლებას კონვენციის მე-13 მუხლის მნიშვნელობისთვის, მომჩივანს არ შეეძლო ემტკიცებინა, რომ ამოწურა შიდასამართლებრივი მიმართვის საშუალებები 2002 წლის 26 სექტემბრამდე - კომისიის მიერ დასკვნის მიღებამდე. ამ საკითხზე მიაპყრო რა საქართველოს პრეზიდენტის ყურადღება, მან აღნიშნა, რომ საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ გაგზავნილი მიმოხილვით შეცდომაში შეიყვანა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო.

გ. საპარლამენტო კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის საპასუხო მიმოხილვა

1. საპარლამენტო კომისიის დასკვნა

72. 2002 წლის 30 ივლისის წერილით მთავრობამ აცნობა სასამართლოს, რომ 2002 წლის 24 ივნისს საქართველოს პარლამენტის ცალკეული თანამდებობის პირების ქმედებათა კანონიერების შემსწავლელ დროებით საგამომიებო კომისიას პარლამენტის ბიურომ დაავალა, გამოეკვლია ის გარემოებები, რომლებიც საფუძვლად დაედო შეწყალებას ასანიძის საქმეზე. კომისიამ, რომელიც შედგებოდა პარლამენტის წევრების, უნივერსიტეტის პროფესორებისა და პრაქტიკოსი იურისტებისგან, დასკვნა წარმოადგინა 2002 წლის 26 სექტემბერს.

73. მიემართა რა პრეზიდენტის შეწყალების საკითხებზე, კომისიამ აგრეთვე გადაწყვიტა, გამოეკვლია ის გარემოებები, რომლებშიც მოხდა მომჩივნის მსჯავრდება, ხოლო სამართალწარმოების მეორე ეტაპზე - მისი გამართლება. დასკვნის შესავალში კომისიამ ჩამოაყალიბა ის მიზეზები, რომელთა გამო გააფართოვა უფლებამოსილების სფერო. კერძოდ, მან განაცხადა: „*იმის გათვალისწინებით, რომ აღნიშნული საკითხი [პრეზიდენტის შეწყალება] ერთ*

ცალკეულ პროცედურას ან სამართალწარმოებას არ წარმოადგენს და ამავე დროს ყველა პროცედურა და წარმოება ერთმანეთთან მიზეზშედეგობრივად დაკავშირებული, კომისიამ სრულყოფილი სურათის წარმოსახვის მიზნით მიზანშეწონილად ჩათვალა შეესწავლა მსჯავრდებულ თ. ასანიძის ბრალდების საქმეთა ქრონოლოგია, სამართალწარმოების დინამიკა და გადაწყვეტილებათა მიღების საფუძვლიანობის საკითხები.“ ამგვარად, სახეზე იყო მოხსენების 2 სრულიად განსხვავებული ნაწილი: ერთი ეხებოდა პრეზიდენტის შეწყალების კანონიერებას, ხოლო მეორე - მომჩივნის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოებისას შიდა სასამართლოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს.

ა) პრეზიდენტის შეწყალება

ი. პრეზიდენტის შეწყალების კანონიერება

74. 1998 წლის 12 ოქტომბერს ეროვნული უშიშროების საბჭომ განიხილა საკითხი პენიტენციურ სისტემაში გასატარებელ ღონისძიებათა შესახებ. საქართველოს პრეზიდენტის წინადადების გათვალისწინებით, მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომ იგი განახორციელებდა შეწყალების უფლებას. სასჯელაღსრულების დაწესებულებებს ეთხოვათ, შეესწავლათ მსჯავრდებულთა საქმეები და პრეზიდენტისთვის წარედგინათ შეწყალების ნებისმიერი თხოვნა საქმის მასალებსა და შესაბამისი მსჯავრდებულების დახასიათებასთან ერთად. შეწყალების თხოვნა უნდა გაკეთებულიყო შემდეგი ფორმით:

„ბატონო პრეზიდენტო, ვინაიებ ჩემს დანაშაულს, გთხოვთ მაპატიოთ სასჯელის დარჩენილი ვადა.“

ხსენებული ფორმით წარდგენილი თხოვნები განიხილა პრეზიდენტმა და მთელ რიგ შემთხვევებში გამოიყენა შეწყალების უფლება.

75. პარლამენტის კომისიამ დაადგინა, რომ 1999 წლის 15 იანვარს მომჩივანმა საქართველოს პრეზიდენტს გაუგზავნა წერილი, რომლითაც ითხოვდა სასჯელის დარჩენილი ვადის პატიებას. რამდენადაც მან თხოვნა არ წარმოადგინა ზემოხსენებული ფორმით, კომისიამ მიიჩნია, რომ მისი შეწყალება არ აკმაყოფილებდა ნორმატიული აქტით განსაზღვრულ მოთხოვნებს, რის გამოც იგი იყო ბათილი. ასევე აღმოჩენილ იქნა სხვა შეუსაბამობებიც: „[მომჩივნის] მასალები“ არ წარედგინა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ დანიშნულ შეწყალების საკითხთა კომისიას, მომჩივნის სახელი არ იყო შეტანილი შესაწყალებელ მსჯავრდებულ პირთა სიაში, რომელიც წარედგინა პრეზიდენტს აჭარის ხელისუფლების მიერ, და არ გაცემულა მასზე დახასიათება ან შუამდგომლობა აჭარის პენიტენციური დაწესებულებებიდან მისი თხოვნის შესაბამისად.

76. კომისიამ დაადგინა, რომ დადგენილი წესების დარღვევით, ეროვნული უშიშროების საბჭოს მდივნის მოადგილემ, პრეზიდენტის ერთ-ერთმა მრჩეველმა, მოამზადა და პრეზიდენტს წარუდგინა მომჩივნისთვის შესაწყალებელი დოკუმენტაცია მხოლოდ მომჩივნის 1999 წლის 15 იანვრის წერილზე დაყრდნობით. კომისიამ აღნიშნა, რომ შეწყალების თხოვნა, სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმების შესაბამისად, უნდა გადასცემოდა სასამართლოს და არა საქართველოს პრეზიდენტს.

77. კომისიის აზრით, თუნდაც იმის დაშვებით, რომ საქართველოს პრეზიდენტს ჰქონდა მომჩივნის შეწყალების უფლებამოსილება ნორმატიული აქტებით განსაზღვრული წესების დაცვის გარეშე, რომლებიც ითვალისწინებდა შეწყალების თხოვნების განხილვას ჯერ კომპეტენტური ორგანოს მიერ, გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა 1999 წლის ოქტომბრის არჩევნებამდე ცოტა ხნით ადრე და აშკარად პოლიტიკური მოსაზრებებით იყო განპირობებული.

ii. პრეზიდენტის შეწყალების აქტის განხილვა სასამართლოს მიერ

78. კომისიამ მიიჩნია, რომ თბილისის საოლქო სასამართლოსა და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს, შესაბამისად, 2000 წლის 24 მარტისა და 11 ივლისის განჩინებებში მითითებული მოტივები არ შეესაბამება ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 და 61-ე მუხლებს, რომლებიც ამომწურავად განსაზღვრავს იმ სამართლებრივ საფუძვლებს, როდესაც ადმინისტრაციული აქტები შეიძლება გამოცხადდეს ბათილად და ძალადაკარგულად. კომისიის აზრით, სასამართლოთა მიერ მითითებული მოტივები მნიშვნელობას უკარგავდა კონსტიტუციის 42-ე მუხლს, რომელიც ყველასთვის უზრუნველყოფს სასამართლოსთვის მიმართვის უფლებას თავის უფლებათა დასაცავად.

79. კომისიამ აღნიშნა, რომ შიდა კანონმდებლობის შესაბამისად, პრეზიდენტის შეწყალება წარმოადგენდა ადმინისტრაციულ აქტს, რომელიც განხილული უნდა იქნეს ადმინისტრაციული სასამართლოების წინაშე. რამდენადაც მომჩივნის შეწყალება პრეზიდენტის მიერ გასაჩივრებულ იქნა სასამართლოების წინაშე, იგი ძალაში შევიდა მხოლოდ 2000 წლის 11 ივლისს, უზენაესი სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ.

80. კომისიამ გააკრიტიკა თბილისის საოლქო სასამართლოს მიერ 2000 წლის 24 მარტს მითითებული საფუძველი, რომლითაც უარი თქვა ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საჩივრის განხილვაზე. კერძოდ, მისი აზრით, თბილისის საოლქო სასამართლომ საქმეზე გადაწყვეტილება გამოიტანა სასარჩელო დავის საგნის მიღმა, რამდენადაც საწარმოს არ სურდა მომჩივნის წინააღმდეგ სისხლის სამართლებრივი დევნის განახლება. საოლქო სასამართლოს არ უნდა გამოეტანა გადაწყვეტილება მომჩივნის ხანგრძლივი პატიმრობის კანონიერებაზე. რამდენადაც ხსენებული ორი საკითხი შედიოდა სისხლის სამართლის და არა ადმინისტრაციული სასამართლოს

იურისდიქციაში, კომისიამ მიიჩნია, რომ თბილისის საოლქო სასამართლო უნდა შეზღუდულიყო პრეზიდენტის გასაჩივრებული აქტის კანონიერების განხილვით.

81. კომისიამ შემდგომში აღნიშნა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება ეხებოდა მხოლოდ ციხეში პატიმრობას და არა მომჩივნის ვალდებულებას, ბათუმის თამბაქოს კომბინატისთვის გადაეხადა კომპენსაცია მიყენებული მატერიალური ზარალისთვის. ამგვარად, თბილისის საოლქო სასამართლოს უნდა განეხილა პრეზიდენტის შეწყალების სამართლებრივი შედეგები დამატებით სასჯელთან მიმართებით.

ბ) მომჩივნის გამართლება

82. კომისიის აზრით, სამართალწარმოების მე-2 ეტაპი, რომლითაც მომჩივანი გამართლებულ იქნა, მსგავსად პირველისა, განხორციელდა სხვადასხვა პროცედურული ხარვეზებით, როგორც გამოძიების, ასევე სასამართლო განხილვის დროს. გარდა ამისა, საქმის განხილველ სასამართლოებს არ უცდიათ, გაერკვიათ გამოძიების დროს გაკეთებული ურთიერთსაწინააღმდეგო განცხადებები ან ღრმად შეესწავლათ საქმის სპეციფიკური გარემოებები. კომისიის აზრით, ეს გარემოებები *„უნდა განხილულიყო მტკიცებულებათა ხარისხში და უნდა მომხდარიყო მათი მნიშვნელობის შეფასება საქმეზე ობიექტური გარემოების დადგენისთვის“*.

83. ამ საკითხის გასარკვევად, კომისიამ დეტალურად შეისწავლა სხვადასხვა მტკიცებულებები და განცხადებები, რომლებიც მოპოვებულ იქნა, სხვებს შორის, შინაგან საქმეთა სამინისტროს თანამშრომლის მკვლელობაში ბრალდებული დ. ასანიძის, თენგიზ ასანიძის, ნოდარ შოთაძისა და 14 თანაბრალდებულის წინააღმდეგ მიმართული სისხლის სამართალწარმოების დროს (იხ. §33-ე და შემდგ.).

84. ამგვარად, კომისიამ დაადგინა, რომ 1996 წელს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ საქმის განხილვისას დ. ასანიძესა და ნ. შოთაძეს *„ჭკონდათ მცდელობა ... ემხილებინათ“* მომჩივანი როგორც ბ-ნ აბაშიძეზე, აჭარის ა/რ მეთაურზე, თავდასხმის ერთ-ერთი ორგანიზატორი. კომისიის აზრით, იმის ნაცვლად, რომ *„რეაგირება არ მოეხდინა დ. ასანიძისა და ნ. შოთაძის მცდელობებზე, მძიმე დანაშაულის ჩადენაში ემხილებინა მომჩივანი“*, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს, რომლებმაც განიხილეს მომჩივნის სააპელაციო საჩივარი, უნდა აღედრათ *„ახალი სისხლის სამართლის საქმე იმ დროს (ანუ 1993 წელს) მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 257-ე მუხლის შესაბამისად“*.

85. კომისიამ მიიჩნია, რომ სიმართლის დადგენისთვის მნიშვნელოვანი ზოგიერთი დეტალის დაზუსტების მიზნით, საქართველოს უზენაეს სასამართლოს უნდა მოესმინა არა მარტო გამოძახებული მოწმეებისთვის, არამედ აგრეთვე დ. ასანიძისთვის, რომელიც უნდა დაკითხულიყო 1996 წელს მისი საქმის განხილველ მოსამართლესთან არაოფიციალური შეხვედრის თაობაზე, და აგრეთვე თვითონ

მოსამართლის ჩვენებები. უნდა დადგენილიყო, ვის მიერ და რა გარემოებებში იქნა ჩაწერილი სხდომა, რომელზეც დ. ასანიძემ არაოფიციალურად დაადანაშაულა მომჩივანი დაჯგუფების საქმიანობაში მონაწილეობის მიღებაში და ხსენებულმა მოსამართლემ რატომ არ მიუთითა ამის თაობაზე 1996 წლის 20 სექტემბრის განაჩენში.

86. კომისიამ გააკრიტიკა უზენაესი სასამართლო იმის გამო, რომ არ მოისმინა სხვა 2 ადამიანის ჩვენება, რომლებიც ასევე ამხილეს დ. ასანიძემ და მომჩივნის ვაჟმა. კომისიამ მიიჩნია, რომ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეებს, რომლებმაც მოისმინეს მომჩივნის საქმე, უნდა მიეღოთ ბრძანება ექსპერტის დასკვნის მოპოვების მიზნით იმის დასადგენად, თუ ვის მიერ და როდის იქნა შეძენილი ცეცხლსასროლი იარაღი, საბრძოლო მასალა და ტექნიკური აღჭურვილობა, რომელიც 1996 წელს იქნა ამოღებული დ. ასანიძის საქმეზე. არც იმის გარკვევა უცდიათ, თუ რატომ არ მიიღო პროკურორმა ბრძანება მომჩივნის საქმისა და დ. ასანიძის საქმის გაერთიანების შესახებ.

87. და ბოლოს, კომისიამ დაადგინა, რომ საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ „არ გააგზავნა გამოძიებაში ბრალდების საქმე“ და, რომ მას „არ უნდა მიეღო გამამართლებელი გადაწყვეტილება, რომელიც იყო უკანონო, არასამართლიანი და ეფუძნებოდა არასაკმარისად გამოძიებულ ფაქტებს.“

88. კომისიის აზრით, „*საქმის შესწავლისას ახლად აღმოჩენილი გარემოებები თავისი მნიშვნელობით მოითხოვს გამოკვლევას და შეფასებას*“. ეს კი იმაზე მიუთითებდა, რომ „ჯერ კიდევ არ ამოწურულა სამართლებრივი საშუალებები საქმეზე საბოლოო ჭეშმარიტების დასადგენად“. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 593-ე (§2 „გ“) და 539-ე მუხლების საფუძველზე, კომისიამ მიიჩნია, რომ მომჩივნის სასამართლო პროცესი უნდა განახლებულიყო.

89. 2003 წლის 25 მარტს საქართველოს გენერალურმა პროკურატურამ არ დააკმაყოფილა სამოქალაქო მხარის თხოვნა მომჩივნის საქმის განახლებისა და თავიდან განხილვის შესახებ პარლამენტის კომისიის დასკვნის კუთხით. მან დაადგინა, სხვებს შორის, რომ დასკვნაში ჩამოყალიბებული მოსაზრებები არ წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილ გარემოებებს, რის გამოც შესაძლებელი იქნებოდა მომჩივნის საქმის განახლება. ახლად აღმოჩენილი გარემოებების არარსებობისას უზენაესი სასამართლოს განაჩენი საბოლოო იყო და არ ექვემდებარებოდა გასაჩივრებას საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად.

2. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის მოსაზრებები

90. 2002 წლის 8 ნოემბერს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ საქართველოს პრეზიდენტს წარუდგინა თავისი მოსაზრებები პარლამენტის კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნის თაობაზე.

91. მან დასკვნა შეაფასა, როგორც „ტენდენციური“, „მიკერძოებული“, „არაკონსტიტუციური“ და „მცდარი“. პირველ რიგში, მან აღნიშნა, რომ პარლამენტის

კომისია მოქმედებდა უფლებამოსილების გადამეტებით და, რომ იმ გარემოებათა შესწავლის ნაცვლად, რომლებშიც განცხადებელი იქნა შეწყალებული, განიხილა ქვეყნის უმაღლესი სასამართლოს გადაწყვეტილება. კომისიის ქმედება ეწინააღმდეგებოდა უფლებამოსილებათა გამიჯვნის ფუნდამენტურ კონსტიტუციურ ნორმებს. დასკვნა ძირს უთხრიდა დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის ცნებებს. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ, კონსტიტუციის მიხედვით, არავის აქვს უფლება, მოსამართლეს მოსთხოვოს ახსნაგანმარტება საქმის თაობაზე. პარლამენტის კომისიის კრიტიკა სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებისა, რომელიც არ ყოფილა გასაჩივრებული, მხოლოდ დააბრკოლებდა გადაწყვეტილების აღსრულებას და ხელყოფდა სასამართლო ხელისუფლების რეპუტაციას.

ა) პრეზიდენტის შეწყალების შესახებ

92. რაც შეეხება კომისიის დასკვნას პრეზიდენტის შეწყალების თაობაზე, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ, პირველ რიგში, აღნიშნა, რომ საქართველოს პრეზიდენტისთვის კონსტიტუციით მინიჭებული შეწყალების უფლება არის აბსოლუტური და ცალსახა, რაც ხორციელდება იმ წესებისგან დამოუკიდებლად, რომლებიც ადგენს პრეზიდენტის კანცელარიის მიერ შეწყალების შესახებ თხოვნების განხილვის პრინციპებს. მან შემდგომში აღნიშნა, რომ შეწყალება წარმოადგენს ჰუმანურობის უმაღლეს გამოხატულებას და, რომ ბევრ ქვეყანაში არ არსებობს მისი გასაჩივრების უფლება. ის ფაქტი, რომ მომჩივნის თხოვნა შეწყალების თაობაზე არ იქნა წინასწარ განხილული პრეზიდენტის მიერ დანიშნული შეწყალების საკითხთა კომისიის მიერ, არ ხდის შეწყალებას უკანონოდ, განსაკუთრებით იმიტომ, რომ, როგორც ამას ადგილი ჰქონდა მომჩივნის საქმეში, აჭარის ციხის ხელმძღვანელობისგან საქმის მასალებისა და დეტალების მოძიება სირთულეებთან იყო დაკავშირებული. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ ასევე მიუთითა, რომ წინამდებარე საქმეში შეწყალება წარმოადგენდა სამართლიანობის აღდგენის მცდელობას მსჯავრდებული პირისთვის, რომელიც წლების განმავლობაში უკანონოდ იმყოფებოდა პატიმრობაში.

93. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აგრეთვე აღნიშნა, რომ დასკვნის ნაწილი, რომელიც ეხებოდა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს 1999 წლის 11 ნოემბრის განაჩენს, რომელიც პროცესუალური ხარვეზების გამო პრეზიდენტის შეწყალებას აცხადებდა ბათილად და ძალადაკარგულად, არ შეესაბამებოდა სინამდვილეს. მან მიუთითა, რომ 1999 წლის 11 ნოემბერს ახალი ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი ჯერ არ იყო ძალაში შესული და, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 360-ე მუხლის (დებულება, რომელიც იმ დროისთვის გამოიყენებოდა გასაჩივრებულ ადმინისტრაციულ საქმეებზე) შესაბამისად, თბილისის საოლქო სასამართლოს ჰქონდა პრეზიდენტის აქტების განხილვის ექსკლუზიური ტერიტორიული იურისდიქცია. როგორც საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, სამწუხარო იყო, რომ კომისიამ არ ახსენა ის ფაქტი, რომ აჭარის უმაღლესმა

სასამართლომ 1999 წლის 11 ნოემბერს, მაშინ მოქმედი კანონმდებლობის დარღვევით, თავის თავზე აიღო საქართველოს პრეზიდენტის შეწყალების გადასინჯვის იურისდიქცია.

ბ) რაც შეეხება მომჩივნის გამართლებას

94. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ მიმოხილვაში აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისიას, რომელმაც მომჩივნის გამამართლებელი განაჩენი მიიჩნია მიკერძოებულად, არასრულად და უკანონოდ, არც ერთხელ არ უხსენებია მომჩივნის ინტერესები ან მისი უკანონო პატიმრობა. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ მიიჩნია, რომ ასეთი გზით კომისია ცდილობდა მომჩივნის ხანგრძლივი პატიმრობის დასაბუთებას იმ ფაქტის მიუხედავად, რომ იგი გამართლებულ იქნა.

95. კომისიამ გადაწყვიტა მომჩივნის გამამართლებელი განაჩენის გადასინჯვა თავისი ინიციატივით, მაგრამ არ წამოუყენებია ცალსახა დასაბუთებული არგუმენტი, რომელიც მომჩივნის ბრალზე მიუთითებდა. კომისია არც იმას ამტკიცებდა, რომ უზენაეს სასამართლოს უნდა გამოეტანა გამამტუნებელი განაჩენი მის წინაშე წარმოდგენილი მტკიცებულების საფუძველზე. პირიქით, კომისიას არ დაუნახავს რაიმე სირთულე ბრალდებულის გამართლებაში, რომელიც ამ დრომდე იმყოფება პატიმრობაში იმის გამო, რომ მისი დამნაშავეობისა თუ უდანაშაულობის საკითხი თავიდან იქნა განხილული ახალი გარემოებების ჭრილში. ეს კი, როგორც დასკვნაში აღნიშნა უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ, იყო „სრულიად უკანონო“.

96. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ სამწუხაროდ მიიჩნია ის გარემოება, რომ კომისიას არ უხსენებია, რომ მსჯავრდების შემდგომ მომჩივანი კანონმდებლობის დარღვევით პატიმრობაში იმყოფება აჭარის უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო იზოლატორში. როგორც მან აღნიშნა, დ. ასანიძე, რომლის სატელევიზიო განცხადებებს, კომისიის აზრით, უნდა დაეჩქარებინა მომჩივნის მსჯავრდება, ოცწლიან პატიმრობას იხდიდა იმავე ციხეში.

97. დასკვნის ნაწილი, რომელშიც კომისიამ დაადგინა, რომ მომჩივანმა არ ამოწურა სამართლებრივი საშუალებები, რადგანაც მისი საქმე განახლებულ იქნა საქმეზე ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო, უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ მიიჩნია „სამართლებრივი გამოგონების შედეგად“. მან რეკომენდაცია წამოაყენა, რომ დასკვნა ითარგმნოს სხვადასხვა უცხო ენებზე იმგვარად, რომ ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ორგანიზაციებს ხელი მიუწვდებოდეთ მასზე.

98. უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ სინანული გამოთქვა, რომ პარლამენტის კომისია პოლიტიკურ ზეწოლას დაექვემდებარა სხვადასხვა ჯგუფების მხრიდან იმის მაგივრად, რომ ხელი შეეწყო მართლმსაჯულების უზენაესობისთვის, დასკვნის ბოლოს გამოხატული მიზნების შესაბამისად.

99. დასასრულს, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ აღნიშნა, რომ მომჩივნის ხანგრძლივი პატიმრობის საკითხს სტრასბურგის სასამართლოს დისკრეციას უტოვებდა.

II. შესაბამისი ეროვნული და საერთაშორისო სამართალი

ა. აჭარის („ბათომის მხარე“) სტატუსის განვითარება და საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუცია

100. 1080-იან წლებში აჭარა, „ქართველთა სამეფოდ“ ცნობილი ბაგრატიონთა სამეფოს ნაწილი, დაიპყრეს სამხრეთიდან შემოსულმა სელჩუკებმა, 1570-იან წლებში კი - ოტომანთა იმპერიამ. ჩამოყალიბდა ზემო და ქვემო აჭარის საფაშოები, პროვინცია შეუერთდა ჩილდირის ვილაიეთს (ახალციხე). ამის შემდგომ, სხვადასხვა დროს, რეგიონისთვის იბრძოდნენ ოტომანები და ქართველთა მოსაზღვრე სამთავროები. 1829 წლის 2 სექტემბერს მეფის რუსეთსა და ოტომანთა იმპერიას შორის დადებული ადრიანოპოლისის ხელშეკრულების IV მუხლის თანახმად, აჭარა მიეკუთვნა ამ უკანასკნელს.

101. 1878 წლის 13 ივლისს რუსეთისა და ოტომანთა იმპერიებს შორის დადებული *ბერლინის* ხელშეკრულების LVIII მუხლის თანახმად:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს რუსეთის იმპერიას აზიაში არდაგანის, ყარსისა და ბათომის ტერიტორიები ამ უკანასკნელის პორტთან ერთად.“

102. ერთი მხრივ, დიდ ბრიტანეთსა და მის მოკავშირეებს, ხოლო, მეორე მხრივ, თურქეთს შორის 1918 წლის 30 ოქტომბერს *მუდროსში* დადებული ზავის ხელშეკრულების XI და XV მუხლების თანახმად:

„XI. ტრანსკავკასიის ... ნაწილის თურქეთის ჯარების მიერ ევაკუაციის შესახებ ბრძანება უკვე გაცემულია, დანარჩენი ნაწილის ევაკუაცია, თუ ამას მოითხოვენ მოკავშირეები, მოხდება იქ არსებული სიტუაციის შესწავლის შემდეგ.“ „XV. ... ეს პირობა, რომელიც ეხება ბათომის მოკავშირეთა მიერ ოკუპაციას...“

103. ერთი მხრივ, გერმანიის, ავსტრია-უნგრეთს, ბულგარეთსა და თურქეთს, ხოლო, მეორე მხრივ, რუსეთს შორის დადებული 1918 წლის 3 მარტის *ბრესტ-ლიტოვსკის* ზავის ხელშეკრულების თანახმად:

„IV... ამგვარადვე არდაგანის, ყარსისა და ბათომის ოლქები დაყოვნების გარეშე გათავისუფლებულ უნდა იქნეს რუსეთის ჯარებისგან. რუსეთი არ ჩაერევა ამ ოლქების ეროვნული და საერთაშორისო ურთიერთობების რეორგანიზაციაში, მაგრამ რეორგანიზაციის განხორციელების

უფლებას უტოვებს ამ რაიონების მოსახლეობას სხვა მეზობელ სახელმწიფოებთან, განსაკუთრებით თურქეთთან, შეთანხმების გზით.“

104. 1921 წლის 21 თებერვლის საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუციის 107-ე მუხლის მიხედვით:

„საქართველოს რესპუბლიკის განუყოფელ ნაწილებს - აფხაზეთის სოხუმის ოლქი, სამუსლიმანო საქართველოს (ბათომის მხარე) და ზაქათალას ზაქათალის ოლქი, ენიჭებათ ადგილობრივ საქმეებში ავტონომიური მმართველობა.“

105. 1921 წლის 16 მარტს რუსეთსა და თურქეთს შორის ხელმოწერილი მოსკოვის შეთანხმების მე-2 მუხლის მიხედვით:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს საქართველოს სიუზერენიტეტი ბათომის ნავთსადგურზე, და იმ ტერიტორიაზე, რომელიც მდებარეობს ამ ხელშეკრულების პირველ მუხლში ნაჩვენები საზღვრის ჩრდილოეთით და რომელიც შედიოდა ბათომის ოლქში ... იმ პირობით რომ ა) ამ ტერიტორიების მოსახლეობა ისარგებლებს ფართო ავტონომიით ადმინისტრაციულის მხრით, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეული თემის კულტურულ და სარწმუნოებრივ უფლებებს და რომ მოსახლეობას მიეცემა საშვალეა დაადგინოს ისეთი საადგილ-მამულო კანონი, რომელიც ეთანხმება მის სურვილებს...“

106. 1921 წლის 16 ივლისს აქარას მიენიჭა საბჭოთა სოციალისტური ა/რ სტატუსი. იგი შედიოდა საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის (სსრ) შემადგენლობაში.

107. 1921 წლის 13 ოქტომბერს, ერთი მხრივ, ოსმალეთის მთავრობასა და, მეორე მხრივ, აზერბაიჯანის, სომხეთისა და საქართველოს სოციალისტური რესპუბლიკების მთავრობებს შორის დადებული *ყარსის* ხელშეკრულების მე-6 მუხლის მიხედვით:

„ოსმალეთი სთანხმდება დაუთმოს საქართველოს სიუზერენიტეტი ბათომის ნავთსადგურსა და ქალაქზე, და იმ ტერიტორიაზე, რომელიც მდებარეობს ამ ხელშეკრულების მეოთხე მუხლში ნაჩვენები საზღვრის ჩრდილოეთით და რომელიც შედიოდა ბათომის ოლქში, იმ პირობით, რომ

I) მოსახლეობა ამ ადგილებისა, რომელიც ნაჩვენებია ამ მუხლში, ისარგებლებს ფართო ავტონომიით ადმინისტრაციულის მხრით, რომელიც უზრუნველყოფს თითოეული თემის კულტურულ და სარწმუნოებრივ უფლებებს და რომ მოსახლეობას მიეცემა საშვალეა დაადგინოს ისეთი საადგილ-მამულო კანონი, რომელიც ეთანხმება მის სურვილებს;

II) ოსმალეთს მიეცემა თავისუფალი ტრანზიტი ყოველგვარი საქონლის, რომელიც იგზავნება ოსმალეთში ან ოსმალეთიდან ბათომის ნავთსადგურის გზით უბაჟოთ, რაიმე ხარჯებით დაუბეგრავათ და ოსმალეთს მიეცემა უფლება ისარგებლოს ბათომის ნავთ-სადგურით სპეციალური ხარჯების გადაუხდელად. ამ მუხლის ცხოვრებაში გასატარებლად, ამ ხელშეკრულების ხელის მოწერის შემდეგ დაუყოვნებლივ, შესდგება კომისია ორივე დაინტერესებულ მხარეთა წარმომადგენელთაგან.“

ბ. აჭარის სტატუსი ამჟამად მოქმედი 1995 წლის კონსტიტუციის მიხედვით

108. 1995 წლის 24 აგვისტოს, საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის (სსრკ) დაშლიდან 4 წლის შემდგომ საქართველოს პარლამენტმა მიიღო ახალი კონსტიტუცია, რომლის მე-2 (§3) მუხლის თანახმად:

„საქართველოს ტერიტორიული სახელმწიფოებრივი მოწყობა განისაზღვრება კონსტიტუციური კანონით უფლებამოსილებათა გამიჯვნის პრინციპის საფუძველზე ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე საქართველოს იურისდიქციის სრულად აღდგენის შემდეგ.“

109. კონსტიტუციაში ცვლილება შეიტანა 2000 წლის 20 აპრილის კონსტიტუციურმა კანონმა, რომელმაც ტერმინი „აჭარა“ შეცვალა „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკით“ და კონსტიტუციის მე-3 მუხლს დაუმატა მე-3 პუნქტი: „აჭარის ა/რ სტატუსი განისაზღვრება საქართველოს კონსტიტუციური კანონით „აჭარის ა/რ სტატუსის შესახებ“.

2002 წლის 10 ოქტომბერს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კონსტიტუციური კანონი, რომელიც შეიცავდა მსგავს ცვლილებებსა და დამატებებს აფხაზეთთან მიმართებით. პარლამენტს არ მიუღია რაიმე მსგავსი დებულება ცხინვალის რეგიონთან (ყოფილი „სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი“) მიმართებით.

110. ხსენებული კონსტიტუციური კანონი, რომელიც განსაზღვრავს აჭარის ა/რ სტატუსს (იხ. კონსტიტუციის მე-3 მუხლი), ჯერ არ არის მიღებული.

გ. რაც შეეხება პრეზიდენტის შეწყალებას

1. კონსტიტუცია

111. კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის შესაბამისად:

„საქართველოს პრეზიდენტი ... შეიწყალებს მსჯავრდებულთ; ...“

2. პრეზიდენტის №319 ბრძანებულება მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესის შესახებ

112. 1998 წლის 13 მაისის მსჯავრდებულთა შეწყალების გამოყენების წესის შესახებ №319 ბრძანებულების შესაბამისი დებულებების თანახმად:

მუხლი 1

„საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის „ო“ ქვეპუნქტის შესაბამისად საქართველოს პრეზიდენტი შეიწყალებს მსჯავრდებულთ. ამ უფლებამოსილების განხორციელების მიზნით საქართველოს პრეზიდენტი წინასწარ განიხილავს საქართველოს სასამართლოების მიერ მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნას, ... საქართველოს პარლამენტის წევრების, ცალკეული პირების, პირთა ჯგუფების, ორგანიზაციებისა და უწყებების შუამდგომლობებს მსჯავრდებულთა შეწყალების თაობაზე; თხოვნას მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისგან გათავისუფლების შესახებ, რომლის გადახდევინებაც ამ პირებს დაკისრებული აქვთ საქართველოს სასამართლოს განაჩენით სახელმწიფო საწარმოთა, დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა სასარგებლოდ.

მსჯავრდებულთა შეწყალება ხორციელდება მათი პირადი თხოვნის საფუძველზე, თუ ისინი თავს ცნობენ დამნაშავედ და ინანიებენ დანაშაულს.“

მუხლის 2§1

„მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნასა და შუამდგომლობას საქართველოს პრეზიდენტისთვის წარდგენამდე განიხილავს შეწყალების საკითხთა კომისია. კომისია იქმნება ... პრეზიდენტის სახელზე შემოსულ შეწყალების შესახებ თხოვნათა, აღძრულ შუამდგომლობათა და წარდგინებათა წინასწარი განხილვისა და მსჯავრდებულთა შეწყალების შესახებ პრეზიდენტისთვის წინადადებათა წარდგენის მიზნით. კომისიის ამ წინადადებებს განიხილავს საქართველოს პრეზიდენტი და იღებს საბოლოო გადაწყვეტილებას.“

მუხლი 7

„მსჯავრდებულთათვის შეწყალების შეფარდებისას შეიძლება გამოყენებულ იქნეს:

ა) ძირითადი ან დამატებითი სასჯელისგან სრული განთავისუფლება ნასამართლობის მოხსნით ან უამისოდ;

ბ) ძირითადი ან დამატებითი სასჯელისგან ნაწილობრივი განთავისუფლება – სასჯელის ვადის შემცირება;

გ) სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სასჯელით შეცვლა;

დ) სასამართლოს განაჩენით დაკისრებული მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისგან სრული ან ნაწილობრივი განთავისუფლება.“

მუხლი 9

„შეწყალება არ გამოიყენება იმ მსჯავრდებულის მიმართ: ა) რომელსაც მსჯავრი დაედო მძიმე დანაშაულისთვის, მისჯილი აქვს 5 წელზე მეტი და მოხდელი არა აქვს სასჯელის ნახევარი მაინც; ბ) რომელიც პირველად მსჯავრდებული 5 წლამდე თავისუფლების აღკვეთით და მოხდელი არა აქვს ამ სასჯელის 1/3 მაინც. ... ვ) რომელიც სასჯელის მოხდის ადგილიდან უარყოფითად ხასიათდება, ცნობილია რეჟიმის ბოროტ დამრღვევად; ... ასეთ მსჯავრდებულთა შეწყალების თხოვნას მხოლოდ იმ შემთხვევაში განიხილავს შეწყალების საკითხთა კომისია, თუ არის რაიმე განსაკუთრებული გარემოება.“

მუხლი 10

„შეწყალების საკითხთა კომისიაზე განხილვამდე ... შეწყალების თხოვნა დასკვნისთვის სასჯელთა აღსრულების დაწესებულებებიდან შემოსულ მასალებთან ერთად ეგზავნებათ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს, პროკურატურასა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს. შეწყალების საკითხთა კომისიაზე განხილვამდე მატერიალური ზარალის შემდგომი ანაზღაურებისგან გათავისუფლების შესახებ თხოვნა თანდართულ მასალებთან ერთად ეგზავნებათ საქართველოს უზენაეს სასამართლოსა და ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოებს, აგრეთვე, საჭიროებისამებრ, დაზარალებულ იურიდიულ პირებს.“

აღნიშნულმა ორგანოებმა თავიანთი დასკვნები, ხოლო დაზარალებულმა იურიდიულმა პირებმა თავიანთი მოსაზრებანი შეწყალების საკითხთა აკომისიას უნდა წარუდგინონ ორ კვირაში.“

113. საქართველოს პრეზიდენტის 2002 წლის 4 ოქტომბრის №426 ბრძანებულებით ზემოხსენებულ №319 ბრძანებულებას დაემატა მე-10.1 მუხლი, რომლის შესაბამისად:

„საქართველოს პრეზიდენტი უღებამოსილია საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე (§ 1 „ო“) მუხლის საფუძველზე შეიწყალოს მსჯავრდებული ამ ბრძანებულებით დადგენილ დამატებით მოთხოვნათა გარეშე.“

3. სხვა კოდექსების შესაბამისი დებულებები

114. 2000 წლის 1 იანვარს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის ძალაში შესვლამდე ადმინისტრაციულ დავებს არეგულირებდა სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის XIX თავის 360-ე მუხლი:

„სარჩელი შეტანილ უნდა იქნეს იმ სასამართლოებში, რომელთა სამოქმედო ტერიტორიაზედაც მდებარეობს სადავო აქტის მიმღები ორგანო.“

115. ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის შესაბამისი დებულებები, რომლებიც ძალაშია 2000 წლის 1-ლი იანვრიდან, შემდეგნაირად იკითხება:

მუხლი 6§1 „ა“

„საოლქო სასამართლოები 1-ლი ინსტანციის წესით განიხილავენ სარჩელს საქართველოს პრეზიდენტის ადმინისტრაციული-სამართლებრივი აქტების კანონიერების თაობაზე...“

მუხლი 29

„სარჩელის წარდგენა სასამართლოში აჩერებს გასაჩივრებული ადმინისტრაციული აქტის მოქმედებას.“

დ. რაც შეეხება პარლამენტის დასკვნას

116. კონსტიტუციის შესაბამისი დებულებების შესაბამისად:

მუხლი 56§§ 1 და 2

„1. საკანონმდებლო საკითხების წინასწარი მომზადების, გადაწყვეტილებათა შესრულებისთვის ხელის შეწყობის, პარლამენტის მიერ მის წინაშე ანგარიშვალდებული ორგანოების და მთავრობის საქმიანობის კონტროლის მიზნით პარლამენტში მისი უფლებამოსილების ვადით იქმნება კომიტეტები.“

2. კონსტიტუციითა და რეგლამენტით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, აგრეთვე დეპუტატთა არანაკლებ ერთი მეოთხედის მოთხოვნით პარლამენტში იქმნება საგამომიებო ან სხვა დროებითი კომისიები. საპარლამენტო უმრავლესობის წარმომადგენლობა დროებით კომისიაში არ უნდა აღემატებოდეს კომისიის წევრთა საერთო რაოდენობის ნახევარს.“

მუხლი 42§1

„ყოველ ადამიანს უფლება აქვს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად მიმართოს სასამართლოს.“

117. ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 მუხლის თანახმად, რომელშიც ცვლილება შევიდა 2001 წლის 2 მარტს,

„1. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი ბათილად უნდა გამოცხადდეს, თუ:

ა) გამოცემულია არაუფლებამოსილი ორგანოს ან არაუფლებამოსილი პირის მიერ;

ბ) მისი შესრულება გამოიწვევს დანაშაულს;

გ) მისი შესრულება შეუძლებელია ფაქტობრივი მიზეზის გამო; დ) იგი ეწინააღმდეგება კანონს ან არსებითად დარღვეულია მისი მომზადების ან გამოცემის კანონდებლობით დადგენილი სხვა მოთხოვნები.

2. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მომზადების ან გამოცემის წესის არსებით დარღვევად ჩაითვლება ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის გამოცემა ... კანონით გათვალისწინებული ადმინისტრაციული წარმოების სახის დარღვევით ანდა კანონის ისეთი დარღვევა, რომლის არარსებობის შემთხვევაში მოცემულ საკითხზე მიღებული იქნებოდა სხვაგვარი გადაწყვეტილება.

3. ადმინისტრაციულ-სამართლებრივ აქტს ბათილად აცხადებს მისი გამომცემი ადმინისტრაციული ორგანო, ხოლო საჩივრის ან სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში – ზემდომი ადმინისტრაციული ორგანო ან სასამართლო.“

118. 1999 წლის 15 მაისამდე მოქმედი ძველი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 257-ე მუხლის თანახმად:

„როდესაც სასამართლო განხილვის დროს დადგინდება გარემოებანი იმის შესახებ, რომ დანაშაული ჩადენილია პირის მიერ, რომელიც სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული არ არის, სასამართლოს გამოაქვს გადაწყვეტილება ამ პირის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ და აგზავნის ამ გადაწყვეტილებას წინასწარი გამოძიების ან მოკვლევის საწარმოებლად.“

119. ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (ძალაში შევიდა 1999 წლის 15 მაისს) შესაბამისი დებულებების მიხედვით:

მუხლი 539

„განაჩენი და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილება უსაფუძვლოა და გასაუქმებელი ან შესაცვლელია, თუ:

- ა) განსასჯელის დამნაშავედ ცნობის შესახებ სასამართლოს დასკვნა არ გამომდინარეობს საქმეზე შეკრებილ მტკიცებულებათა ერთობლიობიდან;
- ბ) არ აღმოფხვრილა მტკიცებულებებს შორის წინააღმდეგობა, რაც ეჭვქვეშ აყენებს სასამართლო დასკვნებს;
- გ) სასამართლოს არ გაუთვალისწინებია საქმის გადასაწყვეტად არსებითი მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებანი;
- დ) დასკვნების დასასაბუთებლად სასამართლომ გამოიყენა მტკიცებულებები, რომლებიც დაუშვებელია ან საქმეს არ ეხება;
- ე) წინააღმდეგობრივ მტკიცებულებათა არსებობისას სასამართლომ დაუსაბუთებლად უარყო ერთი და მიიღო მეორე მტკიცებულება;
- ვ) სასამართლომ ეჭვი არ განმარტა მსჯავრდებულის სასარგებლოდ.“

მუხლი 593

„1. განაჩენი ... შეიძლება გაუქმდეს მთლიანად ან ნაწილობრივ, თუ არსებობს ფაქტობრივი ან სამართლებრივი ხასიათის ახლად აღმოჩენილი და ახლად გამოვლენილი გარემოებანი. 2. ახლად აღმოჩენილია ფაქტობრივი გარემოებანი, რომლებითაც შეპირობებულია უკანონო ან დაუსაბუთებელი სასამართლო გადაწყვეტილების გადასინჯვა. ასეთ გარემოებებს მიეკუთვნება:

- ა) როცა სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით დადგენილია, რომ ყალბია მოწმის ჩვენება ან ექსპერტის დასკვნა, აგრეთვე ყალბია სხვა მტკიცებულება, რომელიც საფუძვლად დაედო განაჩენს ან გადაწყვეტილებას;
- ბ) როცა კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენით დადგენილია მოსამართლის, მოკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის დანაშაულებრივი ქმედება, რომელიც მის მიერ ჩადენილი იყო ამ საქმის განხილვის დროს;
- გ) სხვა გარემოება, რომელიც განაჩენის ან გადაწყვეტილების გამოტანის დროს სასამართლოსთვის ცნობილი არ იყო ... ამტკიცებს მსჯავრდებულის უდანაშაულობას ან ... აგრეთვე ამტკიცებს გამართლებულის ... ბრალეულობას...;
- დ) გარემოებანი, რომლებიც მოწმობენ ... იმ მტკიცებულებათა დაუშვებლობას, რომლებიც საფუძვლად დაედო განაჩენს.“

ე. რაც შეეხება სამართალწარმოებას უზენაესი სასამართლოს წინაშე და გამართლებას

120. 1999 წლის 12 მაისის საქართველოს უზენაესი სასამართლოს შესახებ ორგანული კანონის მე-9 მუხლი ადგენს უზენაესი სასამართლოს სხვადასხვა პალატის, მათ შორის სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის, იურისდიქციას:

„უზენაესი სასამართლოს პალატა არის საკასაციო ინსტანციის სასამართლო, რომელიც საპროცესო კანონით დადგენილი წესით განიხილავს საკასაციო საჩივრებს საქართველოს რაიონული (საქალაქო), საოლქო, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი სასამართლოების და უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებებზე.“

121. ახალი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

მუხლი 28 (ა)

„სისხლის სამართლის საქმე არ შეიძლება აღიძრას, ხოლო აღძრული უნდა შეწყდეს, თუ არ არსებობს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება.“

მუხლი 602§2

„განაჩენი აღსასრულებლად მიიქცევა მისი კანონიერ ძალაში შესვლის დღიდან არა უგვიანეს 7 დღე-ღამისა.“

მუხლი 604

„1. განაჩენის, გადაწყვეტილებისა თუ დადგენილების აღსასრულებლად მიიქცევა ევალება ამ გადაწყვეტილების გამომტან სასამართლოს. განაჩენის აღსრულების შესახებ განკარგულებას მოსამართლე ან სასამართლოს თავმჯდომარე განაჩენის ასლთან ერთად უგზავნის იმ ორგანოს, რომელსაც ევალება განაჩენის აღსრულება. ...

2. განაჩენის აღმსრულებელი ორგანო დაუყოვნებლივ აცნობებს განაჩენის დამდგენ სასამართლოს აღსრულების შესახებ.“

ვ. რაც შეეხება პატიმრობის ადგილს

122. 1999 წლის 22 ივლისის პატიმრობის შესახებ კანონის მე-6 მუხლის I და მე-3 პუნქტების თანახმად:

„სასამართლოს განაჩენით განსაზღვრულ თავისუფლების აღკვეთას აღსრულებენ იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულების დაწესებულებები. ... საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი სასჯელაღსრულების დაწესებულებებია:

- ა) საერთო რეჟიმის დაწესებულება;
- ბ) მკაცრი რეჟიმის დაწესებულება;
- გ) საპრობილე.“

სამართალი

I. პირველადი პრეტენზიები, რომ არ იქნა ამოწურული შიდასამართლებრივი დაცვის საშუალებები

1. მხარეთა არგუმენტები

123. მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს სთხოვა საჩივრის დაუშვებლად ცნობა მიმართვის შიდასამართლებრივი საშუალებათა არამოწურვის გამო, კონვენციის 35-ე მუხლის შესაბამისად. ადვოკატი, აღნიშნა რა, რომ კონვენციით დადგენილი დაცვის მექანიზმი არის სუბსიდიარული ადამიანის უფლებათა დაცვის

ეროვნულ სისტემებთან მიმართებით (*Handyside c. Royaume-Uni*, arrêt du 7 décembre 1976, série A n° 24, p. 22, §48), ამტკიცებდა, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლითაც წინამდებარე საჩივარი დასაშვებად იქნა ცნობილი, არღვევდა საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებული სუბსიდიარობის პრინციპს. მან მიუთითა, რომ მთავრობას 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნა არ გადაუცია სასამართლოსთვის ამ უკანასკნელის მიერ მომჩივნის პრეტენზიების დასაშვებობის საკითხის განხილვამდე. ადვოკატის არგუმენტაციის მიხედვით, ამ ფაქტმა ხელი შეუშალა სასამართლოს, მიეღო დასაბუთებული გადაწყვეტილება დასაშვებობის საკითხზე.

124. მთავრობის ადვოკატის თქმით, საქართველოს პარლამენტის საგამომიებო კომისიამ აღმოაჩინა მთელი რიგი ხარვეზები საქმის სამართალწარმოებისას, რის შედეგადაც მომჩივანი გამართლებულ იქნა (იხ. §82 და შემდგ.). თუმცა მოპასუხე სახელმწიფოს ჯერ არ მიეცა ამ სიტუაციის გამოსწორების საშუალება კომისიის დასკვნის თვალსაზრისით თავის სამართლებრივ სისტემაში არსებული საშუალებების გამოყენებით (*Retimag SA c. République fédérale d'Allemagne*, n° 712/60, კომისიის 1961 წლის 16 დეკემბრის გადაწყვეტილება, წელიწდეული 8, გვ. 29-42). მისი მტკიცებით, „როდესაც ეროვნული პარლამენტი იღებს გადაწყვეტილებას, გადასინჯოს კონკრეტული შიდა სამართლებრივი საქმე სასამართლო ხელისუფლების გადაწყვეტილებების კანონიერების დადგენის მიზნით, არ შეიძლება გონივრულად ჩაითვალოს, რომ საქმე საბოლოოდ იქნა გადაწყვეტილი მოცემულ ქვეყანაში.“

მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს წარუდგინა პარლამენტის კომისიის დასკვნის მოკლე მიმოხილვა და სთხოვა მას, სათანადოდ შეეფასებინა მისი მნიშვნელობა საქმის განხილვისას. როგორც მან აღნიშნა, პარლამენტის კომისიამ წამოაყენა წინადადება მომჩივნის საქმეზე სასამართლო პროცესის განახლების თაობაზე აღმოჩენილი ხარვეზების გამო. ამასთანავე, ჯერ უნდა ამოწურულიყო კანონით გათვალისწინებული დაცვის საშუალებები (იხ. §88). მისი მტკიცებით, კომისიის აღნიშნულმა დასკვნამ ცხადყო, რომ მომჩივანმა არ შეასრულა შიდასამართლებრივი დაცვის საშუალებათა ამოწურვის ვალდებულება კონვენციის 35-ე მუხლის მნიშვნელობისთვის იმ შედეგით, რომ მისი პრეტენზიები იყო დაუშვებელი.

125. ამის პასუხად მომჩივანმა აღნიშნა, რომ პარლამენტის კომისიის დასკვნას არ ჰქონდა რაიმე სამართლებრივი შედეგი შიდა სისტემაში. განსხვავებული თვალსაზრისის საფუძველზე, მან სასამართლოს ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ დასკვნას ხელს აწერდა მხოლოდ კომისიის თავმჯდომარე, მაშინ როდესაც, პარლამენტის რეგლამენტის თანახმად, დოკუმენტის ნამდვილობისთვის ასევე სავალდებულო იყო სხვა წევრების ხელმოწერაც. ამასთანავე, მომჩივნის მტკიცებით, კომისიის თავმჯდომარე იყო პარლამენტის წევრი, რომელიც არჩეულ იქნა ბ-ნ ასლან აბაშიძის, აჭარის ა/რ მეთაურის, პოლიტიკური პარტიიდან.

2. სასამართლოს შეფასება

126. მართალია, მთავრობამ მოგვიანებით წამოაყენა თხოვნა დაუშვებლობის შესახებ (სასამართლოს რეგლამენტის 55-ე მუხლი), სასამართლო მიიჩნევს, რომ უნდა განიხილოს იგი, საქმის განსაკუთრებული გარემოებებიდან გამომდინარე.

127. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქართველოს პარლამენტის საგამოძიებო კომისიას პარლამენტის ბიურომ მისცა მითითება იმ გარემოებების გამოკვლევასთან დაკავშირებით, რომლებშიც მომჩივანი შეწყალებულ იქნა პრეზიდენტის მიერ, თუმცა მას არ უთხოვია ამის შესახებ. საკუთარი ინიციატივით კომისიამ ასევე გააგრძელა სისხლის სამართალწარმოების მეორე ნაწილის განხილვა, რომლის დროსაც მომჩივანი გამართლებულ იქნა. 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნაში კომისიამ ჩამოაყალიბა წინადადება საქმის განახლებისა და მისი მოკვლევის ორგანოებისათვის გადაცემის შესახებ შემდგომი გამოძიების მიზნით (იხ. §§ 72-88).

სასამართლო შეახსენებს, რომ შიდასამართლებრივი დაცვის საშუალებათა ამოწურვის წესი მომჩივანს ავალდებულებს, ამოწუროს დაცვის ჩვეულებრივი საშუალებები, რომლებიც არსებობს ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში და საკმარისია გამოსწორებისთვის სავარაუდო დარღვევებთან მიმართებით. ეს საშუალებები უნდა არსებობდეს არა მარტო თეორიულად, არამედ პრაქტიკაში, რის გარეშეც ისინი მოკლებული იქნება აუცილებელ ხელმისაწვდომობასა და ეფექტიანობას. არ არსებობს ვალდებულება, რომელიც მოითხოვს არაადეკვატური ან არაეფექტიანი დაცვის საშუალების გამოყენებას (იხ. სხვებს შორის, *Akdivar et autres c. Turquie*, arrêt du 16 septembre 1996, *გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების კრებული* 1996-IV, p. 1210, §67; *Andronicou et Constantinou c. Chypre*, arrêt du 9 octobre 1997, *Recueil* 1997-VI, pp. 2094-2095, §159).

ამგვარად, დაცვის ექსტრაორდინალური პროცედურული საშუალებები, რომლებიც არ აკმაყოფილებს „ხელმისაწვდომობისა“ და „ეფექტიანობის“ მოთხოვნებს, არ წარმოადგენს საშუალებებს, რომელთა ამოწურვა სავალდებულოა კონვენციის 35-ე (§1) მუხლის მიზნებისთვის (იხ., *mutatis mutandis*, *Kiiskinen c. Finlande* (განჩინ.), n° 26323/95, CEDH 1999-V; *Moyá Alvarez c. Espagne* (განჩინ.), n° 44677/98, CEDH 1999-VIII).

128. სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქართველოს სამართლებრივი სისტემის მიხედვით, პარლამენტის საგამოძიებო კომისიის დასკვნა სასამართლო გადაწყვეტილების შესახებ არ იწვევს გადაწყვეტილების გაუქმებასა თუ გადასინჯვას. უფრო მეტიც, პროკურატურის ორგანოებს შეუძლიათ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა იმ საკითხებთან მიმართებით, რომლებიც მათ გადაეცათ. წინამდებარე საქმეში 2003 წლის 25 მარტს, სამოქალაქო მხარის მიერ საქმის განახლების შესახებ თხოვნის შემდგომ, გენერალურმა პროკურატურამ დაადგინა, რომ პარლამენტის კომისიის 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნა არ წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილ ფაქტობრივ ან სამართლებრივ გარემოებას, რომელიც ქმნიდა მომჩივნის საქმის განახლების საფუძველს (იხ. §89).

ვინაიდან პარლამენტის კომისიის დასკვნამ არ განაპირობა სამართალწარმოების გადასინჯვა, რომლის დროსაც განმცხადებელი გამართლებულ იქნა (იხ. §47), მთავრობას არ შეუძლია იმის მტკიცება, რომ ხსენებული სისხლის სამართალწარმოება კვლავ მიმდინარეობს შიდა სასამართლოების წინაშე ან, რომ მომჩივნის მიერ ევროპული სასამართლოსთვის მიმართვა ნაადრევი იყო.

ამგვარი გარემოებების არსებობისას სასამართლო მიიჩნევს, რომ არ არის აუცილებელი იმის განხილვა, დასკვნა დადგენილი წესით იქნა თუ არა საგამომიებო კომისიის სხვა წევრების მიერ დამტკიცებული.

129. ნებისმიერ შემთხვევაში სასამართლო აღნიშნავს, რომ კანონის უზენაესობის პრინციპი და სამართლიანი სასამართლო პროცესის ცნება, რასაც ითვალისწინებს მე-6 მუხლი, გამორიცხავს რაიმე ჩარევას კანონმდებლის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებისას, რომელიც მიზნად ისახავს დავის სასამართლო წესით განხილვას (*Raffineries grecques Stran et Stratis Andreadis c. Grèce*, arrêt du 9 décembre 1994, série A n° 301-B, p. 82, §49). შესაბამისად, სასამართლო უკიდურესად შეშფოთებული იქნება, თუ ხელშემკვრელი მხარის კანონმდებლობა არასასამართლო ხელისუფლებას, მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად კანონიერია იგი, მისცემს უფლებამოსილებას, ჩაერიოს საქმის სასამართლო წესით განხილვაში ან სასამართლოს დასკვნები ეჭვქვეშ დააყენოს (*mutatis mutandis, Cooper c. Royaume-Uni* [GC], n° 48843/99, §130, CEDH 2003-XII).

130. მომჩივნის გამამართლებელი განაჩენი იყო საბოლოო. შესაბამისად, მე-7 დამატებითი ოქმის მე-4 (§2) მუხლის დებულებების ხელყოფის გარეშე, სამართლებრივი გამჭვირვალობის პრინციპმა - კანონის უზენაესობის ერთ-ერთი ფუნდამენტური ასპექტი - გამორიცხა არასასამართლო ხელისუფლების ყოველგვარი მცდელობა, ხსენებული გადაწყვეტილება ეჭვქვეშ დაეყენებინა ან ხელი შეეშალა მისი აღსრულებისთვის (*mutatis mutandis, Brumărescu c. Roumanie* [GC], n° 28342/95, §§ 61 et 62, CEDH 1999-VII ; *Riabykh c. Russie*, n° 52854/99, §§ 51 et 52, CEDH 2003-IX)

131. ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო უარყოფს პირველად პრეტენზიას მიმერთვის შიდასამართლებრივი საშუალებების არამოწურვის შესახებ.

II. მოპასუხე სახელმწიფოს იურისდიქცია და პასუხისმგებლობა კონვენციის 1-ლი მუხლის შესაბამისად

132. კონვენციის 1-ლი მუხლის თანახმად:

„მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები, თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში, ყველასთვის უზრუნველყოფენ ამ კონვენციის I ნაწილში განსაზღვრულ უფლებებსა და თავისუფლებებს.“

1. მთავრობის არგუმენტები

133. მთავრობა აღიარებს, რომ აჭარის ა/რ წარმოადგენს საქართველოს განუყოფელ ნაწილს და, რომ გასაჩივრებული საკითხები ხვდებოდა საქართველოს სახელმწიფოს იურისდიქციაში. თუმცა, მთავრობა არ შეეხო სიმნელეებს, რომლებსაც აწყდებოდა სახელმწიფოს ცენტრალური ხელისუფლება აჭარის ა/რ-ში იურისდიქციის განხორციელებისას.

134. წინასწარი მოსაზრების სახით, მთავრობის ადვოკატმა სასამართლოს ყურადღება გაამახვილა იმ ფაქტზე, რომ საქართველოს ცენტრალურმა ხელისუფლებამ არ შეატყობინა აჭარის ხელისუფლებას მოცემულ საქმესთან დაკავშირებით გამართული სასამართლო სამართალწარმოების შესახებ. შესაბამისად, მიუხედავად საჩივართან პირდაპირი კავშირისა, აჭარის ხელისუფლებას არ ჰქონდა შესაძლებლობა, ევროპის სასამართლოსთვის აეხსნა, თუ რატომ რჩებოდა მომჩივანი პატიმრობაში.

აღნიშნა რა, რომ აჭარის ა/რ ექვემდებარებოდა საქართველოს კანონმდებლობას, მთავრობის ადვოკატმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ საქართველოს უზენაეს სასამართლოს ჰქონდა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს გადაწყვეტილებების გაუქმების უფლებამოსილება, საკასაციო საჩივრის შედეგად. მან განაცხადა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა ხორციელდებოდა ჯეროვნად ა/რ-ში და რომ მოცემული საქმის გარდა, რომელსაც გააჩნია პოლიტიკური ქვეტექსტი, არ არსებობდა რაიმე სახის პრობლემები სასამართლო თანამშრომლობის სფეროში ცენტრალურ და ადგილობრივ ხელისუფლებებს შორის.

მთავრობის ადვოკატმა დაამატა, რომ სხვა 2 ავტონომიური ერთეულისგან განსხვავებით (აფხაზეთის ა/რ და ცხინვალის ოლქი), აჭარის ა/რ-ს არასოდეს გააჩნდა მისწრაფება სეპარატიზმისკენ და ნებისმიერი მინიშნება იმასთან დაკავშირებით, რომ აჭარის ა/რ უარს იტყოდა ცენტრალური ხელისუფლების სასამართლო ორგანოებთან თანამშრომლობაზე, დაუსაბუთებელი იყო. მან ასევე განაცხადა, რომ აჭარის ა/რ არ წარმოადგენდა კონფლიქტის წყაროს სხვადასხვა სახელმწიფოებს შორის და რომ სახელმწიფოს ცენტრალური ხელისუფლება ახორციელებდა სრულ იურისდიქციას მასზე.

2. მომჩივნის არგუმენტები

135. ისევე როგორც მთავრობამ, მომჩივანმაც განაცხადა, რომ აჭარის ა/რ უდავოდ წარმოადგენდა საქართველოს ნაწილს, როგორც ეროვნული, ისევე საერთაშორისო სამართლის შესაბამისად. მან აღნიშნა, რომ აჭარის ა/რ არ იყო სეპარატისტული რეგიონი, რომ საქართველოს სახელმწიფო ახორციელებდა იქ იურისდიქციას და პასუხს აგებდა საერთაშორისო სასამართლოების წინაშე იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც წამოიჭრებოდა საქართველოს ყველა რეგიონში, მათ შორის აჭარაში. მან დაამატა, რომ ცენტრალურ ხელისუფლებას არ

ჰქონდა რაიმე სირთულეები აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში თავისი იურისდიქციის განხორციელებისას. მისი აზრით, საქართველოს უზენაესი სასამართლო, ზოგადად, წარმატებულ ზედამხედველობას ახორციელებდა აჭარის სასამართლოების საქმიანობაზე და მხოლოდ მოცემული საქმე წარმოადგენდა გამონაკლისს ამ წესიდან.

136. მომჩივნის აზრით, ის ფაქტი, რომ მისი გამამართლებელი განაჩენის აღსრულება არ იქნა უზრუნველყოფილი ეროვნულ დონეზე, გამოწვეული იყო როგორც აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლების, ისევე ცენტრალური ხელისუფლების (მისი ქმედებები არ იყო საკმარისად ეფექტური) და საქართველოს პრეზიდენტის გამო, რომელმაც არ შეასრულა სახელმწიფო გარანტიის როლი. მისივე მტკიცებით, საჩივარი ეხებოდა არა იურისდიქციის ან პასუხისმგებლობის საკითხებს, არამედ იმას, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება ყველა ხელმისაწვდომი საშუალებით.

3. სასამართლოს შეფასება

ა) „იურისდიქციის“ საკითხი

137. კონვენციის 1-ლი მუხლი მოითხოვს, რომ წევრმა სახელმწიფოებმა „თავიანთი იურისდიქციის ფარგლებში, ყველასთვის უზრუნველყონ კონვენციის I-ლ ნაწილში განსაზღვრული უფლებები და თავისუფლებები“. ხსენებული დებულებიდან გამომდინარე, წევრი სახელმწიფოები პასუხს აგებენ ნებისმიერი პირის დაცული უფლებებისა და თავისუფლებების ნებისმიერ დარღვევაზე მათი „იურისდიქციის“ ან კომპეტენციის ფარგლებში დარღვევის ჩადენის დროს.

ზოგიერთ გამონაკლის შემთხვევაში, აღნიშნული კომპეტენცია ემყარება არატერიტორიულ ფაქტორებს, როგორებიცაა: საჯარო ხელისუფლების ორგანოების ქმედებები, რომლებიც ხორციელდება საზღვარგარეთ სახელმწიფოს დიპლომატიური თუ საკონსულო წარმომადგენლების მიერ; პირთა დანაშაულებრივი ქმედებები, რომლებიც მიმართულია საზღვარგარეთ სახელმწიფოს ინტერესების ან მისი მოქალაქეების წინააღმდეგ; ქმედებები, რომლებიც ჩადენილია სახელმწიფო დროშით მცურავი ხომალდის ბორტზე, თვითმფრინავში ან კოსმოსურ ხომალდზე, რომელიც იქ არის რეგისტრირებული, და განსაკუთრებით სერიოზული საერთაშორისო დანაშაულები (უნივერსალური იურისდიქცია). თუმცა, ზოგადი წესის თანახმად, ცნება „იურისდიქცია“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობისთვის განხილულ უნდა იქნეს, როგორც საერთაშორისო საჯარო სამართლის პოზიციის ამსახველი (*Gentilhomme et autres c. France*, n° 48205/99, 48207/99 et 48209/99, §20, arrêt du 14 mai 2002 ; *Banković et autres c. Belgique et autres* (განჩინ.) [GC], n° 52207/99, §§ 59-61, CEDH 2001-XII). ხსენებული ცნება „უწინარესად“

თუ „არსებითად“ არის ტერიტორიული (*Banković et autres*, ხსენებული ზემოთ, *ibidem*).

138. სახელმწიფოს ტერიტორიასთან ერთად, ტერიტორიული იურისდიქცია ვრცელდება ნებისმიერ იმ არეალზე, რომელიც სავარაუდო დარღვევის ჩადენის მომენტში იმყოფება შესაბამისი სახელმწიფოს „სრული კონტროლის“ ქვეშ *Loizidou c. Turquie* (პირველადი პრეტენზიები), arrêt du 23 mars 1995, série A n° 310), ამკარად ოკუპირებულ ტერიტორიებზე (*Chypre c. Turquie* [GC], n° 25781/94, CEDH 2001-IV), ისეთი ტერიტორიების გამორიცხვამდე, რომლებიც ხვდება ასეთი კონტროლის მიღმა (იხ. განჩინება *Banković et autres*, ხსენებული ზემოთ).

139. აჭარის ა/რ უდავოდ წარმოადგენს საქართველოს ტერიტორიის განუყოფელ ნაწილს და ექვემდებარება მის კომპეტენციასა და კონტროლს. სხვა სიტყვებით, არსებობს კომპეტენციის პრეზუმპცია. სასამართლომ ახლა უნდა განსაზღვროს, არსებობს თუ არა საფუძვლიანი მტკიცებულება, რომ გაქარწყლებულ იქნეს ეს პრეზუმპცია.

140. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო, პირველ რიგში, აღნიშნავს, რომ საქართველომ კონვენციის რატიფიცირება მოახდინა მთელ ტერიტორიასთან მიმართებით. გარდა ამისა, აჭარის ა/რ არ გააჩნია სეპარატისტული მისწრაფებები და მის ტერიტორიაზე არცერთი სხვა სახელმწიფო არ ახორციელებს ეფექტიან სრულ კონტროლს (იხ., *a contrario, Ilaşcu et autres c. Moldova et Russie* (განჩინ.) [GC], n° 48787/99, 4 juillet 2001, აგრეთვე *Loizidou*, ხსენებული ზემოთ). კონვენციის რატიფიცირებისას საქართველოს არ გაუკეთებია რაიმე კონკრეტული დათქმა კონვენციის 57-ე მუხლის შესაბამისად აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკასთან ან ამ ტერიტორიაზე საკუთარი იურისდიქციის განხორციელებასთან დაკავშირებულ სიძნელეებთან მიმართებით. ასეთი დათქმა ნებისმიერ შემთხვევაში არაეფექტური იქნებოდა, რადგან პრეცედენტული სამართალი გამორიცხავს ტერიტორიულ გამონაკლისებს (*Matthews c. Royaume-Uni* [GC], n° 24833/94, §29, CEDH 1999-I), გარდა იმ შემთხვევებისა, რომლებიც მითითებულია კონვენციის 56-ე (§1) მუხლში (დამოკიდებული ტერიტორიები).

141. 1969 წლის 22 ნოემბრის ადამიანის უფლებათა ამერიკული კონვენციისგან (28-ე მუხლი) განსხვავებით, ევროპული კონვენცია არ შეიცავს „*ფედერალურ მუხლს*“, რომელიც ზღუდავს ფედერალური სახელმწიფოს ვალდებულებებს იმ შემთხვევებთან მიმართებით, რომლებსაც ადგილი აქვს სახელმწიფოს იმ ტერიტორიაზე, რომელიც შეადგენს ფედერაციის ნაწილს. გარდა ამისა, გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ საქართველო არ არის ფედერალური სახელმწიფო, აჭარის ა/რ არ წარმოადგენს ფედერაციის ნაწილს. იგი წარმოადგენს ერთეულს, რომელიც, სხვა ერთეულების მსგავსად (აფხაზეთის ა/რ და 1991 წლამდე, სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქი), უნდა ფლობდეს ავტონომიის სტატუსს (იხ. §§ 108-110), რაც სულ სხვა შემთხვევაა. გარდა ამისა, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ნაგულისხმევი ფედერალური მუხლი, რომელსაც გააჩნია ამერიკული კონვენციის 28-ე მუხლის ანალოგიური შინაარსი, იარსებებდა ევროპულ კონვენციაში (რაც შეუძლებელია პრაქტიკაში), იგი არ შეიძლება გაგებული ყოფილიყო იმგვარად, რომ

გაეთავისუფლებინა ფედერალური სახელმწიფო სრული პასუხისმგებლობისგან, რადგანაც ეს მუხლი მოითხოვს ფედერალური სახელმწიფოსგან „დაუყოვნებლივ მიიღოს შესაბამისი ღონისძიებები კონსტიტუციის შესაბამისად ... , იმისთვის, რათა [სახელმწიფოებმა, რომლებიც შეადგენენ ფედერაციის ნაწილს] შეძლონ შესაბამისი დებულებების მიღება კონვენციის განხორციელების მიზნით“.

142. აქედან გამომდინარე, 139-ე პარაგრაფში მითითებული პრეზუმპცია სწორია. მართლაც, სამართლებრივი პოლიტიკის მოტივებიდან გამომდინარე - წევრ სახელმწიფოებს შორის თანასწორობის შენარჩუნების საჭიროება და კონვენციის ეფექტიანობის უზრუნველყოფა - სხვაგვარად არც შეიძლებოდა, რომ ყოფილიყო. მაგრამ პრეზუმპციისთვის კონვენციის გამოყენება შეიძლებოდა არჩევანისამებრ შეზღუდულიყო მხოლოდ კონკრეტული წევრი სახელმწიფოების ტერიტორიის ნაწილებში და ამით ადამიანის უფლებათა დაცვის ეფექტიანობის ცნებას, რომელიც კონვენციის დასაყრდენს წარმოადგენს, წარმოაჩენდა, როგორც უმნიშვნელოს და ამავე დროს წარმოშობდა დისკრიმინაციის შესაძლებლობას წევრ სახელმწიფოებს შორის, ანუ იმ სახელმწიფოებს შორის, რომლებმაც აღიარეს ან არ აღიარეს კონვენციის გამოყენება საკუთარ მთლიან ტერიტორიაზე.

143. ამიტომაც სასამართლო ადგენს, რომ წინამდებარე ფაქტები, რომელთა თანახმად, ადგილი აქვს კონვენციის დარღვევის მტკიცებას, შედის საქართველოს სახელმწიფოს „იურისდიქციაში“ (*Bertrand Russell Peace Foundation Ltd c. Royaume-Uni*, n° 7597/76, décision de la Commission du 2 mai 1978, Décisions et rapports (DR) 14, pp. 117 et 132) კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობისთვის.

ბ) შემხებლობისა და პასუხისმგებლობის საკითხები

144. წინამდებარე საჩივარი განსხვავდება იმ საქმეებისგან, რომლებზეც სასამართლო მოწოდებული იყო ემსჯელა კონვენციის 1-ელ მუხლთან დაკავშირებით. აღნიშნულ საქმეებში შემხებლობისა და პასუხისმგებლობის ცნებები განხილული იყო ერთად და მოიცავდა მხოლოდ სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას კონვენციის შესაბამისად, თუ სავარაუდო დარღვევა მასთან შემხებლობაში იყო (იხ. *Loizidou*, ხსენებული ზემოთ, pp. 20-22, §§ 52-56, et *Chypre c. Turquie*, ხსენებული ზემოთ, pp. 260-262, §§ 75-81).

ზემოხსენებულ საქმეებში სასამართლომ დაადგინა, რომ კონვენციის სავარაუდო დარღვევის ჩადენამ კონვენციის წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე არ შეიძლება წარმოშვას სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა, როდესაც შესაბამისი ტერიტორია იმყოფება სხვა სახელმწიფოს ეფექტური კონტროლის ქვეშ (*Loizidou*, pp. 23-24, §62). სრულიად განსხვავებული მდგომარეობაა მოცემულ საქმეში: საქართველოს გარდა არც ერთი სახელმწიფო არ ახორციელებდა კონტროლს და შესაბამისად, არ გააჩნდა იურისდიქცია აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაზე და რაიმე სხვა მოსაზრებაც არ ყოფილა წარმოდგენილი სასამართლოს წინაშე (იხ. §§ 132-

136). წინამდებარე საჩივარი განსხვავდება ასევე საქმისგან *Banković et autres*, რომელიც თავის მხრივ გამოირჩეოდა წინა 2 საქმისგან იმით, რომ მოპასუხე სახელმწიფოები: კონვენციის წევრი სახელმწიფოები NATO-ს წევრები, არ ახორციელებდნენ „სრულ კონტროლს“ შესაბამის ტერიტორიაზე. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ იუგოსლავიის ფედერაციული რესპუბლიკა, სახელმწიფო, რომელიც ახორციელებდა ასეთ კონტროლს, არ იყო კონვენციის მხარე.

145. მოცემულ საქმეში მომჩივანი არის პირი, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ გამართლებულ იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ (იხ. §47), მაინც რჩება აჭარის ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების პატიმრობაში (იხ. §59). მიაწერს რა თავის ხანგრძლივ პატიმრობას ადგილობრივი ხელისუფლების ორგანოების თვითნებობას, მომჩივანი ასევე ჩივის, რომ ცენტრალური ხელისუფლების მიერ განხორციელებული ღონისძიებები მისი გათავისუფლების უზრუნველყოფის მიზნით არაეფექტური იყო. როგორც საქმის მასალებიდან ირკვევა, ცენტრალურმა ხელისუფლებამ გამამართლებელი განაჩენის სისრულეში მოყვანის მიზნით მიიღო ქვეყნის კანონდებლობით გათვალისწინებული ყველა პროცესუალური ზომა, ყველა ღონე იხმარა დავის პოლიტიკური გზით მოსაგვარებლად და არა ერთხელ მოუწოდა აჭარის ხელისუფლებას, გაეთავისუფლებინა მომჩივანი, რასაც არანაირი შედეგი არ მოჰყოლია (იხ. §§ 60-69). აქედან გამომდინარე სასამართლო მივიდა იმ დასკვნამდე, რომ, ეროვნული სამართლებრივი სისტემის თანახმად, მომჩივნის მიერ გასაჩივრებული საკითხები პირდაპირ შემხებლობაში იყო აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასთან.

146. თუმცა, უნდა გავიმეოროთ, რომ კონვენციის მიზნებიდან გამომდინარე, ერთადერთი საკითხი, რომელიც ამ შემთხვევაში შესაძლოა დადგეს, არის სახელმწიფოს საერთაშორისო პასუხისმგებლობა, მიუხედავად ეროვნული ხელისუფლების ორგანოსი, რომელთან შემხებლობაშიც მოიაზრება კონვენციის დარღვევა (იხ. *mutatis mutandis, Foti et autres c. Italie*, arrêt du 10 décembre 1982, série A n° 56, p. 21, §63 ; *Zimmermann et Steiner c. Suisse*, arrêt du 13 juillet 1983, série A n° 66, p. 13, §32 ; *Lingens c. Autriche*, arrêt du 8 juillet 1986, série A n° 103, p. 28, §46).

თუმცა არ არის წარმოდგენილი, რომ სახელმწიფოები თავიანთი ტერიტორიის რომელიმე ნაწილში შეიძლება წააწყდნენ სირთულეებს კონვენციით გარანტირებული უფლებების განხორციელებისას, თითოეული სახელმწიფო, რომელმაც მოახდინა კონვენციის რატიფიცირება, პასუხისმგებელია თავისი ეროვნული ტერიტორიის ფარგლებში მომხდარ მოვლენებზე. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ კონვენცია არა მხოლოდ ავალდებულებს ხელშემკვრელი სახელმწიფოს უმაღლეს ხელისუფლებას, თავის მხრივ დაიცვას კონვენციით გაცხადებული უფლებები და თავისუფლებები; არამედ იგი მოიაზრებს, რომ ხსენებული უფლებებითა და თავისუფლებებით სარგებლობის უზრუნველყოფის მიზნით, უფრო უმაღლესმა ხელისუფლებამ აღკვეთოს ან გამოსაწიროს დაქვემდებარებულ დონეზე ჩადენილი დარღვევები (*Irlande c. Royaume-Uni*, arrêt du 18 janvier 1978, série A n° 25, pp. 90-91, §239). უმაღლეს ხელისუფლებას ეკისრება ვალდებულება, მოსთხოვოს დაქვემდებარებაში მყოფ ორგანოებს კონვენციის დაცვა

და არ შეუძლია ამოეფაროს იმ არგუმენტს, რომ არ შეუძლია უფლებათა და თავისუფლებათა პატივისცემის უზრუნველყოფა (იქვე, გვ. 64, §159).

147. მიუხედავად საქართველოში სახელმწიფო მექანიზმის არაჯეროვანი ფუნქციონირებისა და სპეციალური სტატუსის მქონე ტერიტორიების არსებობისა, კანონმდებლობის შესაბამისად, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკა ექვემდებარება საქართველოს სახელმწიფოს კონტროლს. ურთიერთობა, რომელიც არსებობს აჭარის ადგილობრივ ხელისუფლებასა და ცენტრალურ მთავრობას შორის იმგვარია, რომ მხოლოდ ამ უკანასკნელის მიერ დაკისრებულ ვალდებულებათა შეუსრულებლობას შეუძლია გამოიწვიოს კონვენციის დებულებათა განგრძობადი დარღვევის შესაძლებლობა ადგილობრივ დონეზე. კონვენციის 1-ლი მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფოზე დაკისრებული ზოგადი ვალდებულება მოიცავს და მოითხოვს ისეთი ეროვნული სამართლებრივი სისტემის იმპლემენტაციას, რომელსაც შეუძლია ყველასთვის კონვენციასთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა სახელმწიფოს ტერიტორიაზე. ეს დადასტურებულია იმ ფაქტით, რომ, პირველ რიგში, 1-ლი მუხლი არ გამორიცხავს კონვენციის მოქმედების სფეროდან წევრი სახელმწიფოების „იურისდიქციის“ რაიმე ნაწილს, და, მეორე რიგში, სწორედ მათი „იურისდიქციიდან“, როგორც მთლიანიდან გამომდინარე, რაც, როგორც წესი, უპირატესად კონსტიტუციის საშუალებით ხორციელდება, წევრ სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ კონვენციის დაცვა (*Parti communiste unifié de Turquie et autres c. Turquie*, arrêt du 30 janvier 1998, *Recueil* 1998-I, pp. 17-18, §29).

148. ტერიტორიული ერთეულის ხელისუფლების ორგანოები წარმოადგენენ საჯარო სამართლის დაწესებულებებს, რომლებიც ახორციელებენ კონსტიტუციითა და კანონდებლობით დაკისრებულ ფუნქციებს. ამასთან დაკავშირებით სასამართლო იმეორებს, რომ საერთაშორისო სამართალში გამოთქმა „სამთავრობო ორგანიზაცია“ არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს, რომ მიუთითებს მხოლოდ სახელმწიფოს მთავრობაზე ან ცენტრალურ ორგანოებზე. როდესაც ძალაუფლება გადანაწილებულია დეცენტრალიზებული ხაზით, იგი მიუთითებს ხელისუფლების ნებისმიერ ეროვნულ ორგანოზე, რომელიც ახორციელებს საჯარო ფუნქციებს. შესაბამისად, ხელისუფლების ასეთ ორგანოებს არ შეუძლიათ მიმართონ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს კონვენციის 34-ე მუხლის შესაბამისად (*Section de commune d'Antilly c. France* (განჩინ.), n° 45129/98, CEDH 1999-VIII; *Ayuntamiento de Mula c. Espagne* (განჩინ.), n° 55346/00, CEDH 2001-I).

ხსენებული პრინციპები გვიჩვენებს, რომ წინამდებარე საქმეში აჭარის რეგიონალური ხელისუფლება არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს არასამთავრობო ორგანიზაციად ან საერთო ინტერესების მქონე პირთა ჯგუფად, კონვენციის 34-ე მუხლის მიზნებისთვის. შესაბამისად, მას არ აქვთ უფლება, საჩივარი შეიტანოს ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში, ან განაცხადოს საჩივარი სტრასბურგის სასამართლოს წინაშე საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების წინააღმდეგ.

149. ხსენებულიდან გამომდინარე სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ საქართველოს სახელმწიფოს უმაღლეს ხელისუფლებას ეკისრება მკაცრი

პასუხისმგებლობა დაქვემდებარებაში მყოფი ორგანოების ქმედებებზე (იხ. *Irlande c. Royaume-Uni*, ხსენებული ზემოთ, p. 64, §159). პასუხისმგებლობა მხოლოდ და მხოლოდ ეკისრება თავად საქართველოს სახელმწიფოს – და არა ხელისუფლების ეროვნულ ორგანოს ან უწყებას. სწორედ ეს საკითხი დგას სასამართლოს წინაშე. სასამართლოს კომპეტენციაში არ შედის ხელისუფლების ეროვნული ორგანოებისა თუ სასამართლოების მრავალფეროვნების განხილვა, უწყებათაშორის დავებსა თუ შიდა პოლიტიკასთან დაკავშირებით მსჯელობა.

150. ამგვარად, სასამართლო ადგენს, რომ წინამდებარე ფაქტები, რომლებმაც წარმოშვა სავარაუდო დარღვევა, შედის საქართველოს „იურისდიქციაში“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და, მიუხედავად იმისა, რომ ხსენებული საკითხები, ეროვნული სამართლებრივი სისტემის თანახმად, პირდაპირ შემხებლობაშია აჭარის ა/რ ხელისუფლების ადგილობრივ ორგანოებთან, კონვენციის შესაბამისად, წამოიჭრება მხოლოდ და მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფოს პასუხისმგებლობის საკითხი.

III. კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის სავარაუდო დარღვევა

151. მომჩივანი ჩიოდა, რომ იგი იყო კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის 1დარღვევის მსხვერპლი პრეზიდენტის მიერ 1999 წლის 1 ოქტომბერს შეწყალების შემდგომ და აცხადებდა, რომ 2001 წლის 29 იანვარს გამართლების შემდეგ მისი პატიმრობა თვითნებური იყო.

კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისი დებულებების თანახმად:

„1. ყველას აქვს თავისუფლებისა და პირადი უსაფრთხოების უფლება. არავის შეიძლება აღეკვეთოს თავისუფლება, გარდა შემდგომი შემთხვევებისა და კანონით განსაზღვრული წესის შესაბამისად:

ა) კომპეტენტური სასამართლოს მიერ მსჯავრდების შემდგომ პირის კანონიერი დაპატიმრება; ...

გ) პირის კანონიერი დაკავება ან დაპატიმრება კომპეტენტური სასამართლო ორგანოს წინაშე წარდგენის მიზნით, თუ არსებობს სამართალდარღვევის ჩადენის გონივრული ეჭვი ან, როდესაც ეს გონივრულად მიჩნეულია აუცილებლად, პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის ან ჩადენის შემდგომ მისი გაქცევის თავიდან ასაცილებლად; ...“

ა. პატიმრობის პერიოდი 1999 წლის 1-ლ ოქტომბერს პრეზიდენტის შეწყალების შემდგომ

1. მთავრობის არგუმენტები

152. დასაშვებობის გადაწყვეტილების გამოცხადების შემდგომ წარმოდგენილ მიმოხილვებში (იხ. §§ 4 და 9) მთავრობამ აღნიშნა, რომ პრეზიდენტის შეწყალება გასაჩივრდა ადმინისტრაციულ სასამართლოებში და აღსრულება შეჩერდა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად. სამართალწარმოება ადმინისტრაციულ სასამართლოებში დასრულდა 2000 წლის 11 ივლისს, როდესაც საბოლოო ინსტანციაში საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ უარყო საკასაციო საჩივარი, რომელშიც ბათუმის თამბაქოს კომბინატი ამტკიცებდა, რომ პრეზიდენტის განკარგულება შეწყალებასთან დაკავშირებით უკანონო იყო. ხსენებული განაჩენი იყო საბოლოო ეროვნული გადაწყვეტილება კონვენციის 35-ე მუხლის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და მომჩივნის საჩივარი იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი იმყოფებოდა უკანონო პატიმრობაში 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე, არ აკმაყოფილებდა ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში საჩივრის შეტანის დადგენილ ვადას.

153. რაც შეეხება საჩივრის არსს, მთავრობა ამტკიცებდა, რომ მომჩივნის პატიმრობა 1999 წლის 1 ოქტომბერსა და 11 დეკემბერს შორის სრულ შესაბამისობაში იყო კონვენციის მე-5 (§1 „ა“) მუხლის მოთხოვნებთან. მიესაჯა რა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს მიერ 1994 წლის 28 ნოემბერს 8 წლით თავისუფლების აღკვეთა, მომჩივანი შეწყალებულ იქნა საქართველოს პრეზიდენტის მიერ 1999 წლის 1-ლ ოქტომბერს (იხ. §§ 21 და 22). პრეზიდენტის შეწყალების აქტი დაუყოვნებლივ იქნა გასაჩივრებული ბათუმის თამბაქოს კომბინატის მიერ აჭარის უმაღლეს სასამართლოში. ხსენებულმა საჩივარმა შეაჩერა შეწყალების აღსრულება ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად (იხ. §115) და 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენი სამართლებრივი საფუძველი იყო მომჩივნის პატიმრობისთვის. რადგანაც სამართალწარმოება ადმინისტრაციული სასამართლოების წინაშე დასრულდა სწორედ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2000 წლის 11 ივლისის განაჩენით, რომელმაც უარყო ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი ბოლო ინსტანციაში (იხ. წინამდებარე განაჩენის 29-ე პუნქტი), მომჩივნის 1999 წლის 1 ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე პატიმრობის საფუძველი იყო 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენი და ამიტომაც პატიმრობა შეესაბამება როგორც ეროვნულ კანონმდებლობას, ასევე კონვენციის მე-5 (§1 „ა“) მუხლის მოთხოვნებს.

154. მთავრობის ადვოკატმა აღნიშნა, რომ მომჩივანი შეწყალებულ იქნა მხოლოდ და მხოლოდ პოლიტიკური მიზნების გამო. იგი დაეთანხმა მთავრობის წარმომადგენელს, რომ მომჩივნის პატიმრობა ხსენებულ პერიოდში ეფუძნებოდა აჭარის უმაღლესი სასამართლოს 1994 წლის 28 ნოემბრის განაჩენს.

2. მომჩივნის არგუმენტები

155. მომჩივნის 1-ლი მტკიცების თანახმად, მისი პატიმრობა 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრიდან განაჩენის გამოტანის დღემდე წარმოადგენდა ერთ მთლიან პერიოდს და იგი უკანონოდ იმყოფებოდა პატიმრობაში. ამასთან დაკავშირებით მან აღნიშნა, რომ ადგილი არ ჰქონია მისი სტატუსის რაიმე შესამჩნევ ცვლილებას სისხლის სამართალწარმოების პირველ ეტაპზე დაპატიმრებასა და სამართალწარმოების მეორე ეტაპზე პატიმრობას შორის და ის მთლიანი პერიოდი, რომელიც მან გაატარა პატიმრობაში შეწყალების შემდგომ, ემსახურებოდა აჭარის ხელისუფლების იმავე პოლიტიკურ მიზნებს. აქედან გამომდინარე, მომჩივანმა თხოვნით მიმართა სასამართლოს, მისი პატიმრობა 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრის შემდგომ განეხილა მთლიანობაში.

156. მომჩივანმა დაამატა, რომ 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე პერიოდში არ არსებობდა რაიმე სამართლებრივი საფუძველი თუ კანონიერი ბრძანება მისი ხანგრძლივი პატიმრობისთვის. აგრეთვე ხაზგასმით აღნიშნა, რომ, მისგან განსხვავებით, სხვა 2 მსჯავრდებული, რომლებიც შეიწყალა საქართველოს პრეზიდენტმა იმავე განკარგულებით (იხ. §22), დაუყოვნებლივ განთავისუფლდნენ.

157. საჩივრის დასაშვებად ცნობის შემდგომ სასამართლოს წინაშე წარმოდგენილ მიმოხილვებში და 2003 წლის 19 ნოემბერს გამართულ არსებით განხილვაზე მომჩივანმა პირველად გამოთქვა პრეტენზია 1999 წლის დეკემბერში მის წინააღმდეგ აღძრულ გამოძიებასა და მის შემდგომ პატიმრობასთან დაკავშირებით მეორე სისხლის სამართალწარმოებისას. კერძოდ, მან განაცხადა, რომ „*ექვის არანაირი გონივრული საფუძველი არ არსებობდა*“ მისი იმ კრიმინალური დაჯგუფების საქმიანობაში მოაზრებასთან დაკავშირებით, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ბ-ნი დ. ასანიძე. 2001 წლის 29 იანვარს მისმა გამართლებამ ნათლად წარმოაჩინა, რომ მეორე სისხლის სამართალწარმოება აბსოლუტურად შეთხზული იყო და მისი პატიმრობაც ხსენებულ სამართალწარმოებასთან დაკავშირებით ასევე ეწინააღმდეგებოდა კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის მოთხოვნებს.

3. სასამართლოს შეფასება

158. სასამართლო თავდაპირველად აღნიშნავს, რომ საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, საქართველოს პრეზიდენტის ნორმატიული გადაწყვეტილება წარმოადგენს ადმინისტრაციულ აქტს, რომელიც ექვემდებარება გადასინჯვას ადმინისტრაციულ სასამართლოებში (საქართველოს ადმინისტრაციული კოდექსის მე-60 მუხლი და ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის მე-6 (§1) მუხლი - იხ. §§ 117 და 115). გამომდინარე იმ ფაქტიდან, რომ 1999 წლის 1-ლი ოქტომბერს გამოცემული შეწყალების აქტი დაუყოვნებლივ იქნა გასაჩივრებული შიდა სასამართლოებში ბათუმის თამბაქოს კომბინატის მიერ, მისი

აღსრულება შეჩერდა ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსის 29-ე მუხლის შესაბამისად და აღსრულება შესაძლებელი გახდა მხოლოდ 2000 წლის 11 ივლისს, მას შემდეგ, რაც საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გააუქმა ბოლო ინსტანციაში კომბინატის მიერ შეტანილი საკასაციო საჩივარი (იხ. §29). ამავე დროს, 1999 წლის 11 დეკემბერს მომჩივანს წარედგინა ბრალი მეორე სისხლის სამართალწარმოების პროცესში, რის გამოც შეუძლებელი გახდა მისი გათავისუფლების უზრუნველყოფა (იხ. §§ 27, 34 და 35).

159. მომჩივნისგან განსხვავებით, სასამართლო თვლის, რომ პატიმრობის პერიოდი 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრის პრეზიდენტის შეწყალების შემდგომ არ შეიძლება წარმოადგენდეს 2001 წლის 29 იანვრის (მისი გამართლების დღე) შემდგომ მისი ხანგრძლივი პატიმრობის განუყოფელ ნაწილს (იხ. §47). მიუხედავად იმისა, რომ არ არსებობდა დროის რაიმე ინტერვალი პატიმრობის ამ პერიოდებს შორის (გამომდინარე იქიდან, რომ მომჩივანი არ ყოფილა განთავისუფლებული), მათ წინ უძღოდათ პატიმრობის განსხვავებული პერიოდები, რომლებიც მომჩივანს შეეფარდა სამართალწარმოების 2 სხვადასხვა ეტაპზე და კანონის განსხვავებული დებულებების საფუძველზე.

ამგვარად, სასამართლომ უნდა განსაზღვროს, თუ რა მოცულობით განიხილავს იგი თითოეულ ამ პერიოდს (1999 წლის 1-ლი ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე და 2001 წლის 29 იანვრიდან დღემდე) საქმის დასაშვებობის მარეგულირებელი ნორმების, კერძოდ, იმ ნორმის გათვალისწინებით, რომლის თანახმად, საჩივარი წარმოდგენილ უნდა იქნეს სტრასბურგის სასამართლოს წინაშე „6 თვის ვადაში საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღების დღიდან“, ანუ იმ გადაწყვეტილებიდან, რომელიც ამთავრებს „სამართლებრივი დაცვის შიდასამართლებრივი საშუალებების ამოწურვის“ პროცესს 35-ე მუხლის მნიშვნელობით (*Kadikis c. Lettonie* (n°2) (განჩინ.), n° 62393/00, 25 septembre 2003).

160. 2002 წლის 12 ნოემბერს პალატამ, რომელსაც საქმე თავდაპირველად გადაეცა, მომჩივნის მთლიანი საჩივარი მე-5 (§1) მუხლთან დაკავშირებით დასაშვებად გამოაცხადა. თუმცა, კონვენციის 35-ე (§4) მუხლის შესაბამისად, სასამართლოს შეუძლია საჩივარი დაუშვებლად გამოაცხადოს „სამართალწარმოების ნებისმიერ ეტაპზე“, ხოლო 6-თვიანი ვადა არის ის სავალდებულო წესი, რომლის გამოყენების იურისდიქციაც სასამართლოს გააჩნია თავისი შეხედულებისამებრ (იხ. სხვებს შორის, *Kadikis* (n°2), ზემოხსენებული განჩინება). მთავრობის მიერ წარმოდგენილი მიმოხილვებისა და საქმის სპეციფიკური გარემოებების გათვალისწინებით, სასამართლო თვლის, რომ წინამდებარე საქმეში საჭიროა ხსენებული წესის მხედველობაში მიღება იმ პერიოდების განხილვის დროს, რომელთა განმავლობაშიც მომჩივანი იმყოფებოდა პატიმრობაში.

161. რაც შეეხება პირველ პერიოდს (1999 წლის 1-ლი ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე), სასამართლო აუცილებლად არ მიიჩნევს ის საკითხის განხილვას, ექვსთვიანი ვადის ათვლა დაიწყო 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრიდან, როდესაც გამოიცა პრეზიდენტის შეწყალება, თუ, როგორც ეს მთავრობამ წარმოადგინა, 2000 წლის 11 სექტემბრიდან, როდესაც საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ არ დააკმაყოფილა

ბათუმის თამბაქოს კომბინატის საკასაციო საჩივარი (იხ. §152). რომელი თარიღიც არ უნდა იქნეს აღებული, სასამართლო პატიმრობის პირველ პერიოდთან დაკავშირებით აღნიშნავს, რომ მე-5 (§1) მუხლთან დაკავშირებული საჩივარი წარმოდგენილი იყო სასამართლოს წინაშე 6-თვიანი ვადის დარღვევით, რადგან მომჩივანმა სასამართლოს წინაშე საჩივარი წარმოადგინა 2001 წლის 2 ივლისს. ხსენებულიდან გამომდინარე, საჩივრის ეს ნაწილი დაუშვებლად ინდა იქნეს ცნობილი 6-თვიანი ვადის გასვლის გამო.

162. რაც შეეხება მომჩივნის ბრალდებას 1999 წლის 11 დეკემბერს მეორე სისხლის სამართალწარმოებისას და მის პატიმრობას ხსენებულ დღესა და მისი გამამართლებელი განაჩენის გამოტანის დღეს შორის, სასამართლო აღნიშნავს, რომ აღნიშნული საკითხი მომჩივანმა პირველად 2003 წლის 23 სექტემბერსა და 19 ნოემბერს წამოჭრა (იხ. §157). შესაბამისად, იგი არ განხილულა 2002 წლის 12 ნოემბერს დასაშვებობის გადაწყვეტილების გამოტანისას, რომელიც განსაზღვრავს სასამართლოს მსჯელობის ფარგლებს (იხ. სხვებს შორის, *Peltier c. France*, n° 32872/96, § 20, 21 mai 2002 ; *Craxi c. Italie (n° 1)*, n° 34896/97, §55, 5 décembre 2002 ; *Göç c. Turquie* [GC], n° 36590/97, §36, CEDH 2002-V) ხსენებულიდან გამომდინარე, წინამდებარე საჩივარი სცდება იმ საქმის ფარგლებს, რომელიც განსახილველად გადაეცა დიდ პალატას.

163. ამგვარად, სასამართლო განიხილავს მომჩივნის საჩივარს მხოლოდ პატიმრობის იმ პერიოდთან მიმართებით, რომელიც დაიწყო 2001 წლის 29 იანვრიდან.

ბ. პატიმრობის პერიოდი 2001 წლის 29 იანვრიდან დღემდე

1. მთავრობის არგუმენტები

164. მიუხედავად სასამართლოს თხოვნისა, მთავრობას სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე არ წარმოუდგენია რაიმე სახის სამართლებრივი არგუმენტაცია მომჩივნის პატიმრობასთან დაკავშირებით, რომელიც გრძელდებოდა მის მიმართ 2001 წლის 29 იანვარს გამოტანილი გამამართლებელი გადაწყვეტილების შემდგომ. ექსკლუზიურად ფაქტობრივ მიმოხილვაში, რომელიც წარმოდგენილ იქნა 2002 წლის 18 აპრილს, მთავრობა აცხადებდა, რომ იგი შემოიფარგლებოდა წინამდებარე საქმის ფაქტებით (იხ. §4). შემდგომშიც მთავრობამ ასევე უარი განაცხადა, პასუხი გაეცა კითხვაზე ამ საჩივრის არსებით მხარესთან დაკავშირებით. თუმცა, ადვოკატმა განაცხადა, რომ მომჩივნის ხანგრძლივი პატიმრობა, მიუხედავად 2001 წლის 29 იანვარს მისი გამართლებისა, აბსოლუტურად კანონიერი იყო, რადგანაც, კანონმდებლობის შესაბამისად, არ არსებობდა მისი გამართლების საფუძველი. აღნიშნულის მტკიცებისას იგი უმთავრესად ეყრდნობოდა პარლამენტის კომისიის მიერ 2002 წლის 26 სექტემბრის დასკვნას. მისი მტკიცებით, გამომდინარე იქიდან,

რომ 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილება უსაფუძვლო იყო, მომჩივნის პატიმრობის საფუძველი იყო 2000 წლის 2 ოქტომბერს გამოტანილი მსჯავრდება და სასჯელი (იხ. §44), რომელიც რჩებოდა კანონიერ ძალაში მყოფ ერთადერთ გადაწყვეტილებად. შესაბამისად, პატიმრობა ხვდებოდა კონვენციის მე-5 (§1 „ა“) მუხლის მოქმედების სფეროში და მთლიანად შეესაბამებოდა ხსენებულ დებულებას. როგორც ადვოკატმა აღნიშნა დამატებით, თუნდაც ეს ასე არ ყოფილიყო, მომჩივნის პატიმრობა გამართლებული იყო კონვენციის მე-5 (§1 „გ“) მუხლით მაფიასა და ტერორისტულ დაჯგუფებებთან მისი სახიფათო კავშირების გამო. მთავრობის ადვოკატმა ასევე განაცხადა, რომ პარლამენტის კომისიის დასკვნა წარმოადგენდა ახლად აღმოჩენილი გარემოებებს, რაც შესაძლებელია გამხდარიყო მომჩივნის წინააღმდეგ აღძრული მეორე სისხლის სამართალწარმოების ხელახალი გადასინჯვის საფუძველი.

165. რაც შეეხება მომჩივნის პატიმრობის ადგილის შესაბამისობას პატიმრობის კანონიერებასთან კონვენციის ჭრილში, მთავრობამ მიუთითა სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე *Bizzotto c. Grèce* (arrêt du 15 novembre 1996, *Recueil* 1996-V) და განაცხადა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ხსენებული ეწინააღმდეგებოდა ეროვნულ კანონმდებლობას, პატიმრობის ადგილი თავისთავად არ წარმოშობს კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის დარღვევას.

2. მომჩივნის არგუმენტები

166. მომჩივანი ჩიოდა, რომ იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა, 2001 წელს მისი გამართლების მიუხედავად და მისთვის თავისუფლების აღკვეთას თვითნებურად მიიჩნევდა. მისი აზრით, იგი პატიმრობაში იმყოფებოდა იმის გამო, რომ ეს აწყობდა აჭარის ა/რ ხელისუფლებას, რომელიც პოლიტიკური ანგარიშსწორების მოტივით ასეთი ხერხით უსწორდებოდა მას.

167. სასამართლოს წინაშე 2003 წლის 23 სექტემბერს წარმოდგენილ კომენტარებში და 2003 წლის 19 ნოემბერს არსებით განხილვაზე მომჩივანმა პირველად განაცხადა, რომ მისი პატიმრობის ადგილი - ციხისმაგვარი საკანი აჭარის ა/რ უშიშროების სამინისტროს იზოლატორში, რომელიც დაახლოებით 6 მ² ფართობის იყო - უკანონო იყო ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად. მისი დაკავების შემდგომ (1993 წლიდან) იგი იმყოფებოდა სრულ იზოლაციაში ხსენებულ ვიწრო საკანში, რომელიც მას შემდეგ არ დაუტოვებია.

მომჩივანმა აღნიშნა, რომ ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, ასეთი ტიპის საკნები განკუთვნილი იყო წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირებისთვის და, რომ პრეზიდენტის შეწყალებისა და მისი გამართლების გარეშეც კი იგი დაუყოვნებლივ უნდა გადაყვანილიყო მკაცრი რეჟიმის ციხეში 1994 წლის 28 ნოემბრისა და 2000 წლის 2 ოქტომბრის მსჯავრდებათა შემდგომ. მისი მტკიცებით, პატიმრობის ეს ასპექტი ასევე წარმოადგენდა კონვენციის მე-5 (§1) მუხლით გარანტირებული მისი უფლებების დარღვევას.

168. სასამართლოს წინაშე 2003 წლის 23 სექტემბერს წარმოდგენილ კომენტარებსა და 2003 წლის 19 ნოემბერს არსებით განხილვაზე მომჩივანმა ასევე პირველად მიმართა თხოვნით სასამართლოს, რათა განეხილა მისი პატიმრობის ადგილის შესაბამისობის საკითხი კონვენციის მე-3 მუხლთან და დაედგინა, რომ იგი ექვემდებარებოდა დამამცირებელ მოპყრობას.

3. სასამართლოს შეფასება

ა) რაც შეეხება პატიმრობის კანონიერებას

169. უპირველეს ყოვლისა, სასამართლო აღნიშნავს, რომ კონვენციის მე-5 მუხლი უზრუნველყოფს თავისუფლებისა და უსაფრთხოების ფუნდამენტურ უფლებას. ხსენებული უფლება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია „დემოკრატიული საზოგადოებისთვის“ კონვენციის გაგებით (*De Wilde, Ooms et Versyp c. Belgique*, arrêt du 18 juin 1971, série A n° 12, p. 36, §65 ; *Winterwerp c. Pays-Bas*, arrêt du 24 octobre 1979, série A n° 33, p. 16, §37).

170. ყველა პირი უზრუნველყოფილია ამ უფლების დაცვით, რაც გულისხმობს, რომ მათ არ უნდა აღეკვეთოთ ან არ უნდა გაუხანგრძლივდეთ თავისუფლების აღკვეთა (*Weeks c. Royaume-Uni*, arrêt du 2 mars 1987, série A n° 114, p. 22, §40), გარდა იმ გარემოებებისა, რომლებიც მოცემულია მე-5 (§1) მუხლში. მე-5 (§1) მუხლში *Labita c. Italie* [GC], n° 26772/95, §170, CEDH 2000-IV ; *Quinn c. France*, arrêt du 22 mars 1995, série A n° 311, p. 17, §42) და მხოლოდ ამ გამონაკლისთა ვიწრო განმარტება შეესაბამება ხსენებული დებულების მიზანს, სახელდობრ, იმის უზრუნველყოფას, რომ არავის აღეკვეთოს თავისუფლება თვითნებურად (*Engel et autres c. Pays-Bas*, arrêt du 8 juin 1976, série A n° 22, p. 25, §58 ; *Amuur c. France*, arrêt du 25 juin 1996, *Recueil* 1996-III, p. 848, §42).

171. თუმცა ის ფაქტი, რომ თავისუფლების აღკვეთა ხორციელდება მე-5 (§1) მუხლით ნებადართულ ერთ-ერთ საფუძველზე, არ არის საკმარისი. დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი უნდა სარგებლობდეს დაცვის სხვადასხვა საშუალებებით, რომლებიც მოცემულია მე-5 (§§ 2 და 5) მუხლში იმ მოცულობით, რა მოცულობითაც შესაძლებელია მათი გამოყენება (*Weeks*, ხსენებული ზემოთ, p. 22, §40). ხსენებულიდან გამომდინარე მე-5 მუხლის დებულებები მოითხოვს, რომ პატიმრობა განხორციელდეს „კანონით განსაზღვრული წესის შესაბამისად“ და, რომ ეროვნული სასამართლოების მიერ მე-5 მუხლის სფეროში გამოტანილი ნებისმიერი გადაწყვეტილება შეესაბამებოდეს თავისუფლების აღკვეთის დროისთვის მოქმედი კანონმდებლობით განსაზღვრულ პროცესუალურ და მატერიალურ მოთხოვნებს (*Agee c. Royaume-Uni*, n° 7729/76, décision de la Commission du 17 décembre 1976, DR 7, p. 165). კონვენცია აქ უწინარესად მიუთითებს ეროვნულ კანონმდებლობაზე, მაგრამ იგი ასევე მოითხოვს, რომ თავისუფლების ნებისმიერი აღკვეთა შესაბამისობაში იყოს

მე-5 მუხლის მიზნებთან, სახელდობრ, პირთა თვითნებობისგან დაცვასთან (*Quinn*, ხსენებული ზემოთ, pp. 18-19, §47 ; *Chahal c. Royaume-Uni*, arrêt du 15 novembre 1996, *Recueil* 1996-V, p. 1864, §118). მიუხედავად იმისა, რომ, პირველ რიგში, სწორედ ეროვნულ ხელისუფლებას (განსაკუთრებით სასამართლოებს) ევალება ეროვნული კანონმდებლობის განმარტება, მე-5 (§1) მუხლის თანახმად, ეროვნულ კანონმდებლობასთან შეუსაბამობა წარმოადგენს კონვენციის დარღვევას და სასამართლოს შეუძლია და ვალდებულია განიხილოს ამ კანონის შესაბამისობის საკითხი (*Scott c. Espagne*, arrêt du 18 décembre 1996, *Recueil* 1996-VI, p. 2396, §57 ; *Benham c. Royaume-Uni*, arrêt du 10 juin 1996, *Recueil* 1996-III, p. 753, §41 ; *Giulia Manzoni c. Italie*, arrêt du 1er juillet 1997, *Recueil* 1997-IV, p. 1190, §21).

172. წინამდებარე საქმეში მომჩივანი დაპატიმრებული იყო აჭარის ხელისუფლების ორგანოების მიერ მე-5 (§1 „გ“) მუხლში განსაზღვრული მიზნებისთვის 1999 წლის 11 დეკემბრიდან, ანუ იმ დღიდან, როდესაც მას ბრალი წაყენა ახალ სისხლის სამართლის საქმეზე (იხ. §34). თუმცა ხსენებული სიტუაცია დასრულდა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ 2001 წლის 29 იანვარს მისი გამართლებით, რომელმაც ამავე დროს ბრძანა მისი დაუყოვნებელი განთავისუფლება (იხ. §§ 47 და 56). ამის შემდეგ, იმ ფაქტის მიუხედავად, რომ მისი საქმის ხელახალი განხილვა არ დაწყებულა და რაიმე შემდგომი სასამართლო ბრძანება არ ყოფილა გაცემული მის პატიმრობასთან დაკავშირებით, მომჩივანი პატიმრობაში დარჩა. ასე რომ, არ არსებობდა რაიმე საკანონმდებლო ნორმა ან სამართლებრივი საფუძველი 2001 წლის 29 იანვრის შემდგომ მომჩივნისთვის თავისუფლების აღკვეთისა. ამიტომაც პატიმრობა არ შეიძლება გამართლებულ იქნეს კონვენციის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის რომელიმე ქვეპუნქტით.

173. რაც შეეხება მომჩივნის პატიმრობის შესაბამისობას მე-5 მუხლის მიზანთან, რაც გულისხმობს თვითნებობისგან დაცვას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ დაუჯერებელია ის ფაქტი, რომ იმ სახელმწიფოში, რომელიც ექვემდებარება კანონის უზენაესობას, გრძელდებოდა პირისთვის თავისუფლების აღკვეთა, მიუხედავად გათავისუფლების შესახებ სასამართლოს ბრძანებისა.

174. როგორც საქმის მასალებიდან ჩანს, ხელისუფლების ცენტრალურმა ორგანოებმა თავად აღნიშნეს რამდენჯერმე, რომ არ არსებობდა საფუძველი მომჩივნის პატიმრობისთვის. ცენტრალური ხელისუფლების სასამართლო და ადმინისტრაციული ორგანოები პირდაპირ უცხადებდნენ აჭარის ხელისუფლებას, რომ მომჩივნის თავისუფლების აღკვეთა თვითნებური იყო ქვეყნის კანონმდებლობისა და კონვენციის მე-5 მუხლის მიზნებისთვის. თუმცა მათი მრავალი შეხსენება და განმცხადების გათავისუფლების მოწოდება უპასუხოდ დარჩა (იხ. §§ 60-69).

175. სასამართლო თვლის, რომ პირის განუსაზღვრელი და განუჭვრეტელი ვადით პატიმრობა, რომელიც არ ემყარება კანონით გათვალისწინებულ დებულებას ან სასამართლო გადაწყვეტილებას, შეუსაბამოა სამართლებრივი გამჭვირვალობის პრინციპთან (იხ. *mutatis mutandis*, *Jėčius c. Lituanie*, n° 34578/97, §62, CEDH 2000-IX), თვითნებურია და ეწინააღმდეგება კანონის უზენაესობის ფუნდამენტურ ასპექტებს.

176. შესაბამისად, სასამართლო ადგენს, რომ 2001 წლის 29 იანვრის შემდგომ მომჩივნის პატიმრობა თვითნებურია, რაც ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის დებულებებს.

(ბ) რაც შეეხება პატიმრობის ადგილს

177. წინამდებარე საქმეში მომჩივანი ასაჩივრებდა პატიმრობის სხვადასხვა ასპექტებს: პირველ რიგში, თავისთავად პატიმრობის ადგილს, რაც, მისი მტკიცებით, არაკანონიერი იყო ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, და მეორე რიგში, იმ ფაქტს, რომ იგი სრულ იზოლაციაში იმყოფებოდა.

178. რამდენადაც დადგენილ იქნა, რომ მომჩივნის ხანგრძლივი პატიმრობა მისი გამართლების შემდგომ იყო თვითნებური, სასამართლო თვლის, რომ საჩივრის განხილვა მისი პატიმრობის ადგილის კანონიერებისა და ეროვნულ კანონმდებლობასთან შესაბამისობის კუთხით არაფერს შემატებს იმ დარღვევას, რომელიც უკვე დადგინდა. შესაბამისად, სასამართლო არ თვლის აუცილებლად, ხსენებული საკითხი განიხილოს ცალკე კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის ჭრილში. რაც შეეხება მომჩივნის საჩივარს იმასთან დაკავშირებით, რომ მისი სრულ იზოლაციაში ყოფნა აჭარის ა/რ უშიშროების სამინისტროს იზოლატორში წარმოადგენდა კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას, სასამართლო აღნიშნავს, რომ ხსენებული საკითხი პირველად წამოჭრილ იქნა 2003 წლის 23 სექტემბერს (იხ. §166) და შესაბამისად, არ იყო მითითებული 2002 წლის 12 ნოემბრის დასაშვებობის გადაწყვეტილებაში, რომელმაც განსაზღვრა სასამართლოს მიერ განსახილველი სამართალწარმოების ფარგლები (იხ. სხვებს შორის, *Peltier*, ხსენებული ზემოთ, §20 ; *Craxi (n°1)*, ხსენებული ზემოთ, §55 ; *Göç*, ხსენებული ზემოთ, §36). აქედან გამომდინარე, წინამდებარე საჩივარი სცდება იმ საქმის ფარგლებს, რომელიც გადაეცა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდ პალატას განსახილველად.

IV. კონვენციის მე-6 (§1) მუხლის სავარაუდო დარღვევა

179. მომჩივნის მტკიცებით, მისი გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობამ გამოიწვია კონვენციის მე-6 (§1) მუხლის დაარღვევა, რომლის თანახმად:

„... სისხლისსამართლებრივი ნებისმიერი ბრალდების განსაზღვრისას, ყველას აქვს უფლება კანონით შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ გონივრულ ვადაში სამართლიან და საჯარო მოსმენაზე...“

1. მხარეთა არგუმენტები

180. მთავრობას არ წარმოუდგენია რაიმე არგუმენტი ხსენებულ საჩივართან დაკავშირებით. დაეყრდნო რა სასამართლოს გადაწყვეტილებას *Hornsby c. Grèce* (arrêt du 19 mars 1997, *Recueil* 1997-II), მომჩივანმა თხოვნით მიმართა სასამართლოს, რომ დაედგინა მისთვის კონვენციის მე-6 (§1) მუხლით გათვალისწინებული უფლების დარღვევა.

2. სასამართლოს შეფასება

181. სასამართლო იმეორებს, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება აღქმულ უნდა იქნეს როგორც სასამართლო განხილვის განუყოფელი ნაწილი მე-6 მუხლის მიზნებისთვის (იხ. *mutatis mutandis*, *Hornsby*, ხსენებული ზემოთ, pp. 510-511, §40 ; *Bourdov c. Russie*, n° 59498/00, §§ 34 et 35, CEDH 2002-III ; *Jasiūnienė c. Lituanie*, n° 41510/98, §27, 6 mars 2003).

182. თუმცა კონვენციის მე-6 მუხლით მინიჭებული გარანტიები ილუზორული იქნებოდა, თუ ხელშემკვრელი სახელმწიფოს ეროვნული საკანონმდებლო ან ადმინისტრაციული სისტემა მისცემდა იმის შესაძლებლობას, რომ სასამართლოს გამამართლებელი გადაწყვეტილება დარჩენილიყო აღუსრულებელი გამართლებული პირის საზიანოდ. დაუჯერებელი იქნებოდა, რომ მე-6 (§1) მუხლი, ამავე მუხლის მე-3 პუნქტთან ერთად აღებული, მოითხოვდეს ხელშემკვრელი სახელმწიფოსგან პოზიტიური ნაბიჯების გადადგმას ყველა იმ პირთან მიმართებით, რომლებსაც ბრალი წარედგინათ სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენაში (იხ. კერძოდ, *Barberà, Messegué et Jabardo c. Espagne*, arrêt du 6 décembre 1988, série A n° 146, pp. 33-34, §78) და დეტალურად განსაზღვრავდეს პროცესში მონაწილე მხარის გარანტიებს _ სამართალწარმოება, რომელიც არის სამართლიანი, საჯარო და სწრაფი - და ამავე დროს არ იცავდეს გამამართლებელი გადაწყვეტილების აღსრულებას, რომელიც გამოტანილი იყო ასეთი სამართალწარმოების დასასრულს. სისხლის სამართალწარმოება შეადგენს ერთ მთლიან ნაწილს და მე-6 მუხლით გარანტირებული დაცვა არ წყვეტს მოქმედებას პირველ ინსტანციაში მიღებული გადაწყვეტილების შემდგომ (იხ. *mutatis mutandis*, *Belziuk c. Pologne*, arrêt du 25 mars 1998, *Recueil* 1998-II, p. 570, §37).

183. მოცემულ საქმეში ხსენებული პრინციპების გამოყენებისას, სასამართლო ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ მომჩივნისთვის შეუძლებელი იყო იმ სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის აღსრულების უზრუნველყოფა, რომელმაც განიხილა მის წინააღმდეგ არსებული ბრალდებები, კონვენციის მე-6 (§1) მუხლის მნიშვნელობით. სასამართლო არ თვლის აუცილებლად იმის დადგენას, თუ ეროვნული ხელისუფლების რომელ ორგანოს ან ადმინისტრაციას ეკისრება პასუხისმგებლობა 3 წელზე მეტი ხნის წინ გამოტანილი განაჩენის აღსრულებლობისთვის. სასამართლო

მხოლოდ აღნიშნავს, რომ ხელისუფლების ადმინისტრაციული ორგანოები მთლიანობაში აღებული ქმნიან სახელმწიფოს ერთ შემადგენელ ნაწილს, რომელიც ექვემდებარება კანონის უზენაესობას და მათი ინტერესებიც, შესაბამისად, თანმხვედრია მართლმსაჯულების ჯეროვნად განხორციელების აუცილებლობასთან (იხ. *Hornsby*, ხსენებული ზემოთ, p. 511, §41). იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო ხელისუფლების ადმინისტრაციულ ორგანოები უარს იტყოდნენ ან არ აღსრულებდნენ მომჩივნის გამამართლებელ გადაწყვეტილებას, ან თუნდაც გადაავადებდნენ აღსრულებას, მე-6 მუხლით დადგენილი გარანტიები, რომლებითაც მომჩივანი სარგებლობდა სასამართლო სამართალწარმოების ეტაპზე, ნაწილობრივ ილუზორული იქნებოდა.

184. შესაბამისად, ის ფაქტი, რომ 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილება, რომელიც წარმოადგენს საბოლოო და აღსასრულებელ სასამართლო გადაწყვეტილებას, არ აღსრულებულა 3 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში, კონვენციის მე-6 (§1) მუხლს უკარგავს ყოველგვარ სასარგებლო ძალას.

V. კონვენციის მე-5 (§4) და მე-13 მუხლების სავარაუდო დარღვევა

185. მომჩივნის მტკიცებით, ის ფაქტი, რომ არ აღსრულდა 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილება, რომლის თანახმად იგი დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლებულიყო, წარმოადგენდა კონვენციის მე-5 (§4) და მე-13 მუხლებით გარანტირებულ უფლებათა დარღვევას, რომლებიც შედეგაირად იკითხება:

მუხლი 5§4

„ყველას, ვინც თავისუფლებააღკვეთილია დაკავებით ან დაპატიმრებით, უფლება აქვს სასამართლო პროცესის წარმოებაზე, რომლის მეშვეობითაც სასამართლოს მიერ სწრაფად უნდა გადაწყდეს დაპატიმრების კანონიერება და გაიცეს ბრძანება მის განთავისუფლებაზე, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი.“

მუხლი 13

„ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, აქვს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება სახელმწიფო ხელისუფლების წინაშე, მიუხედავად იმისა, რომ ეს დარღვევა ჩადენილია პირთა მიერ, სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას.“

186. მთავრობამ არ წარმოადგინა რაიმე არგუმენტი ხსენებულ საკითხთან დაკავშირებით. მთავრობის ადვოკატმა განაცხადა, რომ მომჩივანს ნებისმიერ დროს შეეძლო თავისი პატიმრობის კანონიერებისა გასაჩივრება კონვენციის მე-5 (§4) და მე-13 მუხლების მოთხოვნათა შესაბამისად, რასაც მოწმობს მისი ბევრი განცხადება გათავისუფლების თაობაზე.

187. სასამართლო აღნიშნავს, რომ პრეტენზიები კონვენციის მე-5 (§4) და მე-13 მუხლთან მიმართებით ემყარება სასამართლო განაჩენის სარეზოლუციო ნაწილის მე-

2 დებულების აღსრულებას, რომლის თანახმად, მომჩივანი დაუყოვნებლივ უნდა განთავისუფლებულიყო (იხ. §56). აქედან გამომდინარე, პრეტენზიები წამოჭრის იმავე სამართლებრივ საკითხებს იმავე ფაქტებთან მიმართებით, რომლებიც სასამართლომ უკვე განიხილა კონვენციის მე-6 (§1) მუხლთან მიმართებით. შესაბამისად, აუცილებელი აღარ არის ხსენებული საჩივრების ცალკე განხილვა.

VI. კონვენციის სხვა მუხლების სავარაუდო დარღვევა

1. კონვენციის მე-5 მუხლის მე-3 პუნქტის სავარაუდო დარღვევა

188. არგუმენტაციის წარმოდგენის გარეშე, მომჩივანმა განაცხადა, რომ მისი ხანგრძლივი პატიმრობა ავტომატურად მოიცავდა მე-5 (§3) მუხლის დარღვევას.

მე-5 (§3) მუხლი შემდეგნაირად იკითხება:

„ამ მუხლის 1-ლი პუნქტის (გ) ქვეპუნქტის დებულებების თანახმად, დაკავებული ან დაპატიმრებული ყველა პირი დაუყოვნებლივ წარედგინება მოსამართლეს ან სასამართლო ხელისუფლების განხორციელებაზე კანონით უფლებამოსილ სხვა მოხელეს და მას უფლება აქვს სასამართლო პროცესის გონივრულ ვადაში ჩატარებაზე ან პროცესის განმავლობაში განთავისუფლებაზე. გათავისუფლების წინაპირობა შეიძლება იყოს სასამართლო პროცესზე გამოცხადების გარანტიები.“

189. მთავრობას არ წარმოუდგენია აღნიშნულ საჩივართან დაკავშირებით რაიმე კომენტარი სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე.

190. სასამართლო აღნიშნავს, რომ პატიმრობის პერიოდი, რომლის განმავლობაშიც მომჩივანს შეეძლო ესარგებლა მე-5 (§3) მუხლით განსაზღვრული გარანტიებით, დასრულდა 2000 წლის 2 ოქტომბერს, როდესაც პირველ ინსტანციაში აჭარის უმაღლესმა სასამართლომ მას მსჯავრი დასდო (იხ. §44), ანუ სცილდება კონვენციის 35-ე (§1) მუხლით დადგენილ 6-თვიან ვადას (იხ. §§ 160-161). ხსენებულიდან გამომდინარე, წინამდებარე საჩივარი უარყოფილ უნდა იქნეს დაგვიანებულობის გამო.

2. კონვენციის მე-10 (§1) მუხლის დავარაუდო დარღვევა

191. მომჩივნის მტკიცებით, მის მიმართ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-10 (§1) მუხლით განსაზღვრული უფლებების დარღვევას. ამ დებულების შესაბამისად:

„ყველას აქვს უფლება გამოხატვის თავისუფლებაზე. ეს უფლება მოიცავს პირის თავისუფლებას, ჰქონდეს შეხედულებები, მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია და მოსაზრებები საჯარო ხელისუფლების მიერ ჩარევის გარეშე და საზღვრების მიუხედავად. ეს მუხლი არ უშლის

ხელს სახელმწიფოებს, მოითხოვონ რადიოსამაუწყებლო, სატელევიზიო ან კინემატოგრაფიულ წარმოებათა ლიცენზირება.“

სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე მომჩივანს არ წარმოუდგენია რაიმე არგუმენტი საჩივრის განსამტკიცებლად. მან მხოლოდ აღნიშნა, რომ მე-10 (§1) მუხლი „მჭიდრო კავშირში იყო კონვენციის მე-5 (§1) მუხლთან.“

მთავრობას საპასუხოდ არ წარმოუდგენია რაიმე სახის კომენტარი.

192. ხსენებულ პირობებში სასამართლო ადგენს, რომ მომჩივნის საჩივარი კონვენციის მე-10 (§1) მუხლთან მიმართებით დაუსაბუთებელია.

3. მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის სავარაუდო დარღვევა

193. მომჩივნის მტკიცებით, მისი ხანგრძლივი პატიმრობა არღვევდა მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით განსაზღვრულ უფლებას, რომლის თანახმადაც:

„1. ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, აქვს ამ ტერიტორიის ფარგლებში თავისუფლად გადაადგილების უფლება და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის თავისუფლება.

2. ყველას აქვს ნებისმიერი, მათ შორის საკუთარი, ქვეყნის დატოვების უფლება...“

მთავრობის მტკიცებით, წინამდებარე საქმეში ადგილი არ ჰქონია ხსენებული დებულების დარღვევას, რადგანაც მომჩივანი სამართალწარმოების არც ერთ ეტაპზე არ დაქვემდებარებია ქვეყანაში გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვას ან ქვეყნის დატოვებას. აღიარებულ იქნა რა, რომ მომჩივნის პატიმრობამ შეუძლებელი გახადა მისთვის ამ მუხლით მინიჭებული უფლების განხორციელება, მისი გადაადგილების შეზღუდვა გამოწვეული იყო მისი ხანგრძლივი პატიმრობით, შესაბამისად, ადგილი არ ჰქონია მე-4 ოქმის მე-2 მუხლით გათვალისწინებული უფლების დარღვევას.

194. სასამართლო თვლის, რომ წინამდებარე საქმე ეხება არა გადაადგილების თავისუფლებაზე დაწესებულ შეზღუდვას მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის მნიშვნელობით, არამედ, როგორც ეს ზემოთ იქნა დადგენილი, თვითნებურ პატიმრობას, რომელიც ხვდება კონვენციის მე-5 მუხლის მოქმედების ფარგლებში. ამიტომაც აუცილებელი არ არის საჩივრის განხილვა მე-4 ოქმის მე-2 მუხლთან მიმართებით.

VII. კონვენციის 41-ე მუხლის გამოყენება

195. კონვენციის 41-ე მუხლის თანახმად:

„თუ სასამართლო დაადგენს, რომ დაირღვა კონვენცია და მისი ოქმები, ხოლო შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის შიდა სახელმწიფოებრივი სამართალი დარღვევის მხოლოდ ნაწილობრივი გამოსწორების შესაძლებლობას იძლევა, საჭიროების შემთხვევაში სასამართლო დაზარალებულ მხარეს სამართლიან დაკმაყოფილებას მიაკუთვნებს“.

ა. ზიანი

196. მომჩივანმა პრეტენზია განაცხადა შემდეგზე: განცდილი მატერიალური ზიანისთვის (1999 წლის 1-ლი ოქტომბრიდან დაკარგული ყოველთვიური შემოსავალი) 12.000 ევრო; მორალური ზიანისთვის - 3.000.000 ევრო.

197. მთავრობის მტკიცებით, 3.000.000 ევრო, რომელსაც მოითხოვდა მომჩივანი, „ძალზე გაზვიადებული“ იყო. თავის არგუმენტაციაში მომჩივანს არ წარმოუდგენია რაიმე ჯეროვანი სამართლებრივი თუ ფაქტობრივი არგუმენტი, რომელსაც კავშირი ექნებოდა კონვენციის დარღვევასთან და გაამართლებდა ასეთი დიდი გადასახადის დადგენის გამართლებას. აღნიშნა რა, რომ სასამართლოს განაჩენი, რომლითაც დადგინდება დარღვევა, სახელმწიფოს აკისრებს ვალდებულებას, მოახდინოს დარღვევის შედეგების რეპარაცია ისე, რომ მაქსიმალურად იქნეს აღდგენილი დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია (*restitutio in integrum*), მთავრობამ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, არ დაეკმაყოფილებინა მომჩივნის მოთხოვნა სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით და უარი ეთქვა მომჩივნისთვის მისი მოთხოვნის დაუსაბუთებლობის გამო. მთავრობამ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, რომ იმ შემთხვევაში, თუ სასამართლო არ უარყოფდა მოთხოვნას, მხედველობაში მიეღო საქართველოში არსებული მწვავე სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისი და სახელმწიფოს ფინანსური სიტუაცია, რომელიც, მთავრობის მტკიცებით, გამორიცხავდა მომჩივნისთვის დიდი ოდენობის თანხის გადახდას ხანგრძლივი დროის განმავლობაში. ხსენებულიდან გამომდინარე, მთავრობამ თხოვნით მიმართა სასამართლოს, კონვენციის დებულებათა დარღვევის ფაქტის დადგენის შემთხვევაში, შეეზღუდა მომჩივნისთვის გადასახდელი მორალური ზიანი გონივრულ ოდენობამდე.

მთავრობას არ გაუკეთებია რაიმე სახის კომენტარი მომჩივნის მიერ მოთხოვნილ თანხაზე განცდილ მატერიალურ ზიანთან დაკავშირებით.

198. სასამართლო იმეორებს, რომ, კონვენციის 46-ე მუხლის შესაბამისად, განაჩენთა აღსრულების კონტექსტში, განაჩენი, რომელშიც სასამართლო დაადგენს დარღვევას, ამ მუხლის თანახმად აკისრებს მოპასუხე სახელმწიფოს სამართლებრივ ვალდებულებას, აღკვეთოს დარღვევა და მოახდინოს დარღვევის შედეგების რეპარაცია იმგვარად, რომ მაქსიმალურად აღადგინოს დარღვევის ჩადენამდე

არსებული სიტუაცია. მეორეს მხრივ, იმ შემთხვევაში, თუ ეროვნული კანონმდებლობა არ იძლევა ან ნაწილობრივ იძლევა დარღვევის შედეგების რეპარაციის შესაძლებლობას, 41-ე მუხლი უფლებამოსილებას აძლევს სასამართლოს, მიანიჭოს დაზარალებულ მხარეს ისეთი დაკმაყოფილება, რომელიც შესაბამისი იქნება მისი აზრით. აქედან გამომდინარეობს, სხვებს შორის, რომ განაჩენი, რომელშიც სასამართლო დაადგენს კონვენციისა თუ თანდართული ოქმების დარღვევას, აკისრებს მოპასუხე სახელმწიფოს არამართო სამართლიანი დაკმაყოფილების შედეგად დაკისრებული შესაბამისი თანხების გადახდას, არამედ უფლებამოსილებას ანიჭებს, აირჩიოს და დაუქვემდებაროს მინისტრთა კომიტეტის ზედამხედველობას, ზოგადი და/ან, თუ ეს შესაბამისად ჩაითვლება, ინდივიდუალური ღონისძიებები, რომლებიც სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს ეროვნულ დონეზე, რათა აღკვეთილ იქნეს სასამართლოს მიერ დადგენილი დარღვევა და განახორციელოს დარღვევის შედეგების ყველა შესაძლო რეპარაცია იმგვარად, რომ მაქსიმალურად იქნეს აღდგენილი დარღვევის ჩადენამდე არსებული სიტუაცია (*Maestri c. Italie* [GC], n° 39748/98, §47, CEDH 2004-I; *Menteş et autres c. Turquie* (article 50), arrêt du 24 juillet 1998, *Recueil* 1998-IV, p. 1695, §24; *Scozzari et Giunta c. Italie* [GC], n°s 39221/98 et 41963/98, §249, CEDH 2000-VIII).

გარდა ამისა კონვენციიდან, კერძოდ, 1-ლი მუხლიდან, გამომდინარეობს, რომ კონვენციის რატიფიცირებისას ხელშემკვერელი სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას, რათა ეროვნული კანონმდებლობა კონვენციასთან შესაბამისობაში მოიყვანონ. შედეგად, მოპასუხე სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება, ეროვნულ კანონმდებლობაში გააუქმოს ნებისმიერი ის სამართლებრივი ბარიერი, რომელმაც შესაძლოა ხელი შეუშალოს მომჩივნის მიერ ჯეროვანი ანაზღაურების მიღებას (იხ. *Maestri*, *ხსენებული ზემოთ*, §47).

199. მოცემულ საქმეში, რაც შეეხება უკვე განცდილ მორალურ ზიანს, სასამართლო ადგენს, რომ კონვენციის დარღვევამ უდავოდ მიაყენა მომჩივანს არსებითი ზიანი. იმყოფება რა თვითნებურ პატიმრობაში კანონის უზენაესობის უმნიშვნელოვანესი პრინციპის დარღვევით, მომჩივანი იმედგაცრუებული და შეცბუნებულია, რადგანაც მას არ ძალუძს გამოასწოროს არსებული სიტუაცია. მას უხდებოდა წინააღმდეგობის გაწევა აჭარის ავტონომიური ხელისუფლების ორგანოებისთვის, რომლებმაც უარი განაცხადეს დაახლოებით სამი წლის წინ გამოცემული გამამართლებელი განაჩენის აღსრულებაზე, და ასევე ცენტრალური ხელისუფლების უუნარობისთვის, ეიძულებინა ა/რ ხელისუფლების ორგანოები, აღესრულებინათ განაჩენი.

200. რაც შეეხება მატერიალურ ზარალს, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ მომჩივანმა ვერ წარმოადგინა მტკიცებულება, რომელიც ასახავდა დაკავებამდე მის ყოველთვიურ შემოსავალს, სასამართლოს არ ძალუძს განახორციელოს ზუსტი გამოანგარიშება. თუმცა, სასამართლო თვლის, რომ მომჩივანს უნდა განეცადა ასეთი დანაკარგი 2001 წლის 29 იანვრის შემდგომ უკანონო პატიმრობის გამო. ხსენებული თარიღის შემდგომ მას უნდა შეძლებოდა სამსახურის ნახვა და საქმიანობის განახლება.

201. შესაბამისად, ხელმძღვანელობს რა სამართლიანობის პრინციპით და პრეცედენტული სამართლით დადგენილი კრიტერიუმების გათვალისწინებით, სასამართლო მომჩივანს მიაკუთვნებს 150.000 ევროს პატიმრობის იმ პერიოდთან დაკავშირებით, რომელიც განისაზღვრება 2001 წლის 29 იანვრიდან ამ გადაწყვეტილების გამოტანამდე ერთად აღებული ყველა მისი პრეტენზიისთვის, აგრეთვე ნებისმიერი თანხა, რომელიც შესაძლოა გადასახელი გახდეს დღგ-ის სახით.

202. რაც შეეხება იმ ღონისძიებებს, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფომ დადგენილი დარღვევის აღკვეთის მიზნით უნდა განახორციელოს (იხ. §198) მინისტრთა კომიტეტის ზედამხედველობით, სასამართლო იმეორებს, რომ მის მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილებები ძირითადად დეკლარაციული ხასიათისაა და ზოგადად სწორედ შესაბამის სახელმწიფოს აქვს უწინარესად უფლება, აირჩიოს ეროვნულ სამართლებრივ დონეზე გამოსაყენებელი საშუალებები, რათა შეასრულოს კონვენციის 46-ე მუხლით დაკისრებული სამართლებრივი ვალდებულება, მაგრამ, ამავე დროს, ასეთი საშუალებები შესაბამისობაში უნდა იყოს სასამართლოს გადაწყვეტილებაში ჩამოყალიბებულ დასკვნებთან (იხ., სხვებს შორის, *Scozzari et Giunta*, ხსენებული ზემოთ, §249; *Brumărescu c. Roumanie* (სამართლიანი დაკმაყოფილება) [GC], n° 28342/95, § 20, CEDH 2001-I; *Akdivar et autres c. Turquie* (article 50), arrêt du 1er avril 1998, *Recueil* 1998-II, pp. 723-724, §47; *Marckx c. Belgique*, arrêt du 13 juin 1979, série A n° 31, p. 25, §58). ხსენებული დისკრეცია აღსრულების მეთოდთან დაკავშირებით ასახავს არჩევანის თავისუფლებას და კონვენციის შესაბამისად, ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს აკისრებს უწინარეს ვალდებულებას, უზრუნველყონ უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვა (1-ლი მუხლი) (იხ. *mutatis mutandis*, *Papamichalopoulos et autres c. Grèce* (მუხლი 50), arrêt du 31 octobre 1995, série A n° 330-B, pp. 58-59, §34). თუმცა, თავისი ხასიათით, წინამდებარე საქმეში დადგენილი დარღვევა არ ტოვებს რაიმე რეალური არჩევანის საშუალებას იმ ღონისძიებებს შორის, რომლებიც საჭიროა დარღვევის გამოსასწორებლად.

203. ყოველივე ზემოხსენებულის გათვალისწინებით, მხედველობაში იქნა რა მიღებული საქმის კონკრეტული გარემოებები და კონვენციის მე-5 (§1) და მე-6 (§1) მუხლების დარღვევის აღკვეთის მძაფრი აუცილებლობა (იხ. §§ 176 და 184), სასამართლო თვლის, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ უახლოეს დღეებში უნდა უზრუნველყოს მომჩივნის განთავისუფლება.

ბ. ხარჯები და დანახარჯები

204. მომჩივანი მოითხოვდა 37.000 ევროს ხარჯებისა და გაწეული დანახარჯებისთვის, რომელიც შემდეგნაირად იყო გადანაწილებული: 2.000 ევრო სამდივნო და სათარჯიმნო ხარჯები, რომლებიც მომჩივანმა გაწია სასამართლოს წინაშე სამართალწარმოებისას, 1.800 ევრო მისი ადვოკატის მგზავრობისთვის თბილისსა და ბათუმს შორის ეროვნული სასამართლოების წინაშე დაცვის პოზიციის

მომზადების მიზნით და 42.000 აშშ დოლარი (დაახლ. 33.200 ევრო) ბ-ნი ხატიაშვილის მიერ ეროვნული სამართალწარმოების მიმდინარეობისას და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წინაშე გაწეული საადვოკატო მომსახურებისთვის. გარდა იმ შეთანხმებისა, რომელიც დადებულ იქნა ბ-ნ ხატიაშვილსა და მომჩივნის ვაჟს შორის 2000 წლის 30 ნოემბერს, მომჩივანს არ წარმოუდგენია რაიმე დოკუმენტალური მტკიცებულება თავისი მოთხოვნის გასამყარებლად. აღნიშნული მოთხოვნა ემყარებოდა სასამართლოს რეგლამენტის მე-60 მუხლის მე-2 პუნქტს. შეთანხმების თანახმად: „თუ თენგიზ ასანიძის ბრალდების საქმე ... იქნა მოგებული საქართველოს უზენაეს სასამართლოში ... და თენგიზ ასანიძე გაათავისუფლეს პატიმრობიდან, მაშინ მე, დ. ასანიძე, ... ვიღებ ვალდებულებას, ადვოკატ ზაზა ხატიაშვილს გადავუხადო ... 42.000 (ორმოცდაორი ათასი) აშშ დოლარის ექვივალენტი ლარებში.“

205. მთავრობას არ წარმოუდგენია კომენტარები აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით.

206. სასამართლო აღნიშნავს, რომ წინამდებარე საქმე მოიცავს წერილობითი მიმოხილვების ორ სერიასა და შეჯიბრებითობის პრინციპის საფუძველზე გამართულ მოსმენას (იხ. §§ 4, 9 და 16). ამასთან, სასამართლო აღნიშნავს, რომ, განიხილა რა მომჩივნის პრეტენზიები და მხედველობაში მიიღო რა ის ფაქტი, რომ გარკვეული ქვითრები არ არის წარმოდგენილი, ყოველივე ეს არ აღმოჩნდა საკმარისი იმის დასამტკიცებლად, რომ ხარჯები და გაწეული დანახარჯები რეალურად იქნა გაღებული დარღვევის აღკვეთის მიზნით. პრეცედენტული სამართლის თანახმად, სასამართლოს ხარჯების ანაზღაურების დაკისრება შეუძლია მხოლოდ იმ ოდენობით, რა ოდენობითაც ისინი რეალურად და საჭიროებისამებრ იქნა გაღებული იმ მიზნით, რომ აღკვეთილიყო ან მიღებულიყო ანაზღაურება იმ საკითხთან დაკავშირებით, რომელიც წარმოადგენდა კონვენციის დარღვევას (იხ. სხვებს შორის, *Tolstoy Miloslavsky c. Royaume-Uni*, arrêt du 13 juillet 1995, série A n° 316-B, p. 83, §77 ; *Malama c. Grèce* (სამართლიანი დაკმაყოფილება), n° 43622/98, §17, 18 avril 2002). სასამართლო ასევე ითვალისწინებს იმ დიდ სხვაობას, რომელიც აღინიშნება გადასახადების ოდენობებს შორის სხვადასხვა სახელმწიფოებში და ამიტომაც არ თვლის შესაბამისად, განახორციელოს უნივერსალური მიდგომა კონვენციის 41-ე მუხლის შესაბამისად გადასახდელ თანხებთან დაკავშირებით. სასამართლო ასევე იმეორებს, რომ არ თვლის თავს შეზღუდულად ქვეყანაში არსებული გაანგარიშებებითა და პრაქტიკით, თუმცა სასამართლოს შეუძლია მიიღოს გარკვეული დახმარება მათგან (იხ. სხვებს შორის, *M.M. c. Pays-Bas*, n° 39339/98, §51, 8 avril 2003).

207. დაადგინა რა თანასწორობის საფუძველზე და გაითვალისწინა რა ის თანხა, რომელიც მომჩივანს უკვე გადაუხადა ევროპის საბჭომ სამართლებრივი დახმარების სახით, სასამართლო ანიჭებს მას 5.000 ევროს, ნებისმიერი საშემოსავლო გადასახადთან ერთად, რომელიც შესაძლოა დაექვემდებაროს დაბეგვრას.

გ. საურავი

208. სასამართლო თვლის, რომ დადგენილ უნდა იყოს საურავი იმ განაკვეთით, რომელიც თანაბარი იქნება ევროპის ცენტრალური ბანკის სესხის განაკვეთისა, რასაც დაემატება 3 პროცენტი.

ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, სასამართლო

1. ერთხმად *უარყოფს* პირველად პრეტენზიებს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალებების არამოწურვასთან დაკავშირებით (§131);

2. ერთხმად *ადგენს*, რომ გასაჩივრებული საკითხები შედის საქართველოს „იურისდიქციაში“ კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით და რომ კონვენციის თანახმად, პასუხისმგებლობა ეკისრება მხოლოდ საქართველოს სახელმწიფოს (§150);

3. ერთხმად *ადგენს*, რომ მომჩივნის მიერ კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზია, რომელიც ეხება მის პატიმრობას 1999 წლის 1-ლი ოქტომბრიდან 11 დეკემბრამდე, სცილდება სტრასბურგის სასამართლოში სამართალწარმოების აღძვრისთვის დადგენილ ვადას (§161);

4. ერთხმად *ადგენს*, რომ მომჩივნის მიერ კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზია, რომელიც ეხება მის პატიმრობას 1999 წლის 11 დეკემბრიდან 2001 წლის 29 იანვრამდე, სცილდება საქმის იმ ფარგლებს, რომლებიც მას გადაეცა განსახილველად (§162);

5. ერთხმად *ადგენს*, რომ მომჩივნის პატიმრობა 2001 წლის 29 იანვრის შემდგომ, არის თვითნებური კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის დარღვევით (§176);

6. ერთხმად *ადგენს*, რომ აუცილებელი არ არის მომჩივნის პატიმრობის ადგილის საკითხის ცალკე განხილვა კონვენციის მე-5 (§1) მუხლთან მიმართებით (§178);

7. ერთხმად *ადგენს*, რომ მე-3 მუხლთან დაკავშირებული პრეტენზია სცილდება სასამართლო განხილვის ფარგლებს (§78);

8. *ადგენს* 14 ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის მე-6 (§1) მუხლის დარღვევას 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილების აღუსრულებლობის გამო (§184);

9. ადგენს 14 ხმით სამის წინააღმდეგ, რომ აუცილებელი არ არის იმ პრეტენზიის განხილვა, რომელიც ეხება 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილების აღუსრულებლობას კონვენციის მე-5 (§4) მუხლთან მიმართებით (§187);

10. ერთხმად ადგენს, რომ აუცილებელი არ არის საჩივრის განხილვა, რომელიც ეხება 2001 წლის 29 იანვრის გადაწყვეტილების აღუსრულებლობას კონვენციის მე-13 მუხლთან მიმართებით (§187);

11. ერთხმად ადგენს, რომ მომჩივნის მიერ კონვენციის მე-5 (§3) მუხლის საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზია დაგვიანებულია (§190);

12. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონდა კონვენციის მე-10 მუხლის 1-ლი პუნქტის დარღვევას (იხ. §192);

13. ერთხმად ადგენს, რომ ადგილი არ ჰქონია კონვენციის მე-4 ოქმის მე-2 მუხლის დარღვევას (იხ. §194);

14. ერთხმად ადგენს, რომ

(ა) მოპასუხე სახელმწიფომ უმოკლეს ვადებში უნდა უზრუნველყოს მომჩივნის განთავისუფლება (იხ. §§ 202 და 203);

(ბ) განცდილი ყველა ზიანისთვის მოპასუხე სახელმწიფომ მომჩივანს 3 თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 150.000 (ას ორმოცდაათი ათასი) ევრო პატიმრობისთვის 2001 წლის 29 იანვრიდან განაჩენის გამოტანის დღემდე, ამას დამატებული საშემოსავლო გადასახადი, რაც კონვერტირებულ უნდა იქნეს ქართულ ლარებში იმ კურსით, რომელიც გადახდის დღეს იქნება დაწესებული (იხ. §201);

(გ) მოპასუხე სახელმწიფომ მომჩივანს 3 თვის ვადაში უნდა გადაუხადოს 5.000 (ხუთი ათასი) ევრო ხარჯებისა და გაწეული დანახარჯებისთვის და ნებისმიერი გადასახადი, რომელიც შეიძლება გადასახდელი გახდეს, რაც კონვერტირებულ უნდა იქნეს ქართულ ლარებში იმ კურსით, რომელიც გადახდის დღეს იქნება დაწესებული (§207);

(დ) ზემოხსენებული სამთვიანი ვადის გასვლის შემდეგ, თანხის სრულ გადარიცხვამდე, გადასახდელ თანხას საჯარიმო პერიოდის განმავლობაში დაერიცხება გადახდის დღეს მოქმედი, ევროპის ცენტრალური ბანკის ზღვრული სასესხო განაკვეთის თანაბარი ჩვეულებრივი პროცენტები, რასაც დაემატება 3 პროცენტი;

15. ერთხმად უარყოფს მომჩივნის დანარჩენ მოთხოვნებს სამართლიან დაკმაყოფილებასთან დაკავშირებით.

შესრულებულია ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე და გაცხადებულია წერილობით ადამიანის უფლებათა სასახლეში, სტრასბურგში, 2004 წლის 8 აპრილს.

პოლ მაჰონი
განმწესრიგებელი

კონვენციის 45-ე (§2) და რეგლამენტის 74-ე (§2) მუხლების შესაბამისად, წინამდებარე გადაწყვეტილებას თან ერთვის შემდეგი განსხვავებული აზრები:

- ბ-ნი ლუკაიდესის თანმხვედრი აზრი;
- ბ-ნი კოსტას ნაწილობრივ თანმხვედრი აზრი;
- ბ-ნების, კოსტას, სერ ნიკოლა ბრატუნასა და ქ-ნ ტომასსენის ერთობლივი ნაწილობრივ განსხვავებული აზრი.

მოსამართლე ლუკაიდესის თანმხვედრი აზრი

ვეთანხმები რა უმრავლესობის მიდგომას წინამდებარე საქმეში, სურვილს გამოვთქვამ, რამდენიმე სიტყვით შევეხო „იურისდიქციის“ ცნებას კონვენციის 1-ლი მუხლის მნიშვნელობით. ხსენებული საკითხი განხილულია წინამდებარე განაჩენის 137-ე და 138-ე პუნქტებში.

ჩემი აზრით, „იურისდიქცია“ ნიშნავს ხელისუფლებას, ანუ სახელმწიფოს ნება-სურვილის დაკისრებასა და მოხვევას ნებისმიერ პირზე მაღალი ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიასა თუ ტერიტორიის გარეთ. ამიტომაც მაღალი ხელშემკვრელი მხარე, კონვენციის თანახმად, პასუხისმგებელია ნებისმიერი პირის წინაშე, რომლის მიმართაც პირდაპირ ხორციელდება ქმედება ასეთი ხელშემკვრელი მხარის ხელისუფლების მიერ მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში. ხელისუფლების ასეთი განხორციელება შესაძლებელია რამდენიმე ფორმით და შესაძლოა იყოს კანონიერი და უკანონოც. ჩვეულებრივი ფორმა მდგომარეობს სამთავრობო ხელისუფლებაში მაღალი ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიაზე, მაგრამ იგი შესაძლოა გავრცელდეს იმ ხელისუფლებამდე, რომელიც გულისხმობს სხვა ტერიტორიაზე სრული კონტროლის ფორმას, მიუხედავად იმისა, რომ

შესაძლებელია იგი კანონიერ ან უკანონო ფორმას ატარებდეს (*Loizidou c. Turquie* (წინასწარი პრეტენზიები), arrêt du 23 mars 1995, série A n° 310), ამკარად ოკუპირებული ტერიტორიები (*Chypre c. Turquie* [GC], n° 25781/94, CEDH 2001-IV). იგი ასევე შეიძლება გავრცელდეს.

ხელისუფლებაზე, რომელიც შესაძლოა გამოხატულ იქნეს დომინანტურობის ან სხვა სახელმწიფოს მთავრობისთვის პოლიტიკური, ფინანსური, სამხედრო თუ სხვა არსებითი მხარდაჭერის გზით მასზე ეფექტური ზეგავლენით. ამასთან, ჩემი აზრით, მას შესაძლოა გააჩნდეს ფორმა სხვა სახელმწიფოს ნებისმიერი სახის სამხედრო თუ სხვა ქმედების სახით შესაბამისი მაღალი ხელშემკვრელი მხარის ნაწილში მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში (იხ. საპირისპიროდ Bankovic-ის საქმეზე გამოტანილი ზემოხსენებული გადაწყვეტილება).

განხილვა ყოველთვის უნდა წარიმართოს იმ მიმართულებით, რომ პირმა, რომელიც აცხადებს, რომ იმყოფება იმ სახელმწიფოს „იურისდიქციაში“, რომელიც არის კონვენციის მაღალი ხელშემკვრელი მხარე, და ჩივის რომ დაერღვა უფლებები ცალკეული ქმედებების შედეგად, შეძლოს წარმოაჩინოს, რომ შესაბამისი ქმედება წარმოადგენდა შესაბამისი სახელმწიფოს ხელისუფლების განხორციელების შედეგს. ნებისმიერი სხვა განმარტება, რომელიც გამორიცხავს მაღალი ხელშემკვრელი მხარის პასუხისმგებლობას იმ ქმედებებისთვის, რომლებიც წარმოადგენდა სახელმწიფო ხელისუფლების განხორციელების შედეგს, მიგვიყვანდა იმ აბსურდულ მოსაზრებამდე, რომ კონვენცია აწესებს ადამიანის უფლებათა პატივისცემის ვალდებულებას მხოლოდ იმ ტერიტორიაზე, რომელიც იმყოფება ასეთი მხარის კანონიერი თუ არაკანონიერი კონტროლის ქვეშ და აღნიშნული კონტექსტის გარეთ, და არ ითვალისწინებს გამონაკლის გარემოებებს (რომელთა არსებობა გადაწყვეტილი იქნება თითოეულ საქმეში), შესაბამის მხარე სახელმწიფოს შეუძლია იმოქმედოს დაუსჯელად ქმედებათა იმ სტანდარტების დარღვევით, რომლებიც დადგენილია კონვენციაში. მე მჯერა, რომ კონვენციის დებულებათა გონივრულმა განმარტებამ მისი ობიექტის ჭრილში უნდა მიგვიყვანოს იმ დასკვნამდე, რომ კონვენცია უზრუნველყოფს ქცევის კოდექს ყოველი მაღალი ხელშემკვრელი მხარისთვის, ყოველთვის, როდესაც ისინი ახორციელებენ სახელმწიფო ხელისუფლებას, რასაც გარკვეული შედეგები მოაქვს კერძო პირებისთვის.

მოსამართლე კოსტას ნაწილობრივ თანმხვედრი აზრი

1. მე შევუერთდი ჩემი კოლეგების აზრს: მათი თქმით, თვით გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილში სასურველი იქნებოდა მოპასუხე სახელმწიფოს მთავრობისთვის იმის მითითება, რომ მას უმოკლეს ვადებში უნდა უზრუნველყო მომჩივნის განთავისუფლება.

2. მსურს მოკლედ განმვამრტო იმ ყოყმანის მიზეზები, რომელიც მე მქონდა:

3. სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი კარგად არის ცნობილი. სულ ცოტა *Marckx*-ის¹ საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილების შემდეგ, სასამართლო თვლის, რომ მისი გადაწყვეტილებები, ძირითადად, დეკლარაციული ხასიათისაა: როდესაც ისინი აცხადებენ, რომ ადგილი ჰქონდა კონვენციის დარღვევას, ისინი სახელმწიფოს უტოვებენ საშუალებათა არჩევის თავისუფლებას, მათ ეროვნულ სამართლებრივ სისტემაში, რათა შესრულდეს კონვენციის 46-ე² მუხლიდან გამომდინარე ვალდებულებები, რომელთა თანახმად, სახელმწიფოს კისრულობს დაემორჩილოს სასამართლოს გადაწყვეტილებას.

4. საშუალებების არჩევანსა და კონკრეტული შედეგის მიღწევის ვალდებულებას შორის განსხვავების მიზანია სუბსიდიარობის პრინციპისა და კონვენციით დაცული უფლებათა და თავისუფლებათა კოლექტიური გარანტიების შეჯერება. როგორც წესი, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტს, და არა სასამართლოს, ევალება სასამართლოს მიერ გამოტანილ გადაწყვეტილებათა აღსრულების უზრუნველყოფა - ამ მოპასუხე სახელმწიფოს მიერ კონვენციის დარღვევის გამოსწორების მიზნით მიღებულ ზოგად თუ ინდივიდუალურ ღონისძიებებზე ზედამხედველობის განხორციელების გზით. ესეც 46-ე მუხლიდან გამომდინარეობს.

5. მიმხდარა ისეც, რომ სასამართლომ შეუზღუდა სახელმწიფოს საშუალებათა არჩევანი. საკუთრების ჩამორთმევის ზოგიერთ საქმეში, მად სარეზოლუციო ნაწილში განაცხადა, რომ სახელმწიფოს უნდა დაებრუნებინა საკუთრება მომჩივნისთვის.³ მართალია, სასამართლოს ეს ვალდებულება მთლად იმპერატიულად არ მიუჩნევია, ვინაიდან აღნიშნული გადაწყვეტილებები მიუთითებს, რომ „*ასეთი რესტიტუციის განუხორციელებლობის შემთხვევაში ...*“ სახელმწიფომ გარკვეული თანხა უნდა გადაეხადოს მომჩივანს. სხვა სიტყვებით, მსგავსი ტიპის საქმეებში, *restitutio in integrum* მხოლოდ იმ შესაძლებლობის ფარგლებშია სავალდებულო (კერძოდ, კეთილსინდისიერი მესამე მხარის უფლებების დასაცავად).

6. ნებისმიერ შემთხვევაში, სასამართლოს მიერ სახელმწიფოსთვის დაკისრებული შესრულების ვალდებულება მოიცავს ერთსა და იმავე დროს, მინისტრთა კომიტეტის ამოცანის გამარტივების უპირატესობას და მისი გარკვეულწილად გართულების უსიამოვნებასაც. მე-11 დამატებითი ოქმის ძალაში შესვლამდე მოქმედ სისტემაში, როდესაც კომიტეტს არ ევალებოდა სასამართლოს გადაწყვეტილების არსრუებაზე ზედამხედველობა,⁴ მაგრამ თავად წყვეტდა, დაირღვა თუ არა კონვენცია,⁵ სახელმწიფოები კისრულობდნენ ვალდებულებას, *სავალდებულოდ* ⁶ მიეჩნიათ მინისტრთა კომიტეტის გადაწყვეტილებები. ამჟამად მოქმედ სისტემაში, სახელმწიფოს ხსენებული ვალდებულება მინისტრთა

¹ *Marckx c. Belgique*, arrêt du 13 juin 1979, série A n° 31, p. 25, §58.

² ყოფილი 53-ე მუხლი.

³ იხ. გადაწყვეტილებები *Papamichalopoulos et autres c. Grèce* (article 50) du 31 octobre 1995, série A n° 330-B, ou *Brumărescu c. Roumanie* (სამართლიანი დაკმაყოფილება) [GC], n° 28342/95, CEDH 2001-I.

⁴ კონვენციის ძველი 54-ე მუხლით გათვალისწინებული ჰიპოთეზა.

⁵ ძველი 32-ე მუხლით გათვალისწინებული ჰიპოთეზა.

⁶ იმავე მუხლის მე-4 პარაგრაფის თანახმად.

კომიტეტისადმი, გაქრა, სულ მცირე, ვიზუალურად, რაკი ეს არ უშლის ხელს მინისტრთა კომიტეტს, როდესაც ის, ახალი 46-ე (§2) მუხლის შესაბამისად, ზედამხედველობს გადაწყვეტილების აღსრულებაზე, დაეყრდნოს 46-ე (§1) მუხლს, რომლის თანახმადაც, „[სახელმწიფოები] კისრულობენ დაემორჩილონ სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებას საქმეებზე, რომლებშიც ისინი მხარეს წარმოადგენენ“.

7. რაც უფრო კონკრეტულია გადაწყვეტილების შინაარსი, იურიდიულად მით უფრო ადვილია მინისტრთა კომიტეტისთვის სახელმწიფოებზე დაკისრებულ ღონისძიებათა აღსრულებაზე ზედამხედველობა. თუმცა პოლიტიკური თვასაზრისით, სიტუაცია განსხვავებულია, რადგან, თუ სახელმწიფოს არ აქვს საშუალებათა არჩევანი განსახორციელებელ ღონისძიებებთან დაკავშირებით, ის დილემის წინაშე აღმოჩნდება: მან ან უნდა გაატაროს სასამართლოს მიერ მითითებული ღონისძიება და ყველაფერი რიგზე იქნება ან სიტუაცია ჩიხში შევა.

8. ასე რომ, წინამდებარე საქმემ საკმაო საფიქრალი წარმოშვა. გამომდინარე იქიდან, რომ იმ პირის ხანგრძლივი პატიმრობა, ყოველგვარი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე, რომელიც გამართლებულ იქნა საბოლოო განაჩენით დაახლოებით სამი წლის წინ, წარმოადგენს მართლმსაჯულების უხეშ დარღვევას, რასაც სასამართლომ პასუხი უნდა გასცეს სამაგალითო სიმტკიცით. ამასთან, საყურადღებოა სასამართლო განაჩენის აღსრულებასთან დაკავშირებული პრაქტიკული სიმძნელები. მიუხედავად იმისა, რომ აჭარის ა/რ ხელისუფლების ორგანოებს აქამდე უნდა გაეთავისუფლებიათ მომჩივანი, ხსენებულის განუხორციელებლობა არ ყოფილა გამოწვეული ცენტრალური ხელისუფლების ორგანოების გამო [რომლებსაც განაჩენით სამართლიანად ეკისრებათ ერთპიროვნული პასუხისმგებლობა კონვენციის დარღვევისთვის (იხ. §150), რომლებმაც მრავალჯერ მოუწოდეს და შეეცადნენ მომჩივნის ციხიდან განთავისუფლებას. წინამდებარე გადაწყვეტილების 59-ე და 71-ე პუნქტები საკმარისად ნათელია ამ საკითხთან დაკავშირებით. ამიტომაც საკითხი, რომელიც წამოიჭრება, მდგომარეობს შემდეგში: უნდა მოეცადა თუ არა სასამართლოს შედარებით შესაფერისი შემთხვევისთვის, რათა წინ გადაედგა ხსენებული ნაბიჯი პრეცედენტულ სამართალში. ანალოგიურად არ არსებობს საფრთხე, რომ მინისტრთა კომიტეტი აღმოჩნდეს ისეთ სიტუაციაში, რომელიც, მართალია სრულიად კანონიერია, მაგრამ ამავე დროს განსაკუთრებით რთულია პრაქტიკაში?

9. მე გავაანალიზე თითოეული ეს პრეტენზია. ორმა მოსაზრებამ შეუწყო ხელი მათ უარყოფას. რაც შეეხება პრინციპს, რომელიც ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი ფაქტორია, ალოგიკური და ამორალურიც კი იქნებოდა, თუ ჩვენ დავუტოვებდით საქართველოს (სამართლებრივი) საშუალებების არჩევანს, მაშინ როდესაც ერთადერთ საშუალებას, რათა ბოლო მოეღოს თვითნებურ პატიმრობას, წარმოადგენს პატიმრის განთავისუფლება. ფაქტობრივი კუთხით, მაშინ როდესაც ურთიერთობა მოპასუხე სახელმწიფოსა და მის დეცენტრალიზებულ შემადგენელ ნაწილებს შორის შეიცვალა მნიშვნელოვნად და კვლავაც ნათლად ჩანს, სასამართლოს მიერ მიღებული განაჩენის შინაარსი უნდა დაგვეხმაროს იმის შეწყვეტაში, რაც წარმოადგენს აშკარა უსამართლობას, რომელიც ძალიან დიდი ხნის განმავლობაში გრძელდება, კერძოდ,

საქართველო პასუხისმგებელი იქნება კონვენციის მე-5 (§1) მუხლის განგრძობადი დარღვევისთვის იმ დრომდე, სანამ ბ-ნი ასანიძე გათავისუფლდება.

10. ყველა შემთხვევაში, იმედს გამოვთქვამ, რომ წინამდებარე გადაწყვეტილებას მოჰყვება მომჩივნის უახლოეს დღეებში განთავისუფლება. ასევე მინდა აღვნიშნო, რომ სასამართლომ წინ გადადგა, ჩემი აზრით, მოსაწონი და ლოგიკური ნაბიჯი ზემოხსენებული საკუთრების რესტიტუციასთან დაკავშირებული საქმეებიდან და არ დაადგინა, რომ საქართველომ უნდა გადაუხადოს მომჩივანს საკომპენსაციო თანხა, თუკი იგი ვერ უზრუნველყოფს მის განთავისუფლებას. სასამართლომ დაადგინა, რომ საგადასახადო ვალდებულება წარმოადგენს დამატებით ვალდებულებას და არანაირად არ ამცირებს მომჩივნის განთავისუფლების ვალდებულებას.

მოსამართლეების კოსტას, ბრატ ზასა და ტომასსენის ერთობლივი განსხვავებული აზრი

ჩვენ სრულად ვეთანხმებით სასამართლოს უმრავლესობის დასკვნასა და არგუმენტაციას გარდა იმ ნაწილისა, სადაც აღნიშნულია, რომ მომჩივნის გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობა წარმოადგენდა კონვენციის მე-6 (§1) მუხლის დარღვევას და რომ შესაბამისად, საჭირო აღარ იყო მე-5 (§4) მუხლთან დაკავშირებული პრეტენზიის განხილვა. ჩვენი აზრით, გადაწყვეტილება უნდა გაუქმდეს და დადგენილ იქნეს მე-5 (§4) მუხლის დარღვევა და ჩაითვალოს, რომ აუცილებელი აღარ არის კონვენციის მე-6 მუხლის განხილვა საქმის გარემოებებთან მიმართებით.

მომჩივნის საჩივრის ძირითადი აზრი, კონვენციის თანახმად, მდგომარეობს იმაში, რომ, მიუხედავად მისი გამართლებისა ყველა ბრალდებაში საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ, იგი მაინც რჩებოდა პატიმრობაში ეროვნული კანონმდებლობის დარღვევით და ყოველგვარი სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე 2001 წლის 29 იანვრიდან. აღნიშნულის შედეგად სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივანი იმყოფებოდა თვითნებურ პატიმრობაში ხსენებული თარიღის შემდგომ, მე-5 (§1) მუხლის დებულებათა დარღვევით.

დაადგინა რა, რომ უზენაესი სასამართლოს მიერ გამამართლებელი განაჩენის აღუსრულებლობა წარმოადგენდა კონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევას, სტრასბურგის სასამართლოს უმრავლესობამ მიიღო და გამოიყენა პრინციპი, რომელიც პირველად განმარტებული და გამოყენებული იქნა საქმეში *Hornsby c. Grèce* (arrêt du 19 mars 1997, გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების კრებული 1997-II). აღნიშნული პრინციპის თანახმად, „უფლება სასამართლოზე“, რომლის ერთ-ერთ ასპექტს წარმოადგენს სასამართლოზე ხელმისაწვდომობის უფლება, ილუზიური იქნებოდა იმ შემთხვევაში, თუკი სახელმწიფოს ეროვნული კანონმდებლობის

თანახმად შესაძლებელი იქნებოდა საბოლოო, სავალდებულო გადაწყვეტილების აღუსრულებლობა ერთ-ერთი მხარის საზიანოდ. როგორც ეს სასამართლომ განმარტა თავის გადაწყვეტილებაში ხსენებულ საქმეზე, წარმოუდგენელი იქნებოდა, რომ მე-6 (§1) მუხლს დეტალურად განემარტა სასამართლო სამართალწარმოებაში მონაწილე მხარეთა უფლებები - სამართალწარმოება, რომელიც არის სამართლიანი, საჯარო და სწრაფი - სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღსრულების დაცვის გარეშე.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ Hornsby-ს საქმე და შემდგომი გადაწყვეტილებები, რომლებიც ეხებოდა საქმეში ხსენებულ პრინციპებს, მოიცავდა სამოქალაქო და არა სისხლის სამართალწარმოებას. ჩვენ არ ვართ დარწმუნებულნი, რომ სასამართლოს არგუმენტაცია - მასში სასამართლოს ხელმისაწვდომობაზე, განაჩენთა აღსრულებასა და საბოლოო, ძალაში შესული განაჩენის აღსრულებისთვის აუცილებელ ღონისძიებებზე მინიშნებით - შესაძლოა ადვილად იქნეს გადატანილი სისხლის სამართალწარმოების საქმეზე ბრალდებულთან მიმართებით. ძალზე მნიშვნელოვანია, ისევე როგორც წინამდებარე საქმეში, როდესაც ბრალდებული გამართლებულია სასამართლოს საბოლოო განაჩენით, მაშინ როდესაც ზოგადად ხელისუფლების ეროვნულ ორგანოებს არაფერი აქვთ აღსასრულებელი და როდესაც არანაირი ღონისძიება არ არის აუცილებელი განაჩენის აღსასრულებლად. დამატებით უნდა აღინიშნოს, რომ სასამართლოს მხრიდან Hornsby-ს საქმეში არსებულ იმ ფაქტზე დაყრდნობას, რომ მე-6 მუხლით განსაზღვრული პროცედურული გარანტიები სხვაგვარად ილუზიური იქნებოდა, გაცილებით ნაკლები ძალა გააჩნია ბრალდებულის გამართლების შემთხვევასთან მიმართებით, თუკი გავითვალისწინებთ კონვენციის ორგანოების მყარ პრეცედენტულ სამართალს იმასთან დაკავშირებით, რომ მომჩივანს, რომელიც გამართლებულია, არანაირ შემთხვევაში არ შეუძლია განაცხადოს პრეტენზია იმასთან დაკავშირებით, რომ იგი წარმოადგენს ასეთი პროცედურული გარანტიების დარღვევის მსხვერპლს.

უფრო მეტიც, გამომდინარე იქიდან, რომ ეროვნული ორგანოების მიერ უზენაესი სასამართლოს განაჩენის აღსრულებლობა წარმოადგენს სტრასბურგის სასამართლოსთვის ყველაზე მნიშვნელოვან ფაქტორს კონვენციის მე-5 მუხლის დარღვევის დაფიქსირებისთვის, რომელსაც, როგორც *lex specialis*-ს პირის თავისუფლებისა და უსაფრთხოების სფეროში, საქმე უფრო ბუნებრივად ეხება - ჩვენ ვერ ვხედავთ აუცილებლობას ნებისმიერ შემთხვევაში მე-6 მუხლის დამატებით ცალკე აღებულის დარღვევის დასადგენად.

მეორე მხრივ, ჩვენ ვთვლით, რომ ადგილი აქვს ცალკეულ და განსხვავებულ პრობლემას მე-5 (§4) მუხლთან მიმართებით, რომელიც თავისუფლებააღკვეთილ პირს ანიჭებს უფლებას, ხელი მიუწვდებოდეს სასამართლო პროცესის წარმოებაზე, რომლის მეშვეობითაც სწრაფად უნდა გადაწყდეს დაპატიმრების კანონიერება და გაიცეს ბრძანება მის განთავისუფლებაზე, თუ დაპატიმრება არ არის კანონიერი. ხსენებული დებულების მოთხოვნის თანახმად, ეროვნულმა ორგანოებმა სწრაფად უნდა აღასრულონ განთავისუფლების ბრძანება. მთავრობა ამტკიცებს, რომ მომჩივანს ყოველთვის შეეძლო გაესაჩივრებინა მისი პატიმრობის კანონიერება და არსებითი მხარე ეროვნული სასამართლოების წინაშე. მაშინ როდესაც ეს შესაძლებელია

ფორმალურად ასეც ყოფილიყო, არგუმენტი სრულიად არ შეესაბამება რეალობას, რომ ასეთი მიმართვა გამოიღებდა რაიმე შედეგს. წინამდებარე საქმეში უზენაესი სასამართლო არ შემოიფარგლა მხოლოდ მომჩივნის მსჯავრდების გაუქმებითა და მის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოების შეწყვეტით. სასამართლო უფრო შორს წავიდა და ბრძანა მომჩივნის დაუყოვნებლივი განთავისუფლება. ვინაიდან განთავისუფლების ბრძანება გაცემული იყო მომჩივნის წინააღმდეგ აღძრული სისხლის სამართალწარმოების დასასრულს და არა ხანგრძლივი პატიმრობის კანონიერებასთან დაკავშირებული ცალკეული საჩივრის შედეგად - ფაქტი, რომ 3 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში ხელისუფლების ორგანოები მუდმივად უარს ამბობდნენ პატივი ეცათ ან აღესრულებინათ უზენაესი სასამართლოს ბრძანება, ნათელ მტკიცებულებას წარმოადგენს მომჩივნის ხელთ არსებული სამართლებრივი დაცვის საშუალების არაეფექტიანობისა და შესაბამისად, სახელმწიფოს მიერ კონვენციის მე-5 (§4) მუხლიდან გამომდინარე ვალდებულების დარღვევისა.